Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Cette œuvre est hébergée sur «*Notes du mont Royal*» dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

SINENSIS IMPERII LIBRI CLASSICI SEX,

NIMIRUM

ADULTORUM SCHOLA,
IMMUTABILE MEDIUM,
LIBER SENTENTIARUM,
MEMCIUS,
FILIALIS OBSERVANTIA,
PARVULORUM SCHOLA,

E Sinico idiomate in latinum traducti

A

P. FRANCISCO NOËL Societatis JESU
MISSIONARIO.

Sum B: V: Mariae in Rosenbuch

SUPERIORUM PERMISSU.

PRAGÆ, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandeæ, in Collegio Soc. Jesu ad S. Clementem, per Joachimum Joannem Kamenicky p. t. Factorem, Anno 1711.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

HAnc latinam ſex Librorum Claſſicorum Sinenſium verſionem Tibi exhibeo, Amice Lector, non tantùm ut diſcas, quæ Sinæ ſcripſerunt, ſed & ut agas, quæ rectè ſenſerunt; multa enim & longa antiquitate commendata, & vera virtute digna in ſe continent; nec fortaſſe in doctrina, ſi ſubſtantiam, non modum ſpectes, antiquis Græcis impares. Nè tamen expectes libros, qui rerum inventione, partium diſpoſitione, ordinis partitione, argumenti connexione, uti recentiores ferè conſueverunt, ſtatim & oculos & animum rapiant; more Veterum loquuntur; rem, non artem quærunt; nunc ſententias avulſas, nunc dialogos, nunc exempla proponunt; quamvis etiam eleganti connexi ſermonis ſtylo, & ordinato dicendi curſu non rarò ratiocinium inſtituant, ac præſertim Doctoris Memcii liber, qui familiari argumentandi & perſuadendi artificio ſingularem concatenatorum dialogorum ordinem ſervat.

Deinde nec reconditam, aut ſublimitate miram tibi finge doctrinam; ſolam Ethicen vulgarem, morum compoſitionem, Familiæ diſciplinam, & ferè ſemper boni regiminis, ad quod omnia ſua dicta referunt, artem hi libri ſpectant. Unde non tam ipſa nova argumenti ac materiæ præſtantia, quàm ingens hominum multitudo, qui illis dant operam, me impulit ad aggrediendam iſtam laborioſam verſionem; ſiquidem omnes pueri Sinenſes, qui in urbibus, oppidis, pagis artem legendi & ſcribendi addiſcunt, (& ſunt copioſiſſimi,) hos quinque libros, *Scholam Adultorum*, *Librum Sententiarum*, *Medium Immutabile*, *Memcium*, *Scholam Parvulorum* non tantùm legunt ac perlegunt, ſed etiam penitùs memoriæ mandant. Et quicumque ad obtinendum Baccalaureatûs gradum ſe examini ſubjiciunt, decerptas ex his libris ſententias ad breves quaſdam orationes componendas à provinciali litterarum Præfecto accipiunt.

Inſuper omnibus Baccalaureis imponitur eodem modo addiſcendus filialis Obedientiæ libellus, præter unum ex aliis quinque libris claſſicis dictis *Ou Kim*, quem ad ſuum arbitrium unuſquiſque

quiſque eligit; ideóque iſtum filialis Obſervantiæ libellum etiam vertendum & latinitate donandum judicavi. *Ou Kim*, id eſt, quinque claſſici priſcorum Sapientum libri, quorum nomina ſunt hæc: *Xu Kim*, liber Annalium Imperialium; *Xi Kim*, liber Carminum; *Ye Kim*, liber mutationum ac productionum; *Li Ki*, liber Rituum; *Chun Cieu*, Ver & Autumnus. Hos non judicavi vertendos, tum quia ab omnibus & ſingulis, ut jam dixi, Baccalaureis non perdiſcuntur, tum quia eorum nonnulli ſunt valde prolixi, parùm ſuccoſi, nec minùs tædioſi, præter aliarum etiam occupationum laborem, qui ad hoc opus ſuſcipiendum nec tempus, nec otium conceſſit.

Vides itaque penè innumerabiles eſſe diſcipulos, qui iſtis ſex ſuprà memoratis libris aſſiduam operam navant, & numero quidem longè plures, quàm qui in tota Europa prima linguæ Latinæ rudimenta ponunt. Omitto Tumkinenſes, Cochinchinenſes, Coreanos, & alios multos Chinæ finitimos populos, qui iſtis etiam addiſcendis animum paſſim intendunt. Numquid igitur, quod tam multi populi callent,

hoc nôſſe Europæos addecet? Maximè cùm tam ſæpè de ſcientia Sinica ſermonem faciant; imò & ſubinde inter ſe litigent; ſed quid verè ſentiant Sinæ, defectu exactæ librorum Sinenſium verſionis, plerumque non poſſunt ſatis dijudicare. Quamvis enim à centum & ampliùs annis, ex quo Miſſio Sinenſis cœpit exordium, iſtorum librorum verſio aliquoties tentata, imò & utcumque inchoata fuerit, nondum tamen huc uſque abſoluta prodiit; quocirca hanc, utpote abſolutam, nec fortè ingratam nec inutilem fore exiſtimo; præſertim cùm verum ipſorum Interpretum Sinenſium, & originalem ſenſum accuratè ſequi ſtuduerim, propriam tamen phraſis latinæ claritatem pro phraſis Sinicæ elegantia, quæ de more eſt maxima, afferre conatus; ideóque interdum Authoris menti magis, quàm verbis, nè nimis obſcurus forem, me adſtrinxi. Verùm nè ſperes quoad latinitatem & ſtylũ ultimâ limâ politum opus; advertas enim & in Miſſione confectum, & in feſtinatione impreſſum. Genuinum autem librorum ſenſum, plerumque intellectu non adeò facilem, me ſat aſſecutum fuiſſe, prudens Lector, forſitan tibi perſuadebis, ſi

cogi-

cogites me post longum viginti annorum & ampliùs studium, quibus isti linguæ Sinicæ addiscendæ & istis libris pervolvendis non segniter vacavi, hanc tandem versionem in lucem edere. Attamen cùm sit hominis posse labi & falli, sicubi fortè aut in verborum significatione, aut in sermonis connexione lapsus quosdam deprehenderis, dummodò bene idiomatis & librorum Sinicorum sis gnarus, eos corrigas velim; non injucunda accidet correctio.

Denique cùm Sinæ in istis libris classicis apponere soleant notas, quæ aut sententias aut sensum discriminant; ideò in his versionibus etiam curavi ad marginem adscribi numeros, qui illis notis respondent.

Atque hæc generatim dicta sufficiant; speciatim enim unicuique libro ad clariorem ejus intelligentiam duo verba insuper præponam. Fruere, Lector, patientiæ non modicæ fructu; & dum leges Sinarum doctrinam, Christianorum vitam cogita. Utinam utrisque lapis angularis fiat CHRISTUS!

IN-

INDEX ET SYNOPSIS CAPITUM ET ARTICULORUM.

LIBER I.

Adultorum Schola

SEU

Doctrina.

Hic liber dividitur in duas partes.

In prima (*paginâ 10.*) *sunt ipsa Confucii verba, quibus asserit Adultorum doctrinam consistere in reparanda propriæ & alienæ rationalis facultatis primitiva claritate, & in quærenda hujus claritatis summa perfectione, in qua sola sistendum est. Ut hoc autem obtineri possit, oportet primò perscrutando rerum naturas, acquirendo veri Boni & veri Mali cognitionem, stabiliendo voluntatem in veri Boni amore, & in veri Mali odio, tenendo cordis rectitudinem, componendo suos mores, reparare primitivam propriæ rationalis facultatis claritatem. Deinde ex hac propria reparatione sequitur ultrò aliena, videlicet totius Familiæ concordia, Principatûs bonum regimen, universi Imperii pax ac tranquillitas.*

In secunda (*pag. 13.*) *hanc succinctam Confucii doctrinam, ejus discipulus* Tsem Tsu *decem parvis capitulis explanat. In primo explicat quid sit reparare primitivam suæ rationalis facultatis seu suæ rationis facultatem. In 2. quid sit renovare alios, sive populum. In 3. quid sit in summa perfectione ac bonitate sistere, In 4. quid sit unum primariò, id est, sui reparationem; & alterum secundariò, id est, aliorum renovationem, spectare. In 5. quid sit investigare rerum naturas, & perfectam veri Boni, & veri Mali notitiam acquirere. In 6. quid sit suam voluntatem in veri Boni amore, & in veri Mali odio stabilire. In 7. quid sit veram cordis rectitudinem tenere, ut possit quis vitam & mores suos ritè componere. In 8. quid sit vitam & mores ritè com-*

componere, ut possit quis totam suam Familiam bene dirigere. In 9. quid sit totam Familiam pulchro disciplinæ ordine, pace, concordiâ benè dirigere, ut possit quis Principatum suum rectè gubernare. In 10. quid sit Principatum rectè gubernare, populum amando, virtutem sectando, sapientes Ministros eligendo, moderatas opes congregando, ut possit quis suo exemplo universum Chinæ Imperium commovere, ad virtutem excitare, componere, pacare.

LIBER II.

Immutabile Medium.

Hic liber continet 33. parva Capitula, seu Articulos.

In primo cap. (*pag. 41.*) *explicat quid sit natura, naturæ ductus, & recta vitæ disciplina; in his enim consistit Immutabile Medium seu recta via, à qua non licet recedere, quin erretur; & nè ab hac recedatur, invigilandum est primis & subtilibus proprii cordis commotionibus. Deinde harum commotionum causa, effectus, concordia explicatur.*

In 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. cap. (*pag. 43.*) *Hoc Immutabile Medium, in quo nec per excessum, nec per defectum peccatur, quódque à paucis servatur, per varia prudentiæ, pietatis, fortitudinis exempla deducitur. Sapientes, qui in his virtutibus Immutabile Medium tenuêre, referuntur.*

In 12. & 13. cap. (*pag. 47.*) *Ista Medii via tum quoad speculationem, tum quoad praxim, est facillima simul & difficillima, patens & recondita, arcta & vasta.*

In 14. cap. (*pag. 50.*) *In omni negotio & statu Sapiens sui officii limites non transilit.*

In 15. & 16. cap. (*pag. 51.*) *Immutabile Medium est similis longæ viæ, vel spiritûs naturæ ac virtuti.*

In 17. 18. 19. cap. (*pag. 52.*) *pro exemplo Immutabilis Medii affertur filialis Principum* Xun, Ven Vam, Vu Vam, Cheu Kum *observantia, & sancitæ ab his parentandi leges ac ritus.*

In 20. cap. (*pag. 56.*) *ostenditur, quòd ad bonum aliorum regimen prærequiratur sui ipsius regimen, sive suorum morum compositio. Morum compositio sita est maximè*

in tribus virtutibus, prudentia, pietate seu cordis rectitudine, fortitudine. Prudentia ad cognoscendam, pietas ad sequendam, fortitudo ad perficiendam hanc communem omnibus hominibus Immutabilis Medii viam conducit ac requiritur. Deinde exponuntur novem universales ritè imperandi leges. Harum omnium basis est vera propriorum morum compositio, Immutabili Medio acquisita. Veritas autem debet esse tum in corde & affectu, tum in opere & effectu; ad veritatem enim tamquam ad primum principium omnia referuntur. Veritas est Cæli agendi via; & veritatis studium, est hominis agendi via ad acquirendum Immutabile virtutis Medium. Hoc studium debet esse diligens & constans.

In duodecim sequentibus Capitulis *(pag. 62.) explicatur immensa perfectio viri sapientis, qui summam virtutis veritatem assecutus est. Hac veritate Sapiens non tantùm se, sed etiam alios perficit; rebus futuris prospicit, eas quasi prævidendo; ad omnia se extendit sive in cælo, sive in terra. Si sit Princeps, optimas leges felicissimo successu sancit. Ejus vis est similis Cæli virtuti tum universali, tum particulari; illam ubique omnes suspiciunt ac colunt.*

In 33. cap. *(pag. 71.) ad acquirendam hanc summæ veritatis, in qua Immutabile virtutis Medium situm est, perfectionem non requiruntur facta ardua, insolita, fulgentia; sed opus est virtute interiori, occulta, imperceptibili.*

LIRER III.

Sententiarum Liber.

CUm totus hic liber res inter se disjunctas complectatur, non potest facilè earum compendium aut argumentum proponi; ideò indicabo tantùm nonnulla, de quibus præcipuè agunt singuli Articuli. Sunt ergo hæc:

1. Artic. *(pag. 83.) Diversæ Sapientis dotes, virtutes, munia sive in privato, sive in publico vitæ statu.*

2. Artic. *(pag. 86.) Principis munus ad populum bene regendum. Filii erga Parentes observantia. &c.*

3. Artic. *(pag. 90.) Præscripti parentandi Ritus. Quidam eorum transgressores referuntur & arguuntur. De Spirituum cultu. De legibus imperialibus. De arte jaculandi. De Musica.*

4. Ar-

4. Artic. *(pag. 102.) Discrimen inter virum pium & non pium; inter Sapientem & non Sapientem. Sapientis agendi modus & munus. Filii erga Parentes officium.*

5. Artic. *(pag. 105.) Confucius fert judicium de diversis quorumdam suorum Discipulorum, & aliorum dotibus, virtutibus, defectibus. Pietas, seu cordis rectitudo, quæ, quia in hominis animo latet, non potest ex exteriori virtutis specie certò cognosci.*

6. Artic. *(pag. 111.) Aliquorum Confucii Discipulorum aptitudo ad regimen. Eorum discendi & proficiendi ardor. Modus dandi & accipiendi. Pietatis munia.*

7. Artic. *(pag. 118.) Varia Confucii effata de se submissè sentientis, & de suo agendi modo. Ejusdem Confucii laudes à Discipulis celebratæ.*

8. Artic. *(pag. 125.) Elogia antiquorum Principum & Imperatorum* Ven Vam, Yu, Xun, Yao. *Quædam sapientis Discipuli* Tsem Tsu *effata, & monita. Sapientis officia.*

9. Artic. *(pag. 129.) Varia in Confucii ejúsque doctrinæ laudem effata. Confucii modestia de se submissè & humiliter loquentis. Nonnulla ad sapientiam addiscendam præcepta.*

10. Artic. *(pag. 136.) Exterior Confucii vivendi modus refertur ab ejus Discipulis nimirum modus agendi intra & extra domum, loquendi, gradiendi, vestiendi, comedendi, bibendi, dormiendi, &c.*

11. Artic. *(pag. 140.) Confucius sermonem faciendo de diversis suis Discipulis, alios laudat, alios arguit, aliorum animum explorat.*

12. Artic. *(pag. 148.) Modus colendi pietatem, seu cordis rectitudinem, populum regendi, tributa exigendi, virtutem virtuti accumulandi.*

13. Artic. *(pag. 154.) Recti regiminis documenta. Dotes & virtutes, quæ in viro pio ac sapiente requiruntur.*

14. Artic. *(pag. 159.) Viri sapientis officium. Cæli providentia erga Regna. Vir perfectus, quis? Regii Ministri actiones & dotes. Ardor boni regiminis. Sapientis virtutes.*

15. Artic. *(pag. 169.) Diversa effata circa Sapientis virtutes & regendi artem.*

16. Artic. *(pag. 174.) Regius Minister debet avertere Regem à bello injusto. Pravi regiminis damna. Tria amicorum & amorum genera prosunt, tria obsunt. Sapienti quænam cavenda? Quænam cogitanda? Quomodo Confucius suum filium instrueret?*

17. Artic. *(pag. 178.) Mens & opinio Confucii erga aliquos Præfectos à suis Dominis deficientes. Quinque virtutes in viro Principe necessariæ. Sex præclara effata, & sex horum defectus. Laus & utilitas libri Carminum. Triennalis*

luctus pro patris & matris morte. Quædam hominum exosorum, aut sordidorum genera.

18. Artic. (*pag. 186.*) *Laus aliquot Principum antiquorum & Præfectorum. Illecebræ mulierum bonum regimen perturbant. Gesta nonnullorum Sapientum, occultam vitam agentium. Diversi Musices Præfecti in conviviis adhibere soliti. Boni regiminis quædam regulæ.*

19 Artic. (*pag. 191.*) *Quis verus sapientiæ Alumnus? ejus munia. Alios docendi norma. Obtrectatio, & laus Confucii.*

20. Artic. (*pag. 195.*) *Refertur series & primordia Imperatorum* Yao, Xun, Yu, Chim Tam, Vu Vam. *Deinde nonnullæ boni regiminis virtutes, & mali vitia.*

LIBER IV.

Memcius.

LIBRI I. CAPUT I. pag. 209.

D*Octor Memcius cum Regulo* Leam hoei vam *sequentia edisserit: Sapiens Princeps ad bene regendum, non utilitatem & quæstum, sed pietatem & æquitatem quærere debet; tunc si habeat amœnitatis loca, illis securè fruetur; insipiens Princeps non potest illis securè frui. Bonum regimen parit populi frequentiam. Radix autem boni regiminis est prospicere rebus ad populi victum necessariis, v. gr. rei agrariæ, piscationi, arborum amputationi, agrorum divisioni, bombycum & animalium domesticorum alendorum utilitati. Tunc populi amor oritur erga Principem. Quo amore habito, facilè possunt & leges sanciri, & instructiones dari, & scholæ erigi. Tempore famis, Princeps egenti populo diligenter opituletur, nec alat inutilium animalium turbam, quæ hominum fame morientium cibum devorant; atque ita immisericordi regimine eos non enecet. Sit parcus in pœnis, modicus in tributis, sollicitus in agricultura, providus in morum instructione. Tunc alii populi, qui à suis Principibus tyrannicè opprimuntur, ad eum convolabunt, & se ei ultrò subdent.*

Posteà agendo cum Regulo Siuen Vam, *eamdem etiam ritè imperandi artem*

eum

eum edocet. Hic Regulus ex aspectu bovis tremiscentis, qui ad macellum trahebatur, commotus ad commiserationem, jusserat eum à morte eximi. Inde Memcius arripit occasionem eum hortandi, ut istum innatum commiserantis animi affectum, quem in bovem exercuit, in populum exerat, piúmque ac benignum regimen teneat; nec facultatem, sed voluntatem tantùm posse ei deesse variis similitudinibus probat; nihilque esse periculosius, quàm cor in pondere & mensura errare. Denique suadet, ut non frustrà vi & armis, sed utiliter pietate & æquitate ad Imperii fastigium aspiret procurando omnia, quæ sunt populo necessaria ad commodam sustentationem & habitationem.

Memc. Lib. I. Cap. II. pag. 227.

Memcius ostendit Regulo Siuen Vam *Musicæ amorem Principi prodesse ad bonum regimen ob consimilem & sonorum & animorum concordiam, dummodò Princeps suam Musicam, seu suas delectationes cum populo communes faciat; nec velit ipse solus gaudere, dum interim populus præ inopia gemit, & perit. Deinde Princeps non vilem homuncionum, quæ unum bullientis sanguinis impetum sequitur, sed illustrem Heroum, quæ unam æquitatis rationem spectat, fortitudinem amet. Si Princeps ex populorum gaudio gaudeat, & ex tristitia tristetur, omnium animos sibi devinciet. Olim Principes visitando suas terras, non gravamen, sed levamen populo afferebant; nunc contrà. Exemplar boni regiminis in Principe* Kim Kum, *qui super sapienti sui primi Ministri consilio jussit Musicam componi; & in Principe* Ven Vam, *qui maximè viduos, viduas, orphanos, senes liberis destitutos adjuvabat. Honestus sive opum, sive voluptatum amor non obest bono regimini, sed Principis durities & incuria. Unde Princeps antequam aliquem ad magnam dignitatem evehat, diligenti priùs examine utatur, oportet; nec statim aliorum dictis credat. Regii enim Ministri sunt instar opificis, qui altum exstruit ædificium; & instar lapidarii, qui pretiosam gemmam elaborat. Vi & crudelitate Regnum contra populi voluntatem occupare, periculosum est; contrà, dum populus tyrannide oppressus se ultrò subdit. Benignitas exercenda in populum, ut postea data occasione, suum Principem & belli duces in prælis non deserat. Varia monita pro exiguorum Principatuum Dynastis ad se tuendos contra vicinos Principes potentiores. Vir sapiens Parentibus defunctis parentet juxta suas præsentes facultates.*

Memc. Lib. I. Cap. III. pag. 249.

Quando populi tyrannide opprimuntur, siquis Princeps pium ac benignum regimen exerceat, tunc facillimè omnes ad se allicit, & novam Monarchiam auspicatur. Sed ejusmodi Princeps jam pridem non reperitur. Cordis ars immobiliter obfirmandi, ut non concutiatur sive in rebus dubiis, sive in periculis. Referuntur exempla eorum, qui hac arte claruerunt. Ut hæc obtineri possit, adhibenda est mentis intelligentia ad dissolvendas speculationis dubitationes, & vitalis auræ vis ad pervincendas operis difficultates; & studio quidem constanti, ac non præcipiti. Laus aliquot Sapientum antiquorum, & maximè Confucii. Modus regendi duplex: Archontum, & Imperatorum; illi armis & virium auxilio, hi pietate & virtutum exemplo regunt; illi homines & non corda, hi homines & corda sibi subdunt. Tempore pacis vacandum bono regimini, non otio aut solis voluptatibus. Ad officia & dignitates digni dumtaxat, & apti evehendi. Benignitas in populum exercenda. Licèt omni homini sit ingenita quædam pietas, æquitas, honestas, prudentia seu intelligentia; prout tamen unusquisque rebus assuescit, diversas contrahit affectiones & mores. Unde si quis illas virtutes non exerceat, id non ex naturalis facultatis defectu, sed ex propriæ voluntatis culpa provenit. In harum virtutum praxi diversi diversam iniêre viam.

Memc. Lib. I. Cap. IV. pag. 270.

Hæc tria ad militiam maximè conducunt: temporis electio, loci emolumentum, hominum concordia; sic tamen ut hæc concordia longè prævaleat aliis duobus. Princeps qui prior non invisit, sed ad se accit sapientiæ Magistrum, peccat contra urbanitatem. Sapientiæ Magistrum modò decet, modò dedecet accipere à Principibus munera. Præfectus qui non potest bene fungi suo officio, debet illud abdicare. Parentes honorificè sunt sepeliendi. Feudatarii Reguli sine Imperatoris facultate non possunt de suis Regnis disponere, aut illa in alium transferre; nec bella inferre. Agere quod recta ratio agendum dictat, quamvis posteà res malè succeddt, non est contra prudentiam & pietatem, ut videre est in Principe Cheu Kum *mittente fratrem suum ad invigilandum alterius Regno. Memcius cùm nihil suis consiliis, monitis, documentis penes Regulum* Siuen Vam *proficeret, tandem penè invitus, & quadam quasi necessitate avulsus ex ejus Regno* Cy *discedit, ac in patriam redit.*

Memc.

Memc. Lib. I. Cap. V. pag. 286.

NEmo est, qui non possit virtutem exercere, & Sapientes imitari; in omnibus enim eadem est naturæ à Cælo infusæ bonitas. Triennalis luctus ob Parentum mortem, filiis omnibus communis. Hunc Memcius persuadet Principi Ven Kum, *qui felicissimo successu juxta antiquos Ritus eum servat. Eidem deinde tradit boni regiminis præcepta sic: Princeps curet, ut populus semper habeat, unde commodè vivat; pro tributo unam tantùm decimam aut undecimam frugum partem exigat; erigat frequentes scholas ad populi instructionem. Deinde tradit quadrangularem agrorum divisionem, ut nec Agricolis, nec Regiis Ministris detur furandi locus; & quanta ex hac divisione profluant emolumenta, ostendit. Quidam Sectarii, qui ad veram bene regendi artem volebant, ut Rex æquè ac populus ex proprio manuum suarum labore viveret, egregiè refutantur à Memcio. In Regno diversis diversa officia & opificia sint, oportet. Unus non potest omnibus & singulis officiis vacare. Hinc Imperator* Yao *suis Proceribus diversa diversis distribuit munia; & id dicitur universalis pietas, qua Princeps & omnes sublevat, & omnes instruit. Memcius reprehendit aliquem, qui à Magistro suo acceptam Confucii doctrinam deseruerat ad sequendos Sectarios; & hos Sectarios, qui volebant unum semper & idem pretium omnibus rebus sive majoribus aut minoribus, sive melioribus aut pejoribus imponendum, acriter confutat. Ibidem refutatio alterius Sectæ, quæ volebat omnes homines sine ullo Parentum & externorum discrimine, æqualiter esse diligendos; cùm tamen ipse mos honorificè sepeliendi Parentes, ex singulariori & majori filiorum erga illos amore à natura indito emanârit.*

Memc. Lib. I. Cap. VI. pag. 308.

SApientiæ Magister sine prævia invitatione, peccando contra honestatis leges, non debet indecenter adire Principes; ut suam eis de arte bene vivendi & regendi doctrinam tradat; quivis enim homo, vel ipse auriga erubescit aliquid agere contra suæ artis regulas. Nec sit instar puellæ nubentis, cui commendatur, ut obsequiosè se accommodet alterius voluntati; ubique enim & semper cordis rectitudinem, morum honestatem, operum æquitatem immotus servet, necesse est. Quærit quidem dignitatem, ut suam doctrinam propaget; sed rectâ æquitatis viâ. Insuper dignitate licèt careat, meretur tamen propter Magisterii beneficium lautè à Principibus tractari.

Princeps,

Princeps, qui vult in Imperio dominari, pietate & benignitate; uti olim Principes Chim Tam *&* Vu Vam, *non cædibus & crudelitate sibi subdat populos, oportet. Propterea non unum tantùm, sed multos sapientes Ministros penes se habeat. Dum Principes signa honoris & benevolentiæ exhibent sapientiæ Magistro, illos debet invisere. Inveterata sceleris consuetudo subitò abrumpenda, non lentè diminuenda. A principio Sinensis Imperii semper videre fuit alternantes boni & mali regiminis vicissitudines sibi invicem succedentes, uti ex Imperatorum historia patet; & mali regiminis tempore semper exurrexisse virum sapientem, v.gr. Confucium, &c., qui labanti Imperio succurreret. Memcii autem temporibus, cùm grassarentur Secta* Yam Chu, *qui sibi uni, non publicæ utilitati volebat vacandum, adeóque Reges respuebat; & Secta* Me Tie, *qui nullâ habitâ consanguinitatis ratione omnes homines æqualiter amandos docebat, adeóque Parentes non agnoscebat; idcircò Memcius ait se non disputandi pruritu, sed necessitate compulsum ad prava illorum dogmata refellenda. Deinde arguit exoticam alicujus laudati viri temperantiam.*

Memc. Lib. II. Cap. I. pag. 327.

Princeps ut bene regat, antiquorum Principum legibus, quemadmodum artifex normâ, & Musicæ Præses notis musicis, utatur, oportet. Illi enim antiqui Principes ad tradendam vasorum, instrumentorum, mensurarum, ponderum formam, omnem oculorum vim; ad instituendam Musicæ concordiam, omnem aurium vim; ad sanciendas rectæ disciplinæ leges, omnem cordis vim exeruerunt. In Principe sapientia & æquitas; in Ministris promptitudo & fidelitas requiritur. Æquitate & pietate Regna conservantur; iniquitate & crudelitate perduntur. Boni regiminis fundamentum, est morum compositio in Principe: tunc enim omnes cupiunt illi subesse; contrà, à Principibus, qui moribus incompositis & rigore regnant, fugiunt, uti bestiæ à feris prædatricibus. Et licèt velint interdum videri pii & recti; ficta tamen virtus. Ut hominem noscas, inspicienda oculi pupilla. Datur ratio, cur pater filium non per se, sed per alium erudiat. Nulla major observantia, quam Parentum; & nulla major custodia, quàm sui ipsius; hæc illâ prior; & illa est boni regiminis basis. Multi Principes in graves culpas incidunt, quia Ministros sibi malè eligunt. Deinde rursus de filiali observantia.

Memc. Lib. II. Cap. II. pag. 344.

Sapientes priorum & posteriorum sæculorum Principes unam & eamdem tenuerunt vitæ & regiminis normam. Princeps universalem beneficentiam exercere, & suorum Ministrorum sequi consilia debet. Nonnullæ prudentiæ regulæ. Homo à brutis discrepat per rationis usum, quam diligenter secuti sunt complures prisci Principes; & illi ibi recensentur. Confucius ob collapsum regiminis vigorem composuit librum Ver *&* Autumnum. *Leges temperantiæ, liberalitatis, fortitudinis. Magistri, interest eligere probos discipulos. Prudentis est, res dirigere juxta naturalem earum cursum; Sapientis, servare præscriptos Ritus. Dum quis ab alio offenditur, seipsum examinet, & ad ulteriorem perfectionem sese exstimulet. Licèt Sapientium gesta sint valde inter se diversa, idem tamen omnium animus & vitæ æquitas. Filialis observantiæ transgressor, quis dicendus? Cuinam sint similes illi, qui abjectè ambiunt & quærunt dignitates?*

Memc. Lib. II. Cap. III. pag. 361.

Constans Principis Xun *erga patrem & matrem malè viventes amor ac zelus pro eorum emendatione. Totius Imperii possessio & gloria non poterat ipsum recreare, quamdiu videbat illos in vitiorum cœno jacere. Cur illis non præmonitis matrimonium inierit? Deinde multas licèt passus fuisset insidias à fratre suo juniore* Siam, *eum tamen singulariter sibi charum habuit, beneficiisque & honoribus cumulavit. Princeps* Xun, *vivente Imperatore* Yao, *dignitatem Imperatoris non possedit, sed vicariam tantùm totius Imperii administrationem habuit. Imperatoris* Xun *erga patrem singularis & utilis honor. Non Imperatores* Yao *&* Xun, *suis sapientibus Ministris; neo Imperator* Yu, *suo sapienti filio; sed ipsum Cælum huic, & illis donavit ac transmisit Imperium. Dum aliquid fit, cujus causa non apparet, istius rei author est Cælum. Cælum non facilè Principes filios deturbat à paterna Imperii hereditate, sed tantùm eos, qui propter sua scelera sunt eâ indigni. Sapiens, ut quærat dignitatem, non se abjicit ad indigna & vilia officia; ac proinde fabulæ sunt ea, quæ de Regio Ministro* Y Yn, *de Confucio, & de alio Regio Ministro* Pe li hi *narrantur.*

Memc. Lib. II. Cap. IV. pag. 381.

Etsi Principis Pe Y, *Regii Ministri* Y Yn, *Præfecti* Lieu hia hoei, *& Confucii gesta, vita ac sententiæ multùm inter se dissimilia extiterint; illorum tamen exemplis omnes Posteri ad virtutem commoventur. Primus fuit integritatis, secundus magnanimitatis, tertius affabilitatis, quartus prudentiæ absolutum exemplar. Similitudo Confucii intelligentiæ & æquitatis cum musico concentu, & jaculatore. Quænam erant olim in Imperio & in Regnis seu Principatibus dignitates? Quinam earum reditus? Nonnullæ amicitiæ leges. Mutua inter amicos munera non rejicienda. Publicorum quidem grassatorum munera non possunt accipi; Principum tamen, qui injustè non pauca à populis rapiunt, possunt. Magistratûs modò capessendi, modò abdicandi tempus. Si quis Magistratum ineat propter sublevandam suam paupertatem, subsistat in humiliori gradu; sublimem non ambiat. Vir litteratus, nulla adhuc dignitate nobilis, non statim stipendium, sed honoraria tantùm munera potest à Principibus accipere. Vir sapiens, qui officio caret, accitus à Regulo, non tenetur illum adire, utpote Magister; non decet enim sapientiæ Magistrum sic acciri; imò quidam septi regii custodes, à Confucio laudati; quia, tesserâ non suâ, licèt nobiliori, acciti, Regulum adire neglexerunt. Primi Regii Ministri, tam qui est, quàm qui non est Regis consanguineus, debitum munus.*

Memc. Lib. II. Cap. V. pag. 398.

Hominis natura est ex se recta ac bona; ideóque illi intrinseca pietas & æquitas tamquam proprietates. Quemadmodum gravitas est aquæ propria ad currendum deorsum; ita rectitudo est hominis naturæ propria ad sequendam virtutem; licèt interdum, dum ponitur obex, nec aqua currat deorsum, nec hominis natura virtutem sequatur. Hominis natura non consistit in vita, quæ & brutis & hominibus est communis, sed in ratione. Ratio autem est pietatis & æquitatis radix, idcóque utraque naturæ humanæ intrinseca. Senioris v. gr. reverentia, quæ est æquitatis species, non consistit in adultiori alterius ætate habente jus, ut colatur; quod jus est extrinsecum; sed in cognitione illius juris seu illius ætatis adultioris, in cordis affectu, & in ipso reverentiæ actu; quæ omnia sunt reverenti intrinseca. Variæ circa hominis naturam sententiæ afferuntur. Memcius ex innato naturæ humanæ appetitu, qui unam honestatem spectat, probat illam esse rectam ac bonam. Hic innatus appetitus

seu

affectus est quadruplex, scilicet commiserationis, pudoris, reverentiæ, scientiæ; sive est quædam pietas, æquitas, honestas, prudentia inchoata & ingenita, adeóque ipsi naturæ intrinseca. Una & eadem in omnibus hominibus natura; unde quòd aliqui malè vivant, interea dum alii bene agunt, id non ex natura, sed ex eorum pravitate oritur. Quemadmodum enim innata humanorum membrorum, v.gr. oris, oculi, auris propensio erga suum objectum, in omnibus hominibus est eadem; ita & cordis seu animi nostri propensio atque appetitus erga honestatem & æquitatem est eadẽ. Sed sæpè prava cupiditas devastat hunc innatum appetitũ, sicut pabulantes boves devastant ac proculcant resecti nemoris repullulantes surculos. Ista innata cordis rectitudo, post diurnos pravæ cupiditatis tumultus, vespere & manè solet repullulare; sed si interdiu semper pessundetur, tandem suffocatur ac perit. Nihil tamen illâ pretiosius; imò pluris æstimanda quàm vita. Sed perditi homines non illam curant; nec nobiliorem suæ substantiæ partem, scilicet cor ac mentem, nôrunt alere; magis de ventre solliciti, parte longè ignobiliori. Et ratio est, quia per mentis cognitionem non firmant ac roborant cor suum adversùs pravos rerum mundanarum incursus; quin imò suis vitiis frivolas causas prætendunt.

Memc. Lib. II. Cap. VI. pag. 416.

Cordis honestas pluris facienda quàm esca & voluptas. Nemo est, qui non possit antiquos viros illustres imitari, agendo, quod illi egerunt; fugiendo, quod illi fugerunt. Pro majori vel minori Parentum culpa debet esse major vel minor filiorum querela. Dispar causa pro muneribus gratias coram agendi, vel non coram agendi. Viri sapientes in Regnis utiles, nec facilè cognosci possunt. Optima imperandi ratio fuit ea, quam tenuerunt primi trium Imperialium Familiarum Conditores; post hanc venit altera, quam secuti sunt quinque illustres Archontes; sed recentes Reguli nec hanc, nec illam servant; imò & recentes Præfecti adhuc pejus, quàm sui Reguli, agunt. Vide ibi ista singillatim exposita; ac præsertim egregia regiminis præcepta ab uno Archonte tradita. Prisci legum Conditores adscripserunt Imperatori ac Regulis certos terræ limites, quos transilire non licebat; adeóque nullus Regulus suum regnum augere poterat. Modus exigendi tributum majus vel minus, diversus juxta diversas regiones. Vir Recti amator, qui lubens monita & consilia audit, est optimus Regni Minister; & contrà. Tres causæ, quæ olim Sapientem ad Magistratum vel suscipiendum vel abdicandum, impellebant. Multi Sapientes ex infima vitæ conditione ad summum dignitatis gradum evecti.

Memc. Lib. II. Cap. VII. pag. 436.

Qui cognoscit rerum naturas, potest Cælum cognoscere, & tunc Cælo inservire. Vir sapiens in omni re Cæli providentiam expectat, illique acquiescit. Colere virtutem, homini facile est; noverit tantùm erubescere. Sapiens, non debet suam sapientiam vilipendere ad captandam Principum gratiam; privatus sibi vacat; in dignitate positus, sibi & aliis; semper sui similis. Sapientis Principis exempla fortiùs trahunt, quàm decreta. Pietas & æquitas homini ingenita. Regiorum Ministrorum quatuor genera. Tria sunt quibus Sapiens delectatur. Sapiens naturæ suæ beatitatem in virtutis exercitatione collocat. Ad Principem pium ac benignum omnes ultrò confluunt; hic agros ad arandum, & spatium ad habitandum ritè populo partitur; arbores serere, animalia alere, temperantiam servare, virtutem colere sollicitè eum edocet. Virtutis laus & origo. Prudentiæ vitia, ac munus. Sapiens nec honore aut contemptu, nec opibus aut paupertate movetur. Finis ac ultima perfectio coronat virtutem. Sapiens propter morum exemplum, & doctrinæ beneficium dignus est, qui à Rege accipiat stipendium. Casus perplexus. Conditionis nobilitas & educatio solet diversum ab aliis agendi modum homini indere. Triennalis ob Parentum mortem luctus imminui aut contrahi non debet. Quintuplex modus, quo Sapiens alios docet. Magister ostendit, non indit virtutem. Virtutes, quæ Principem decent.

Memc. Lib. II. Cap. VIII. pag. 455.

Princeps, qui armis & cædibus suum Regnum ardet extendere & augere, invertit amoris ordinem: amoris enim ordo est, primo loco Parentes & consanguineos amare; secundo, populos; tertio, pecudes ac plantas. Ille contrà. Princeps sapiens non eget armis, ut vincat; sola pietate & æquitate omnes ad se allicit, uti Principes Chim Tam *&* Vu Vam. *Imperator* Xun, *mirus rerum mundanarum contemptor. Hypocritæ facilè cognosci possunt. Tria sunt, quæ in Regnis magni fiunt: Princeps, populus, & locus in quo regionis Spiritui cultus exhibetur. Viri sapientes & in vita & post mortem alios ad virtutem accendunt, licèt obtrectationibus sint sæpè obnoxii. Si rarò teratur rectæ rationis via, brevi sentibus oppletur, ac perit. Sapiens nihil se indignum debet agere. In quo & hominis natura, & Cæli lex consistat? Vir probus, verus, eximius, magnus, sapiens, spiritualis, quis? Sectarii dum volunt suos errores deserere, benignè excipiendi. Triplex anni tempus pro exi-*

gendo

gendo tributo. Tria à Principe plurimi æstimanda; scilicet Regnum, populus, regimen. Sapientis commiseratio & pudor debet ad omnia se extendere. Diversi Sapientum ordines. Sapiens dum Principes alloquitur, non debet esse timidus. Confucius exoptabat Discipulos, qui magnos spiritus gererent, aut essent propositi tenaces; abhorrebat autem illos simulatores, qui ob fictam virtutis speciem & externam honestatem à suis concivibus laudantur & extolluntur, ceu viri solertissimi ac exculissimi. Ferè post singulos 500. annos solet exurgere Magister, qui sapientiæ doctrinam bene calleat, tradat, propaget.

LIBER V.

Filialis Observantia.

QUæ Confucius de hac filiali Observantia breviter tradit suo Discipulo Tsem Tsu, hæc sunt:

In primo capitulo (*pag.* 474.) *totius argumenti explanatio; hoc est, filialis observantia suum initium à Parentum obsequio, medium à Regis servitio, finem à morum perfectione accipit.*

In 2. 3. 4. 5. 6. cap. (*ibidem*) *quænam filialis Observantia deceat Imperatorem, Regulum, primarium Præfectum, litterarum Alumnum, virum plebeium.*

In 7. cap. (*pag.* 476.) *tres causæ, seu principia, scilicet cæli motus, terræ utilitates, hominis actiones, circa quæ versatur filialis observantia.*

In 8. cap. (*pag.* 477.) *filialis observantiæ regimen; id est, prisci Imperatores, Reguli, primarii Præfecti suo benigno regimine omnes suos subditos proliciebant ad adjuvandum suorum Parentum cultum.*

In 9. cap. (*pag.* 478.) *virtutis regimen; id est, inter virtutes morales excellit filialis observantia, qua filius Parentem, ut suæ vitæ authorem, confert cum cæli Domino rerum omnium Authore. Filialis observantia est fons & radix totius boni regiminis.*

In 10. cap. (*pag.* 479.) *filialis observantiæ expositio, sive singula ejus officia.*

In 11. cap. (*pag.* 480.) *quinque pœnarum genera, quibus subjacent quavis delicta; & inter delicta nullum majus filiali inobedientiâ.*

In 12. cap. *(ibidem) potissima disciplinæ explanatio, quæ in hoc consistit: Rex amet Parentes, revereatur fratres seniores, curet Musicam ac Ritus.*

In 13. cap. *(pag. 481.) summæ virtutis explanatio; sive, dum Princeps sua filiali observantiâ, & fraternâ reverentiâ omnes Imperii populos ad eamdem & observantiam & reverentiam allicit, tunc summa virtus.*

In 14. cap. *(ibidem) magni nominis fama ex filiali observantia emanans.*

In 15. cap. *(ibidem) Admonitio, qua debet uti filius erga Parentem peccantem, uti & Minister Regius erga Regem; & alii erga alios.*

In 16. cap. *(pag. 482.) filiali observantiæ respondens effectus in Spirituum favore, & in Imperii tranquillitate.*

In 17. cap. *(pag. 483.) Regis ministerium, sive mutua Regem inter & Ministrum benevolentia.*

In 18. cap. *(ibidem) Parentum exequiæ, & modus quo debet filius illis parentare.*

LIBER VI.

Parvulorum Schola

SEU

Doctrina.

CAPITULUM I.

Pars intrinseca seu essentialis.

Paragraphus unicus.

Rectæ disciplinæ Institutio. pag. 488.

Cæli lex est via, & antiqui Sapientes sunt norma, quam sequi debent & Magistri & Discipuli. Unde prægnans mulier quid vitare; & cuinam nutrici filium committere tenetur? filii & filiæ quomodo educandi? modus scholas erigendi & docendi. Quæ, & quomodo tradenda doctrina?

CA-

CAPITULUM II.

Quintuplex humanæ conditionis ordo.

§. 1. Primus ordo: Debitus inter patrem & filium amor. pag. 493.

Filii & nurûs officium manè & vespere, uti & famulorum ac famularum. Modus inserviendi Parentibus debita cum reverentia. Filii & nurus de nulla re possunt disponere. Modus quo filii debent peccantes Parentes commonere, ac illis defunctis parentare. Quintuplex filialis observantiæ species. Ejus perfectiones ac vitia.

§. 2. Secundus ordo: Debita Regem inter & Ministrum æquitas. pag. 503.

Quid ante affatum, in affatu, post affatum Regis præstare debet regius Minister? quid in mensa, aut in accipiendo ejus dono? Munus Regis & Ministri.

§. 3. Tertius ordo: Debita inter maritum & uxorem diversitas. pag. 506.

Leges matrimonii ineundi; & Ritus, dum initur. Domesticæ regulæ. Debita agendi diversitas in viro & fœmina ad honestatem servandam. Quænam mulier in uxorem adscisci non debet? Quænam ejicienda?

§. 4. Quartus ordo: Debita Juniorem inter & Seniorem subordinatio. pag. 510.

Variæ urbanitatis leges, quas Junior erga Seniorem, & Discipulus erga Magistrum servare debent in gressu, occursu, mensa, colloquio, &c.

§. 5. Quintus ordo: Debita inter amicum & amicum sinceritas. pag. 512.

Variæ amicitiæ leges. Quinam amici prosunt? Quinam obsunt? Urbanitatis Ritus in excipiendo hospite.

§. 6. Quintuplex humanæ conditionis ordo generatim rursus expositus. pag. 514.

Nonnulla patris & filii, Regis & Ministri, mariti & uxoris, fratris junioris & senioris officia. Admonitio filii erga patrem, & Ministri erga Regem, quænam conveniat?

CA-

CAPITULUM III.

Sui Studium.

§. 1. Cordis Regulæ. pag. 517.

RECta ratio debet regere pravam cupiditatem: nil turpe videndum, audiendum, cogitandum, agendum. Novem Sapientis cogitationes, &c.

§. 2. Morum seu externæ compositionis Regulæ. pag. 519.

HOnestas & æquitas ex corporis compositione emanat. Immodestiæ & rusticitatis culpæ. Urbanitas in domûs ingressu, consortio, via, incessu, verbis, jaculandi exercitio, &c. Et quæ vitia in iis committi possint?

§. 3. Vestitûs Regulæ. pag. 522.

RItus primi pilei imponendi Adolescentis capiti. Quem modum in suo vestitu servabat Confucius?

§. 4. Victûs Regulæ. pag. 523.

VAriæ rusticitates, quæ vitari debent in mensa. Quem modum in suo victu servabat Confucius? Fugiendæ compotationes & commessationes.

CAPITULUM IV.

Antiquitatis Indagatio.

§. 1. Priscorum exempla de rectæ disciplinæ Institutione. pag. 525

MIra matris in suo filio Memcio educando cautela ac sedulitas. Modus quo Confucius suum filium Ly *instruebat.*

§. 2. Priscorum exempla de quintuplici humanæ conditionis ordine. pag. 527.

COnstans Principis Xun *observantia erga perversos suos Parentes. Item Principis* Ven Vam *erga patrem suum* Ki; *Principum* Vu Vam *&* Cheu Kum *erga patrem suum* Ven Vam; *Doctoris* Tsem Sen *erga patrem suum* Tsem Sie; *pueri* Pe Yu *erga matrem suam, &c. Diligentia Discipuli* Kum mim siuen *in imitanda Magistri vita. Nonnullorum filiorum singularis cura in exequiis & Parentum defunctorum cultu. Administri* Yu Jam, *& bellici ducis* Vam sun kia *ardor ad ulciscendam injustam Dominorum suorum mortem. Conjugalis morum honestas;*

spon-

sponsæ & uxoris generosa fides erga sponsum & maritum, fratrum amor, Regis æquitas, Amicorum reverentia variis exemplis comprobatur.

§. 3. Priscorum exempla de morum ac vitæ compositione. pag. 538.

PRincipis Pe Y *integritas*, Præfecti Tan Tay *cautela*, *Discipulorum* Nan Yum *consideratio*, Tsu Lu *diligentia*, Yen Hoei *patientia*; *in uxore Præfecti* Ven Pe *otii fuga*.

§. 4. Priscorum exempla de honestate & modestia. pag. 541.

E *Gregia Præfecti* Xe Cio *de honestate & gravitate documenta. Item Præfecti* Kam *de Rituum honestate monita.*

Doctrinæ Parvulorum

CAPITULUM V.

Pars extrinseca seu accidentialis.

De præclaris Recentiorum Dictis.

§. 1. Præclara Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandam rectæ disciplinæ Institutionem. pag. 544.

V*Aria Doctorum, pro puerorum educatione; Magistrorum, pro Discipulorum instructione; Parentum, pro filiorum vigilantia, virtute, progessu; Magistratûs, pro populi sui moribus documenta referuntur.*

§. 2. Præclara Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandum quintuplicem humanæ conditionis ordinem. pag. 552.

F*Iliorum & famulorum munus. Imponendi primi pilei Ritus non negligendus. Ritus exequiales & parentales diligenter curandi. Triennalis luctûs tempore ob mortem Parentum, temperantia victûs & aliæ abstinentiæ servandæ. In exequiis*

& in aliis rebus fugiendæ prævarum seu idololatricarum Sectarum praxes & artes. Monita pro Magistratibus. Cautela in matrimoniis contrahendis. Domesticæ disciplinæ præcepta. Amor fratrum. Amicitiæ leges.

§. 3. Præcltra Rcentiorum Dicta ad fusiùs explicandum sui Studium. pag. 565

PRæstantia variorum Authorum effata de sui custodia. Monita provisu, auditu, sermone, opere. Sedulò sibi vacandum; & magis sibi, quàm aliis carpendis invigilandum. Monita quorundam Doctorum in suis Museis exarata ad se ipsos excitandos. Stimuli torpentibus inditi ad priscos Sapientes imitandos. Libri quomodo legendi & conservandi. In librorum lectione virtutis fructus & praxis quærenda. Prævarum Sectarum damna.

CAPITULUM VI.

De præclaris Recentiorum Gestis.

§. 1. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobandam rectæ disciplinæ Institutionem. pag. 575.

RIgida Præfecti Liu Yum, *& ejus uxoris* Cham *in pueritia educatio. Probum exemplum Magistri* Hu Yuen *coram suis Discipulis. Scholarum normam Doctor* Chim *proponit. Fœdus inter condiscipulos.*

§. 2. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobandum quintuplicem humanæ conditionis ordinem. pag. 579.

SIngularis in filio Kiam Ke *alendi matrem cura. Juvenis* Sie Pao *in patrem & fratres amor. Mira reverentia & sollicitudo privigni erga novercam ægram. Luctus perpetuus filii* Vam Meu *ob violentam patris necem. Aliorum filiorum luctus in Parentum morte. Filii amor amissam matrem requirentis. Immota animi rectitudo in aulico Præfecto* Yam Ngan. *Mendacium Præfecti morte mulctatum, & alterius sinceritas periculo liberata ac pensata. Moderatio in Magistratibus necessa-*

ria. Nurûs Chin *constantia in alenda sua socru.* *Uxor votis mariti obsequens.* *Alterius uxoris mira erga defunctum maritum fides, nolentis ad secundas nuptias transire.* *Sororis virgines potiùs mortem, quàm stuprum eligentes.* *Amor & honor erga fratres.* *Frater fratri peste laboranti constanter inservit.* *Honestus domesticarum facul atum usus.* *Constans plurimorum consanguineorum cohabitatio, & victus communis.*

§. 3. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobandum sui ipsius Studium. pag. 600.

Moderatio, gravitas, modestia, rectitudo, urbanitas & aliæ virtutes nonnullorum virorum recensentur. *Singularis temperantia in victu & vestitu; mundanarum rerum & garrulitatis fuga variis exemplis illustratur.*

Notes du mont Royal

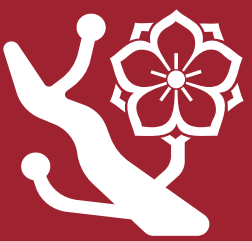

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Une ou plusieurs pages ont été volontairement omises ici.

SINENSIS IMPERII
LIBER TERTIUS CLASSICUS
DICTUS
LIBER SENTENTIARUM,
Sinicè
LUN YU.

LECTORI.

HIc Liber divisus in 20. parvos Articulos, præter Articulum decimum, in quo Discipuli singillatim referunt sui Magistri Confucii externum agendi modum, solummodo complectitur diversas interrogationes, responsiones, ac sententias tum à Confucio, tum ab ejus Discipulis non uno tempore prolatas circa virtutes, bonos mores, & regiminis artem, atque in unum codicem redactas. Stylum sententiosum Sinicum in phrasi latina quantum potui, retinui; ac subinde ad majorem legentis voluptatem parva scholia de Sinarum historia, de Ritibus eorum antiquis, de eorum Musica adjunxi. Doctor *Chu hi* Interpres Sinicus huic *Sententiarum Libro* sequens præponit Proœmium.

LIBRI SENTENTIARUM PROOEMIUM.

Liber dictus Su ki xi kia, *id est, liber qui nobiles præteritorum sæculorum Familias, earúmque res gestas recenset, sic ait agendo de Confucio: Confucius nomine* Kieu, *cognomento* Chum ny, *Majores habuit ex nobilissima Regulorum Regni* Sum *stirpe oriundos; ejus Patri nomen fuit* Xo leam he; *Mater ex illustri Familia* Yen *orta erat. Hi duo Conjuges anno Regni* Lu *Reguli* Siam kum *22., dicto* Kem sio, *11. mense lunari dicto* Kem tsu, *genuerunt Confucium in pago* Cham pim, *urbecule* Tseu *subjacente, (quæ urbecula sita est in Regno* Lu, *seu in Provincia* Xan tum.) *Dum adhuc puer agebat, neniis & scenicis jocis delectabatur; sæpè gaudebat ritè dispositam ferculorum parentalium seriem ludicro quidem, sed grato spectaculo adumbrare; aliàs, varios urbanitatis & Rituum modos personatus graviter exhibebat. Adultus frumentarium Reguli quæstorem in Patria* Lu *egit; dein regio septo, in quo boves, oves, aliáque animalia ad variorum rituum solemnitates necessaria alebantur, præfuit. Posteà ad Imperialem Imperii* Cheu *Aulam, ubi à Senioribus* Rituum *leges frequenti interrogatione didicit, se transtulit. Hinc in Patriam redux, plures semper Discipulos quotidie habere cœpit. Sed cùm Regulus* Chao

kum

kum *Regni sui* Lu *anno 25. dicto* Kia xin, *ætatis Confucii 35. ob civiles tumultus profugere coactus fuisset in Regnum* Cy, *tunc Confucius bos Patriæ suæ* Lu *tumultus conspicatus, se etiam transtulit in idem Regnum* Cy; *ubi eum primarius quidam Regni Præfectus nomine* Chao, *cognomine* Kao, *totius domûs suæ Administrum constituit, cujus ope & authoritate accessum habuit ad Principem* Kim kum *istius Regni* Cy *Regulum. Hic Princeps volebat Confucium ditione agri* Ny hi *donare: sed primarius Regni Minister* Yen ym *sese illi opposuit, & ob levem nescio cujus suspicionis umbram non donavit; quocirca Confucius hinc discedens in Patriam* Lu *rediit. Dein anno primo Reguli* Tim kum *dicto* Gin xin, *ætatis Confucii 43. cùm primus hujus Regni* Lu *Minister* Ki *penè regiam sibi Reguli potestatem ac dignitatem nimia sua authoritate vindicaret, tunc illius Subpræfectus cognomine* Yam, *nomine* Hu, *in suum Dominum arma movit, atque omnia susquedeque evertens, publicum sibi regimen assumpsit.*

Quapropter Confucius à Magistratu gerendo abstinuit, cœpitque privatim emendare & concinnare libros Xi kim *sive Carminum*, Xu kim *sive Annalium Imperialium*, Li ki *sive Rituum, atque Musicæ artem. Unde Discipulorum ejus multitudo cœpit esse longè numerosior. Nono autem anno ejusdem Reguli* Tim kum, *dicto* Kem tsu, *ætatis Confucii 51., alius quidam primarii Ministri* Ki *Subpræfectus cognomine* Kum xan, *nomine* Pu nieu, *ab*

Hero suo cum ipso oppido Pi, *cui praerat, defecit; Confuciúmque, ut ad se venire vellet, rogavit. Cùm eum adire statuisset Confucius, mutatâ tandem sententiâ, non adiit. Postea Regulus* Tim kum *jussit Confucium suae regiae urbis Gubernatorem; quo in munere intra unum annum, publicum regimen ac bonos mores per omnes Regni partes mirabiliter instauravit. Deinde summum publicorum operum Praefectum, denique supremum justitiae Praesidem egit. Post hac decimo anno Regni* Tim kum, *dicto* Sin cheu, *dum agebat primum ejus Ministrum, eum comitatus est ad agrum* Kia ko, *in quo Regulus* Tim kum, *Regni* Cy *Regulum convenit, atque cum eo pacis & amicitiae leges, Confucii consiliis & operâ sancivit; unde Regni* Cy *Regulus loca, quae bello occupârat, restituit Regni* Lu *Regulo* Tim kum.

Anno Regni Tim kum *12. dicto* Quei mao, *Confucius misit Discipulum suum* Chum yeu, *ut in aliqua primi Ministri* Ki *ditione Praefectum ageret. Tunc temporis tres erant in Regno* Lu *nobiles Familiae* Ki lun, Mem sun, Xo sun, *quarum Praefecti sapiùs arma in suos Dominos capessebant, freti urbium muris, quibus praerant. Confucius ergo suasit, ut illarum moenia everterentur, tum ad praepediendos horum Praefectorum tumultus, tum ad diminuendam nimiam illarum Familiarum authoritatem ac potestatem. Itaque jussum est istos trium metropoleon muros everti. Jam* Chum yeu *Dux exercitûs, militare illa-*

illarum præsidium receperat; cùm dynasta Mem sun, *natalis soli amore tactus, noluit suam metropolim* Chim *everti; quin & novas præsidiarias copias illuc immisit. Nihilominus Dux* Chum yeu *cœpit eam suis turmis aggredi, obsidione cingere, acriter oppugnare; sed non potuit expugnare. Anno Regni* Tim kum *14., Confucius ætatis suæ 56. in patria Aula supremi à consiliis Ministri vices gerens, publicæ quietis perturbatorem cognomine* Xao, *nomine* Chim mao, *extremo supplicio affecit; vixque bene tres menses in hac suprema dignitate compleverat, cùm totum Regnum novum ubique vigorem & regiminis faciem induit. Hinc vicini Regni* Cy *Regulus, veritus, nè tantum incrementum sibi noceret, formosas puellas saltandi & canendi peritas dolosè dono misit Regulo* Tim kum, *ut cor ejus amoribus irretitum avocaret ab incepto præclari regiminis studio. Primarius Minister* Ki Von, *Confucio renitente, persuasit* Regulo, *ut eas reciperet; atque ita publicum regimen & impeditum & neglectum est. Deinde cùm post litamen Cælo à* Regulo *oblatum, non fuissent distributæ litaminis dapes primariis* Regni *Præfectis, uti ritus præscribebant; hac negligentia denuò offensus Confucius, tandem ab Aula recessit, & in regnum* Guei *perrexit, hospitióque exceptus est apud fratrem uxoris Discipuli sui* Tsu lu, *nomine dictum* Cho tseu, *cognomine* Yen. *Deinde cùm iturus in regnum* Chin *pertransiret terram* Quam, *hujus terræ incolæ rati esse famosum popu-*

li

li perturbatorem Yam hu, *eum capere tentârunt; sed hoc periculo ereptus, rediit in regnum* Guei, *mansitque in domo cujusdam Præfecti cognomine* Kiu, *nomine* Pe yo; *quo tempore, ut istius regni* Guei *consuetudini se conformaret,* Nan tsu *reguli uxorem invisit: Posteà abiit in regnum* Sum; *sed cùm ibi quidam regni primarius Præfectus cognomine* Su ma, *nomine* Von tui, *mortem illi inferre meditaretur, mox inde profugiens rediit in regnum* Chin, *mansitque ibi tribus annis in domo cujusdam primarii Præfecti cognomine* Su Chim, *nomine* Chim; *ac tandem reversus est in regnum* Guei; *sed huius regni regulus* Lim kum *nulla in re usus est Confucii operâ. Tunc primarii in regno* Cin *Ministri cognomine* Chao *quidam Subpræfectus, dictus* Pie hie, *à Domino suo cum ipsa urbe* Chum meu, *cui præerat, defecit; misitque, qui ad se invitarent Confucium. Et verò penè eum adire volebat Confucius, sed Discipuli sui* Tsu lu *consilio non adiit. Deinde cùm in occidentaliorem regni* Cin (*id est provinciæ* Xan si) *partem proficisci statuisset, invisurus alium primarium Ministrum cognomine* Chao, *nomine* Kien; *appulsus ad fluvium Croceum, re meliùs intellecta, etiam retrocessit; reduxque in regnum* Guei, *rursum hospitatus est in pristina* Kiu pe yo *domo. Tunc temporis regulus* Lim kum *interrogavit Confusium de arte militandi & acie instruenda, cujus quæstioni nolens facere satis, respondit se militiæ artem non callere, statimque die sequenti illinc discessit,*

&

& rediit in regnum Chin. *Interim moritur primarius regni* Lu *Minister* Ki von, *moriénsque suo filio* Ki kam *præcipit, ut post suam mortem Confucium exulantem invitet, ejúsque operâ ac consiliis utatur; sed hic* Ki kam *à suis Subpræfectis & domûs Administris avocatus, patris exequi voluntatem destitit, & ad se* Gen kieu *Confucii Discipulum accersiit. Deinde Confucius volens in regnum* Tsay *proficisci, appulit in* Xe *regni* Tsou (*id est, Provinciæ* Hu quam) *oppidum. Hujus regni* Tsou *Regulus* Chao vam *volebat Confucium donare ditione agri* Xu xe; *sed primarius ejus Minister* Tsu si *illum avertit. Confucius igitur iterum rediit in regnum* Guei. *Id temporis regni* Guei *Regulus* Lim kum *obierat; ejusque successor* Che kum *exoptabat apud se retinere Confucium, ut supremam illi rerum administrationem committeret; sed quia Confucii Discipulus* Gen kieu, *primarii Ministri* Ki kam *copiarum Præfectus, præclarè se gesserat in bello, quod inter regna* Cy *&* Lu *exarserat; idcircò hic Minister à sui exercitûs Duce* Gen kieu *permotus, Confucium in Patriam revocavit; atque ita in regnum* Lu *rediit Confucius anno Reguli* Ngai kum *11., dicto* Tim su, *ætatis suæ 68.; Ceterùm regni* Lu *Regulus* Ngai kum *nunquam usus est Confucii operâ; nec ipse Confucius unquam quæsiit à Regulo munus seu officium. Sed tunc rursum cœpit librum* Xu kim *seu Annalium Imperialium, & librum* Li ki *seu Rituum in meliorem formam reducere; librum* Xi kim *seu Carminum ite-*

teratò corrigere; meliores Musicæ leges præscribere; quasdam annotationes binæ interpretationi libri Ye kim *seu productionum ac mutationum, nempe alteri à Principe* Ven vam, *quæ vocatur* Tuon, *alteri à filio ejus* Cheu kum, *quæ vocatur* Siam, *compositæ addere. Id temporis Confucii Discipuli numerabantur ter mille; inter illos 72. insigniores, qui omnino sex artes tunc disci solitas, scilicet Rituum, Musicæ, jaculandi, aurigandi, scribendi, numerandi, callebant. Anno Reguli* Ngai kum *14., dicto* Kem Xin, *hieme in occidentali regni* Lu *parte, venatu captum est unicornium, & tunc libro suo* Chun cieu *seu* Veri & Autumno, *id est, quibusdam Annalibus sui regni* Lu, *finem imposuit Confucius. Anno proximè insequenti dicto* Sin Yeu, *ejus discipulus* Tsu lu *in regno* Guei *pugnando occubuit. Denique anno regni* Ngai kum *16., dicto* Gin sio, *quarti mensis lunaris die dicto* Ki cheu, *obiit Confucius, annos natus 73; sepultus in septentrionali metropolis regni* Lu *parte ad ripam fluvii* Su. *Omnes illius discipuli totos tres annos ei parentârunt, quibus expletis luctum & vestem funebrem deposuerunt, præter unum* Tsu kum, *qui ad Magistri tumulum exstructo mapali, ibi rursus tribus annis, adeóque sex annis integris eum luxit. Confucius genuit unicum filium nomine* Li, *cognomento* Pe Yu, *qui ante patrem obiit. Hic autem* Pe Yu *genuit filium nomine* Hie, *cognomento* Tsu su, *qui composuit librum* Chum yum, *id est* Immutabile Medium.

Nota

Nota: hoc nomen *Confucius* latinitate donatum, efformatum esse ex his tribus Sinicis: ex *Kum*, id est, cognomine *Confucii*; ex *Fu*, id est, Magistro vel Doctore; & ex *Tsu*, id est, Domino.

LIBRI SENTENTIARUM
ARTICULUS I.

1. Confucii effatum: qui priscorum Sapientûm facta non tantùm imitatur, sed etiam cum illis assiduè se ad ulteriorem profectum exercet; numquid is gaudio impletur?
2. Deinde cùm è remotis plagis adveniunt socii, ut ejus præcepta excipiant; numquid etiam gaudio diffluit?
3. Si tamen ab hominibus nesciatur, nec ob hoc irascatur; numquid tunc potest verè dici vir sapiens & consummatus?
4. *Tou tsu* Confucii Discipuli effatum: Parentum & fratrum natu majorum cultores, qui ament Superiores offendere, vix uspiam reperias; non amantes autem Superiores offendere, qui ament turbas excitare, hos nuspiam sanè reperies.
5. Vir sapiens, quod in omnibus spectat, est rectè vivendi principium; ex hoc posito principio, mox omnis vitæ honestas ultrò exurgit. Debita verò erga Parentes & fratres natu majores observantia, numquid verè est omnis pietatis principium?
6. Confucii effatum: Adulatores pios vix, aut nè vix quidem reperias.
7. *Tsem tsu* Confucii Discipuli effatum: Ego quotidie in tribus rebus me ipsum discutio: 1. utrùm præstando alteri obsequium, me totum impenderim? 2. utrùm frequentando amicos & socios, candorem servaverim? 3. utrùm excipiendo Magistri doctrinam, eam in praxim redegerim?
8. Confucii effatum: Recta gubernandi Regnum mille bellicis quadrigis potens, (id est centum stadiis, Sinicè *Ly*, amplum) ratio consistit in his quinque: Rex sit vigilans, sit sincerus, sit parcus, sit populi amans, sit prudens in exigenda agricolarum opera, scilicet tempore, quo ab agricultura vacant, sive hieme.
9. Confucii effatum: Liberi & fratres natu minores, domi Parentes, foris Superiores reverenter colant; in factis diligentiam, in verbis veritatem se-

sedulò sectentur; omnes homines communi benevolentia prosequantur; propos peculiari studio diligant. His peractis, si quid temporis ac virium superest, illud impendant tum in legendis libris Carminum & Imperialium Annalium, tum in addiscendis Rituum, Musicæ, jaculandi, aurigandi, scribendi, numerandi sex artibus.

10. *Tsu hia* Confucii Discipuli effatum: Si quis tanto sapientium virorum sapientiam, quanto rerum pulchrarum pulchritudinem amore prosequatur; Si in deferenda Parentibus observantia omnes vires intendat; si in præstando Regis obsequio mortem ipsam non reformidet; si in tenenda amicorum societate illibatam verborum veritatem servet; quamvis fortè mihi dicatur hic vir litteris non vacâsse; ego tamen eum verum esse litterarum Alumnum assevero.

11. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, si morum gravitatem non amârit, mox modestiâ carebit, qua destitutus, licèt sapientiæ disciplinis vacet, non tamen diu persistet.

12. Deinde animi candorem & veritatem inprimis colat.

13. Quod ad socios attinet, non frequentet nisi eos, aut qui sibi præcellunt, aut qui sibi sunt pares.

14. Denique cùm quis sine culpa vivere non possit; sua vitia assiduè corrigere, non illum tædeat.

15. *Tsem tsu* Confucii Discipuli effatum: Si Princeps debita cum reverentia defunctis Parentibus justa persolvat; si post sepulturam statis temporibus diu memor illis parentet; hic suo exemplo efficiet, ut populi virtus ex parca liberalis, & ex tenui perampla evadat in colendis etiam defunctis suis Majoribus.

16. *Tsu kin* Confucii Discipulus sic interrogavit Condiscipulum suum *Tsu kum*: Noster Magister Confucius, dum varia illa Regna quondam peragraret, procul dubio illorum regimen didicit; didicit autem, an quia ille ab incolis id sciscitatus est? an quia ipsimet Regnorum istorum Reguli ei ultrò exposuerunt?

17. *Tsu kum* sic respondit: Noster Magister sua singulari comitate, candore, gravitate, temperantiâ, modestiâ absque ulla sciscitandi necessitate id ultrò assecutus est; iis enim virtutum ornamentis attracti Principes, suam quique illi regendi normam spontè declarabant, ab eo edoceri cupientes. Nostri ergo Magistri sciscitandi modus, numquid sanè ab aliis longè diversus est?

18. Con-

18. Confucii effatum: Si quem nosse filium velis; dum pater vivit, vide quid spectet; dum obit, vide quid agat. Si autem totos tres annos à patris obitu non dimittat paternam vivendi normam, tum potest dici filius obsequens. Si nempe, addit Interpres, paterna vivendi ratio recta fuerit.

19. *Yeu tsu* Confucii Discipuli effatum: In urbanitatum & rituum usu quod maximè spectatur, est naturalis hos & illas servandi modus. Et ideò eorum regulæ, à priscis Imperatoribus sancitæ, censentur præclaræ; quia quidquid dirigunt, sive parvum sive magnum, naturali semper modo illud dirigunt.

20. In hoc tamen est etiam aliquid, quod non licet; si quis nempe sciens urbanitatum & rituum pulchritudinem sitam esse in naturali agendi modo, continuò totus sui profusus omnia naturali quodam modo agat, neque se ullis honestatis & rituum legibus astringat; nec id sanè est licitum agere.

21. *Yeu tsu* Confucii Discipuli effatum: Dum quis rem æquam promittit, potest posteà promisso stare; dum quis alium juxta debitæ urbanitatis leges reveretur, potest posteà erubescendi occasionem vitare; dum quis in quærenda amicitia aut patrocinio eligit viros probos, potest posteà hos protectores ac patronos habere.

22. Confucii effatum: Qui nec in cibo saturitatem, nec in habitatione commoditatem quærit, solers in negotiis, cautus in verbis, frequentandi Sapientes avidus, hic potest verè dici sapientiæ Alumnus.

23. *Tsu kum* Discipulus sic interrogavit Magistrum suum Confucium: Pauper sine adulatione, & dives sine fastu, quid? rectè, reponit Confucius; sed longè rectiùs: pauper in ærumna hilaris, & dives in opulentia æquus.

24. Tum Discipulus *Tsu kum*: numquid, inquit, illud est quod his verbis significat liber Carminum tom. *Que fum*, odâ *Ki yo*: Ossuarii laboris opifex primùm serrâ secat materiam osseam, posteà ad eam perficiendam runcinâ dolat; uti & gemmarii operis artifex primùm scalpro scindit onychem, postea ad eum perficiendum pumice polit.

25. Mox illi Confucius: Nunc tandem, mi Discipule *Su*, potes librum Carminum explanare. Ex eo, quod vix dixeram, mox collegisti quid dicturus eram.

Nota: *Su* est nomen istius Discipuli; *Tsu kum* est cognomentum.

26. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus non dolet se ab hominibus, sed dolet homines à se non cognosci.

ARTICULUS II.

1. Confucii effatum: Princeps ut rectè regat populos, debet suarum virtutum exemplo illis prælucere, similis stellæ polari, quæ licèt vix à suo loco discedat, omnes tamen aliæ stellæ, cæli gyrum circumagentes, assiduè illam spectant.
2. Confucii effatum: quamvis liber Carminum contineat 300. & ampliùs Articulos; omnis tamen illorum sensus potest hoc uno verbo, quod habetur in ejus tom. 8. cap. *Lu tsum*, odâ *Kium*, comprehendi: Nihil turpe cogita.
3. Confucii effatum: Si Princeps populos solis & imperiis dirigat, & pœnis coërceat; illi quidem scient pœnas evadere, sed nescient vitia erubescere.
4. Contrà si Princeps populos tum virtutum exemplo dirigat, tum honestatis viribus coërceat; illi & scient vitia erubescere, & virtutes acquirere.
5. Confucius senex sic de se ipso aiebat: Vix ego quindecim ætatis annos attigeram, cùm mox statui sapientiæ disciplinis vacare. Annos natus 30. jam totus in illis eram stabilitus, nec ulla mundi res animum à proposito dimovere poterat. Annos natus 40. totam honestatis scientiam, naturalésque rerum causas sine hæsitatione penetrabam. Quinquagenarius comprehendi Cæli legem, admirabilémque ejus cursum. Sexagenarius longo jam usu assuetus sapientiæ disciplinis, ita tunc facilis eram in illis penetrandis, ut quidquid aures exciperent, mox mens sine labore caperet. Septuagenarius denique, sequendo vel unum cordis mei impulsum, nulla in re honestatis leges penè transgrediebar.
6. *Mem y tsu* primarius Regni *Lu* Præfectus quæsiit ex Confucio modum ritè Parentes colendi. Noli transgredi, respondit Confucius.
7. Posteà Confucius curru vectus, suo Discipulo simul & Rhedario *Fan Chi* sic dixit: Nunc *Mem sun* (id est *Mem y tsu*) ex me petiit modum ritè Parentes colendi. Ego illi respondi: Noli transgredi.
8. Cùm verò nec hoc satis intelligeret *Fan chi*, quæsiit ex Confucio quid significaret illud: *Noli transgredi?* Cui Confucius: Dum Parentes vivunt, juxta statas Rituum leges illis inservire; dum obiérunt, juxta statas Rituum leges illos sepelire; dum sepulti sunt, juxta statas Rituum leges quotannis illis parentare; hoc dicitur *non transgredi*. Ita autem respondit Confucius, quia tunc temporis in Regno *Lu* hujus primarii Præfecti *Mem Sun* Familia cum aliis duabus *Xo sun*, & *Ki sun*, quamvis primarii tantùm

Præfe-

Præfecti seu Toparchæ titulo gauderet, sibi tamen vindicabat solemnes Regulorum Ritus.

9. *Mem vu pe* filius Præfecti *Mem y tsu* quæsiit ex Confucio, quomodo Parentes colendi forent? Parentes, reponit Confucius, sunt semper solliciti, nè filii in morbum incidant. Subintelligitur, addit Interpres: Tu igitur valetudinem conserva, nec eam vel luxuriâ, vel jurgiis, vel commessationibus læde, nè Parentum curas augeas.

10. Discipulus *Tsu yeu* quæsiit ex Confucio, quinam Liberi essent veri Parentum cultores? Cui Confucius: Nunc Liberi, qui Parentes alere nôrunt, dicuntur optimi eorum cultores; sed & canes & equos etiam alere nôrunt; si igitur interior & exterior reverentia absit; ecquod, quæso, discrimen inter Parentum & canum, equorúmve sustentationem reperies.

11. Discipulus *Tsu hia* quæsiit ex Confucio, quomodo filius Parentes colere deberet? Cui Confucius: Quod ego, inquit, in colendis Parentibus maximè difficile censeo, est frontis serenitas. Cùm Parentes aut fratres natu majores habent aliquid gerendum; si filius, aut frater natu minor pro illis laborem istum subeat: sive cùm filius aut frater natu minor cibo & potu affluit; si parentes aut fratres natu majores lautè tractet: credísne hoc supperere, ut ille dicatur Parentes colere? Hæc enim, addit Interpres, ficto animo fieri possunt; sola frontis serenitas fingi non potest; ideóque difficillima.

12. Confucii effatum: Sæpissimè ego cum Discipulo meo *Yen hoei* toto die colloquor de variis rebus ad sapientiam spectantibus; ast ille instar hebetis nè verbum quidem unquam opponit. Dum autem à me recessit, clam inspicio, quomodo ille se privatim gerat; & ecce quidquid ego docui, video illum bellissimè in praxim redigere. Tum ego mecum: Discipulus meus *Hoei* non sanè est hebes & rudis.

13. Confucii effatum: Si vis nôsse, utrùm quis sit sapiens, nec nè? vide quid agat. Si malè; jam nôsti: Si bene; ulteriùs inspice quo fine illud agat? Rursus scrutare, quid ille amet? qua re delectetur? Si ita illum examinaveris, quomodo sanè, quisquis ille sit, poterit se abscondere, ut non noscatur?

14. Confucii effatum: Qui in eis, quæ priùs didicit, sese assiduè exercet, cùm semper nova addiscat, is potest optimè Magistrum agere.

15. Confucii effatum: Sapiens non est instar vasis, nempe uni aut tantùm paucis usibus inservientis.

16. Di-

16. Discipulus *Tsum kum* quæsiit ex Confucio: Quid, inquit, præstare debet sapientiæ studiosus, ut sapientiam acquirat? Cui Confucius: Quod vult loqui, id priùs agat; post facta sequantur verba. Sic illi respondit Confucius; quia iste Discipulus magis erat sermone, quàm opere fæcundus.

17. Confucii effatum: Sapientis erga homines amor est universalis, non particularis; Insipientis, particularis, non universalis.

18. Confucii effatum: Vir, qui ea, quæ addiscit, non conatur penetrare, erit semper ignarus: qui autem ea, quæ penetravit, non exercet, erit semper inquietus.

19. Confucii effatum: Qui studet pravas Sectas stabilire, hic multa sibi aliisque damna accersit. Hîc Interpres rejiciens tum antiquas quorumdam dogmatistarum *Yam chu* & *Me tie*; tum recentiores Bonziorum *Ho xam* & *Tao su* pravas Sectas, pro unica vera doctrina proponit eam, quæ à tempore antiquorum Sapientum, continuatâ serie ad hæc usque tempora propagata est, utpote spectans rectam rationem, cordis rectitudinem, morum honestatem; háncque doctrinam sic explicat: ejus ordo, est reciprocorum Regis & Subditi, Parentis & Filii, Mariti & Uxoris, Senioris & Junioris, Amici & Amici officium; ejus virtutes sunt pietas, æquitas, honestas, prudentia, veritas; ejus Sequaces sunt Litterati, agricolæ, artifices, mercatores; ejus exercitationes sunt ritus, musica, leges, pœnæ; ejus utilitas est ad componendos proprios mores, ad alios ritè regendos, ad conservandam populorum & Patriæ pacem. Ita ille :

20. Confucii effatum: Mi charissime *Yeu* (cognomento *Tsu lu*) vis, ut te edoceam veram sciendi artem? quod scis, ostende te scire; quod nescis, ostende te nescire; istud est verè scire. Sic autem eum allocutus est Confucius, quia iste Discipulus fortitudinis amator, etiam ea, quæ nesciebat, se scire ostendebat.

21. Discipulus *Tsu cham* olim frequentabat Confucii palæstram animo subeundi ad aliquam dignitatem.

22. Hunc autem ut erudiret Confucius, sic ait: multa audi, dubia sepone, reliqua prudenter loquere; sic in paucis errabis. Deinde multa aspice, periculosa sepone, reliqua diligenter age; sic in paucis dolebis. Qui autem & loquendo in paucis errat, & agendo in paucis dolet, hic veram subeundi ad dignitates tenet viam.

23. Regni *Lu* Regulus *Ngai kum* sic interrogavit Confucium: Quid, inquit, agere debet Rex, ut suos sibi populos obsequentes habeat? Cui Confucius:

cius: Viros rectos ad munia evehat, perversos omnes ab officiis arceat; mox populi illi obsequentur. Contrà si perversos ad munia evehat, rectos omnes ab officiis arceat; tunc populi non obsequentur.

24. *Ki kam* primarius Regni *Lu* Præfectus sic quæsiit ex Confucio: En Princeps, inquit, vult, ut sui populi debitam sibi reverentiam deferant, debitas sui muneris partes expleant, mutuos sibi invicem ad virtutem stimulos addant; id consequendi quis modus? gravi, reponit Confucius, modestiâ populos regat; mox populi debitam illi venerationem deferent. Erga parentes suos sit ipse reverens, erga omnes misericors; mox populi debitas sui muneris partes explebunt. Probos ad munia evehat, improbos erudiat; mox populi mutuos sibi invicem ad virtutem stimulos addent.

25. Fortè quidam sic interrogavit Confucium: Eccur, Domine, Magistratum aliquem non capessis, & regimen exerces?

26. Cui Confucius: Nunquam, inquit, legisti, quid liber *Xu kim* seu Annalium Imperialium tom. 6. cap. *Kiun chin* dicat de debita erga Parentes observantia? ibi Imperator *Chim vam*, mortuo suo primo Ministro simul & patruo *Cheu kum*, accersitum *Kiun chin*, virum singulari sapientia præditum his verbis alloquitur: *Tua*, Kiun chin, *singularis erga Parentes observantia mihi optimè perspecta est; filiali igitur erga patrem & matrem obedientiâ, fraternâque erga fratres benevolentiâ, cùm optimum domi tuæ tenere regimen probè noveris: ego judico te posse etiam Imperii mei negotia optimè tractare, & publico regimini præesse,* Ita iste liber. Si ergo obedire Parentibus, & fratres diligere sit verum regimen; quid, quæso, opus est Magistratu, ut regimen exercere possim?

27. Confucii effatum: Vir veritatis expers, ad quid præstet, ignoro. Si enim grandior currus, temonis jugo ad alligandos boves, & minor currus, ligno transverso ad jungendos equos requisito careat; quî sanè iter agat?

28. Discipulus *Tsu cham* sic ex Confucio quæsiit: Potéstne præsciri, quid in decem futuris Imperiis sit gerendum?

29. Cui Confucius ut scias, inquit, quid in futuro gerendum: videas, quid in præterito gestum. Itaque Imperiali Familiæ *Hia*, quæ Imperium tenuit per 400. & ampliùs annos, successit Familia *Yn*; hæc quoad præcipuos Ritus & fundamentales Imperii leges, omnino se conformavit priori Familiæ *Hia*, nihílque in iis immutavit; quod verò attinet ad particula-

ria Imperii statuta & consuetudinum varietates, v. g. vestiendi modum, anni principium, &c. quid illi hæc addiderit vel dempserit, id facilè resciri potest. Deinde Imperiali Familiæ *Yn* sive *Xam*, quæ regnavit per 600. & ampliùs annos, successit Familia *Cheu*: hæc etiam quoad præcipuos Ritus, & fundamentales Imperii leges, omnino se conformavit priori Familiæ *Yn*, nihilque in iis immutavit; quoad verò particularia statuta, & consuetudinum varietates, quid hæc illi addiderit vel dempserit, id etiam facilè resciri potest. Denique si quæ alia fortè sit nostræ Imperiali *Cheu* successura, (hac imperante vivebat Confucius;) non tantùm in decem, sed in centum futuris Imperiis, quid huic additura vel demptura, adeóque quid sit gestura, etiam colligi & resciri nunc potest.

30. Confucii effatum: Dum quis ceremoniam *Cy* facit alicui Spiritui, cui non debet facere; hic non ad colendum, sed ad adulandum, id facit.

31. Deinde dum quis, quod æquum esse conspicit, non agit; hic fortitudine prorsus caret.

ARTICULUS III.

1. OLim in tripudiis & musicæ choris, unicuique hominum gradui erat assignatus saltantium, atque ipsarum scenarum numerus; Imperatori scenæ 8., & in singulis scenis octo personæ, adeóque universim 64. actores. Regulis primi ordinis 6. scenæ, & in singulis scenis sex personæ, adeóque universim 36. actores. Minoribus Principibus & Præfectis 4. scenæ, & in singulis scenis 4. personæ, adeóque universim 16. actores. Litteratis duæ scenæ, & in singulis scenis duæ personæ; vel potiùs tantùm illis licebat citharam & cymbalum pulsare. Jam verò quia Princeps *Cheu kum*, Imperatoris *Chim vam* patruus, de Imperio optimè meritus fuerat: ideò Imperator *Chim vam* permiserat, ut Regni *Lu* Reguli possent & Musicâ & Ritibus Imperatoriis, Principi *Cheu kum*, istius Regni *Lu* conditori parentare; illi enim, aut potiùs ejus filio *Pe kin*, Regnum istud *Lu* jure hereditario donaverat Imperator *Chim vam*. Posteà Regni *Lu* Reguli in colendis aliis suis Majoribus defunctis & Musicam & Ritus Imperatorios pravo abusu sibi vindicârunt. Jam verò Præfectus *Ki*, qui originem habebat ex *Von kum* ejusdem Regni *Lu* quondam Regulo, etiam istos Ritus Imperatorios & tripudia 8. scenarum cum 8. personis in singulis scenis, more Imperatorum, adhibebat in parentali Aula, ad colendos suos Avos defunctos. Hinc indignatus Confucius, agendo de isto Præfecto *Ki*,

sic

sic ait: Iste Dominus *Ki*, quamvis Præfecti seu Toparchæ titulo tantùm fruatur, in anteriori tamen parentalis ædificii Aula ad colendos suos Majores defunctos adhibet tripudia Ritu Imperatorio, scilicet scenas 8., & in singulis scenis 8 actores, contra leges ac mores; & hoc toleratur? Certè si hæc culpa tolerari possit; dic, quæso, ecqua deinceps culpa tolerari non poterit?

2. Postquam *Vu vam* primus Familiæ *Cheu* Imperator totam tandem Monarchiam obtinuisset, ad recolendam Patrui sui *Ven vam*, qui eam inchoârat, memoriam, parentale ædificium magnificè extruxit, omnésque Regulos & clientelares Principes undequaque convocavit, ut singuli suo fungentes officio parentales Ritus adjuvarent & illustrarent. Cùm autem Imperator *Vu vam*, ministrantibus hinc & hinc Regulis, parentales Ritus peregisset; jámque dapes defuncto Principi *Ven vam* præsentatæ, colligerentur ad eas Principibus distribuendas; tunc summus Musicæ Præses cœpit intonare odam *Ieu lay yum yum*, (quæ habetur in lib. Carminum tom. 8. cap. *Cheu tsum*; id est, *venère tandem unanimi monte & votis communibus ex quatuor Imperii partibus undique Reguli*, &c. Deinde in eadem oda habetur hæc stropha: *Siam guei pie kum, tien tsu mo mo*: id est, *aspice, ut omnes illi uniuscujusque Provinciæ Principes ac Reguli parentales Ritus venerabundi adjuvent; ut augusta Imperatoris parentantis Majestas profundam omnibus venerationem inspiret.* Posteà ceteri Imperatores eumdem Ritum & Cantum servaverunt, dum suis Majoribus defunctis parentabant; & vocabatur hæc oda *Ium*, id est, *omnes unanimes conferti & sponte collecti*; item *Che*, id est, *colligere ferculorum lances*; quia nempe tunc canebatur ista oda à Musicis, dum illæ colligebantur. Jam verò tempore Confucii, tres Familiæ *Ki sun*, *Xo sun*, *Mem sun*, quia ex Regulis ortæ erant, præsumebant etiam canere illam odam *Ium* & *Che*, Imperatorum propriam, dum suis Majoribus defunctis parentabant. Hinc Confucius illas irridens: Quomodo, inquit, in parentali trium illarum Familiarum Aula potest assumi & decantari hæc stropha: *Siam guei pie kum, tien tsu mo mo?* id est, *aspice* &c. suprà: quia nempe nullus illic Imperator parentans, sed tantùm Præfectus; nulli illic Reguli ministrantes, sed tantùm quidam Subpræfecti.

3. Dein sic pergit Confucius: Vir pietatis expers, licèt & Musicâ & Ritibus alium veneretur, ad quid tamen hoc juvat?

4. Quidam Regni *Lu* incola dictus *Lin fam*, cùm in Ritibus & Urbanitatis officiis multum fucum & immodicum luxum videret, dubitavit, an sic olim in-

institutà fuissent? ideóque interrogavit Confucium, in quò potissimùm sita esset vera Rituum & Urbanitatum ratio? Cui Confucius: Magnam, inquit, quæstionem proponis. Rituum & Urbanitatum ratio duo complectitur: materiam & formam; v. g. olim in conviviis una tantùm apponebatur escarum olla, & vini amphora, & hoc vocatur materia. Deinde lapsu temporũ, quia antiquis Imperatoribus id visum est nimis incultum; ideò instituerunt diversorum ferculorum lances, vasa pretiosa, iteratas corporis inflexiones; & hoc vocatur forma, seu decor externus. Simili modo in morte & funeribus Parentum, olim in principio tantùm luctus intimus & lachrymæ veræ adhibebantur; posteà institutæ sunt vestes lugubres, plorandi, saltitandi modus, &c. Vera ergo Rituum & Decori ratio in his duobus consistit; sed sensim depravati mores penè illum dumtaxat externum decorem retinuerunt, principali relicto. Itaque quod ego sentio, in conviviis videtur mihi ille, qui parùm parcus est, longè meliùs agere, quàm ille, qui malè prodigus est; & in funeribus videtur mihi ille, qui verè ex intimo animi sensu luget Defunctum, longè meliùs agere, quàm ille, qui tantùm novit lugubrem speciem præferre.

5. Confucius rursus carpens tres illas Familias, sic ait: Eheu! omnes illæ exteræ gentes (eas vocat *Ytie* nomine generali; particulari enim, orientales vocantur *Y*, occidentales *Jum*, boreales *Tie*, australes *Man*) longè meliùs reguntur, quàm nostra China, in qua totus regiminis ordo, distinctúsque Rituum & Dignitatum gradus miserè nunc interiit.

6. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki sun* volebat Ceremoniam Cy facere spiritui montis *Tay xan*, unius ex 5. montibus in China sublimibus ac celebribus, dicti *Yo*, id est, valdè eminentibus Quia autem soli Reguli poterant Ceremoniam Cy facere montium & fluminum intra suæ ditionis limites jacentium Spiritibus; id ægrè ferens Confucius, ad suum Discipulum *Gen kieu*, qui erat istius Præfecti Subpræfectus, sic ait: Numquid tu potes illum exhortando avertere ab isto cultûs opprobrio? Non possum, reponit *Gen kieu*; stat enim in suo proposito obfirmatus. Tum Confucius: Proh dolor! putátne forsan sublimem illum montis *Tay xan* Spiritum minùs esse perspicacem, quàm noster amicus *Lin fam*, apprimè Rituum peritus? Putátne, inquam, illum excepturum ista adulationis munera?

Nota: quinque *Yo* montes, sunt hi: Primus *Tay xan* ad urbem *Yen cheu* in Provincia *Xan tum* situs, dicitur Orientalis *Yo*. 2. *Hoa xan* ad urbem *Hum num* in Provincia *Xen si*, dicitur Occidentalis *Ya*. 3. *Ho xan* ad urbem *Hem*

cheu

cheu in Provincia *Hu quam* dicitur Australis *Yo*. 4. *Hem xan* ad urbem *Tay tum* in Provincia *Xan si*, dicitur Borealis *Yo*. 5. *Sum xan* ad urbem *Im cheu* in Provincia *Kiam nan*, seu Nankinensi, dicitur Medius *Yo*,

7. Confucii effatum: Sapientes non altercantur; si tamen cupis videre, in quo quasi altercentur, vide eos in ludicro jaculandi certamine; in hoc siquidem speciem quamdam altercantis præferunt. Dum enim parant subire suggestum ad jaculandum, post ter oblatum socio locum, ut prior ascendat, & post ter recusatum; tum demum bini ascendunt ad patulam Aulam, in qua præmissis iteratò urbanitatis officiis, tandem in scopum jaculantur; postquam omnes simili modo jaculati sunt, reverenter simul descendunt bini & bini, uti ascenderant. Tum victores iterum consalutant victos, invitántque ut accepto vini cratere rursus suggestum subeant, ibíque stantes, in amissæ victoriæ pœnam, illud ebibant. Atque hæc est Sapientum altercatio.

8. Discipulus *Tsu hia* sic quæsiit ex Confucio: Quomodo, inquit, explicatur hæc libri Carminum stropha? *Gratiosus risus in ore amabili, pulcher fulgor in oculis micantibus, quàm apta ad pingendum materia!*

9. Cui Confucius: Antequam, inquit, possit affabrè elaborari pictura, materia apta præexistat, necesse est.

10. Tum *Tsu hia*: Numquid illa vult dicere, quòd externa Rituum & Urbanitatum officia, præsupponant internam cordis rectitudinem? Cui Confucius: Mi charissime *Xam*, (est hujus Discipuli nomen, cognomento *Tsu hia*) mentem meam verè indicâsti: nunc tandem potes reconditum libri Carminum sensum explanare.

11. Confucius exoptabat trium Imperiorum, quæ longa annorum serie in China floruerunt, leges & regimen proponere tamquam omnium futurorum exemplar; nimirum Imperii *Hia*, cujus author *Yu*; *Yn* sive *Xam*, cujus author *Chim tam*; *Cheu*, cujus author *Ven vam* & *Vu vam*; hi primi Imperatores condendo suum Imperium, suum etiam regiminis modum ac leges simul condiderunt. Itaque Confucius sic aiebat: Quod attinet ad Imperium *Hia*; ego quidem magnam primarum illius legum & rituum partem referre possem; sed ut fidem apud homines tum præsentes tum futuros inveniam, verbáque mea pondus & authoritatem habeant; testimonium Regni *Ki*, in quo illius Posteri etiam nunc dominantur, non sufficit. Deinde quod attinet ad Imperium *Yn*: ego quidem magnam etiam primarum illius legum ac rituum partem referre possem; sed ut fidem a-

pud homines tum præsentes tum futuros inveniam, testimonium Regni *Sum*, in quo illius Posteri etiam nunc dominantur, non sufficit; quia in his duobus Regnis vel non subsistunt primarum illarum legum ac rituum Annales, priscorúmque sapientium Ministrorum libri; vel si subsistunt, sunt exoleti & truncati, adeóque non sufficientes ad faciendam fidem; si enim sufficerent; possem illinc testimonium accipere, & sermones meos comprobare.

12. Olim Sinici Imperatores, ut æternam erga suæ Familiæ Conditorem conservarent memoriam, & perpetua filialis observantiæ gratitudine eum colerent, parentale ædificium extruebant, in quo quinto quoque anno Conditori, uti & alicui alii antiquiori Imperatori, ex quo hic Familiæ Conditor genus trahebat, parentare solemnissimo Ritu solebant, positâ in media Aula sede vacua, repræsentante locum istius antiquissimi Avi seu Imperatoris, & in parte australi ex opposito, appositâ ligneâ Conditoris suæ Familiæ tabellâ, in qua ejus nomen erat scriptum. Hæc parentatio vocabatur *Ti*, solísque Imperatoribus eam agere licebat. Cùm verò Imperator *Chim vam* permisisset, ut Regni *Lu* Reguli ad parentandum Principi *Cheu kum* illam Imperatoriam solemnitatem agere possent, eúmque agnoscerent ut suum Conditorem, & Principem *Ven vam* ut suum antiquum Imperatorem; hi posteà in colendis aliis suis Parentibus defunctis, Imperatorios istos Ritus usurpârunt; quod tamen tantùm concessum fuerat ad parentandum Principi *Cheu kum*. Hinc Confucius conquerens de hac quinquennali solemnitate in Regno *Lu* fieri solita, sic aiebat: Ego quidem, ut ceteri, quinquennali illi Imperatoriæ parentationis solemnitati interfum; & certè usque dum vinum aromaticum novies est præsentatum, vel in terram effusum, potest adhuc aliquid esse dignum visu ob profundam omnium venerationem & ordinem. Sed cùm posteà cetera omnia usque ad finem, perfunctoriè ac negligenter nullâ reverentiâ, nullo servato ordine, peragantur, ea sanè invitus specto.

13. Fortè quidam petiît à Confucio hujus quinquennalis Ritûs explicationem. Quia autem hic Ritus erat maximè augusta erga priscos Avos gratitudinis exhibitio, Imperatorum propria, nulli alii licita, adeóque Regni *Lu* Regulis, qui eum sibi vindicabant, illicita; Confucius ratus se debere Patriæ suæ ac Regulorum culpam velare, clarè respondere noluit; sed sic respondit, nescio, inquit; qui enim profundam illius explicationem callet, hic tam facilè potest totum Imperium gubernare, quàm videre hanc suæ manûs palmam.

14. Con-

14. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, faciendo Ceremoniam Cy suis Majoribus defunctis, tantam observantiam; & eam faciendo aliis Spiritibus externis, tantam reverentiam adhibebat, non secus ac si Spiritus illic adfuissent. Et solebat dicere: nisi ego Ceremoniæ Cy interfuero, quamvis fortè alium, qui pro me eam fecerit, miserim; hoc tamen specto perinde ac si eam non fecissem.

15. Spiritus foci domûs, inquit Interpres Sinicus, est unus ex quinque Spiritibus domûs, quibus olim fiebat ceremonia Cy; & huic quidem Spiritui foci Æstate fiebat ista Ceremonia. Modus faciendi Ceremoniam Cy istis 5. Spiritibus, hic erat: primùm fiebat Spiritui in proprio suo domûs loco ante ejus nomen, chartæ vel alteri rei inscriptum; v.g. si facienda erat Spiritui foci; primùm illi fiebat in culina ad ostium focariæ fornaculæ ante illius nomen. Deinde quidam puer theatrali veste indutus, reprsentans Spiritum anguli, qui in cubiculo inter austrum & occidentem situs est, introducebatur in hunc cubiculi angulum, ubi dapes, alteri jam priùs oblatæ, denuò illi præsentabantur. Quamvis autem hic cubiculi Spiritus censeretur honoratior, alter tamen videbatur utilior; unde Regem illi, Præfectos huic comparabant, erátque proverbium: *præstat foci, quàm anguli cubiculi Spiritui servire, sive adulari.* Jam verò *Ven sun kia* primarius Regni *Guei* Præfectus, ratus Confucium in hoc *Guei* Regnum venisse, ut aliquem Magistratum quæreret, ideò jocandi causâ sic eum interrogavit: Quid hoc, inquit, proverbium significat? *præstat foci, quàm anguli cubiculi Spiritui servire, seu adulari.*

16. Cui Confucius, facetiam intelligens: Non ita, inquit: unum est Cælum, quod omnes honore & majestate superat; si autem in Cælum peccaveris; nullus est, quem roges, ut te à pœna eximat; nimirum nec foci, nec anguli Spiritum rogando, quidquam proficies.

17. Confucii effatum: Cùm nostræ Imperialis Familiæ *Cheu* primi Principes *Ven vam*, *Vu vam*, *Cheu kum* perspexissent, quid in duorum priorum Imperiorum *Hia* & *Xam* legibus & ritibus vel defuisset vel redundâsset; ipsi adeò præclaram regiminis artem instituerunt, ut nihil præstantius, nihil ornatius inveniri possit. Ideò has Imperii *Cheu* leges tanto studio veneror ac sequor.

18. Confucius ingressus parentale Principis *Cheu kum* ædificium cum aliis collegis Præfectis, visis pretiosis lancibus, vasis onychinis, sericis ornamentis, aureis crateribus, singillatim percontabatur, quis foret eorum usus, quis finis, quis author? Fortè quidam ex adstantibus suspicatus has inter-

interrogationes ex inscitia fieri: enimverò, inquit; ecquis dicat filium istum Dynastæ oppidi *Ceu*, callere Rituum scientiam? Ecce enim ingressus parentale Principis *Cheu kum* ædificium, omnia & singula interrogavit. Cùm id rescîsset Confucius: nîl, inquit, contra Ritus peccare, hæc vera Rituum scientia est.

19. Confucii effatum: In libro Rituum jaculandi leges hoc præscribunt: Ars jaculatoria non in transfodienda scopi pelle, sed in attingendo scopo victoriam collocat. (Solebat pro scopo apponi alicujus feræ pellis; pro Imperatore pellis ursi; pro Regulis, cervi; pro Præfectis, tygris; pro Litteratis, apri; & Imperator quidem jaculabatur ad distantiam 120. passuum; Regulus 90.; Præfecti 70.; Litterati 50.; ad indicandum potestatis & jurisdictionis majoris & minoris discrimen.) Nimirùm quia singulorum vires non sunt ejusdem ordinis. Atque hic fuit priscus jaculandi modus; quando major industriæ, quàm virium, habebatur ratio.

20. Olim Imperator, inquit Interpres, sub solstitium hyemale, sequentis anni Kalendarium distribuebat Regulis, qui illud recondebant in parentali suorum Majorum ædificio; & prima die cujusvis mensis, filialis suæ observantiæ denuntiationem illis faciebant præsentando ovem vel capram. Jam pridem hic Ritus in Regno *Lu* exoleverat, nempe à tempore Reguli *Ven kum*. Quamvis adhuc esset Præfectus destinatus ad habendam primo cujusque mensis die ovem vel capram præparatam; nunquam tamen Regulus eam præsentabat. Hinc Discipulus *Tsu kum* cupiebat, ut istæ capræ & oves, destinatæ denuntiationi faciendæ primo cujusque mensis die, omnino tollerentur, nec ampliùs alerentur ad parcendum inutilibus sumptibus.

21. Sed Confucius sic illi: Mi charissime *Su*, (*Tsu kum* erat cognomentum,) tu ad parcendum sumptibus, de ove, quæ frustrà alitur, doles; ego autem doleo de Ritu, qui non servatur. Quamvis autem, addit Interpres, ampliùs non servetur Ritus; Ritûs tamen memoria adhuc perseverat, qui stantibus illis ovibus vel capris poterit forsan restaurari.

22. Confucii effatum; Ego, dum inservio Principi, sancita urbanitatis officia omnino adimplere contendo, licèt fortè quidam me ea agere existiment ad Principi blandiendum.

23. Regni *Lu* Regulus *Tim kum* quodam die petiît à Confucio, quomodo Ministri inservire suo Principi deberent? Respondit Confucius: Princeps præcipiat Ministris humaniter; Ministri inserviant Principi fideliter.

24. Con-

24. Confucii effatum: Ille libri Carminum primæ odæ, quæ incipit *Quan cin* (id est, *reciprocum quarundam avium fluviatilium, nomine* Ciu, *modulamen*) Musicus modus videtur pulcherrimus; est quidem lætabundus, sed non lasciviens; gemebundus, sed non luctificus; adeóque aptissimus & ad delectandum & ad movendum.

25. Olim extra secundam parentalis Majorum ædificii portam, sed intra grande hujus ædificii septum, designabant quadratam terræ aream, Imperatores 50., Reguli 25. cubitis amplam, longa arborum serie consitam, argillâ conspersam, quatuor parietibus terminatam; paries orientalis colore cæruleo, occidentalis albo, australis croceo, borealis nigro pingebatur. In hac area solebant litare terræ seu regionis ac frugum Spiritui. Regni autem *Lu* Regulus *Ngai kum*, cùm fortè petiisset à Confucii Discipulo *Tsay ngo*, quid significaret illud litamen, quod singulis annis fiebat ab Imperatoribus ac Regulis terræ ac frugum Spiritui? Sic illi respondit: Prisci Imperatores illam terræ aream variarum specierum arboribus serere consueverunt; sub imperio *Hia*, pineis; sub imperio *Tu*, cupressinis; nunc sub imperio *Cheu*, castaneis; nempe, ut dicunt, ad incutiendum harum arborum castanearum aspectu populis terrorem. (Fit enim allusio ad litteram Sinicam *Lie*, quæ & *castaneas* & *terrere* significabat. Dein in illa area Rei solebant plecti. Inscitè autem applicuerat *Tsay ngo* hæc ultima verba; quia illæ arbores nihil mysterii continebant, sed tantùm ad ornatum & ad arbitrium serebantur.)

26. Cùm igitur id rescivisset Confucius, illum reprehendendo, sic ait: egregiè sanè respondisti! sed cùm res jam facta sit, nihil tibi dicam; cùm effectus jam sit secutus, non te commonebo; denique cùm id jam præteriêrit, non te tuæ culpæ arguam.

27. Olim dum totum Imperium intestinis dissensionibus turbaretur, Regni *Cy* Regulus *Von kum* statuit Imperialem & Familiam & authoritatem tueri, omnésque reliquos Regulos, qui nec per se nec per suos legatos Imperatoris Aulam ad præstandum clientelare obsequium adibant, aut vi, aut persuasionibus ad officium revocare; & certè brevi omnes illos Regulos ad concordiam & ad officium reduxit, factus illorum omnium Dux, totúmque Imperium pacavit. Hujus autem Reguli primus Minister erat quidam Præfectus nomine *Quon chum*, qui suis consiliis, artibus, laboribus illud opus maximè promoverat, ideóque magnam famam ob sua præclarè gesta sibi comparârat; sed quia hæc omnia emanârant ex autho-

ritatis, famæ, utilitatis cupiditate, non ex vero sapientiæ fonte, ac virtutis amore, ideò Confucius illum carpens, sic ait: Quàm sanè vas exiguum extitit Præfectus ille *Quon chum*!

28. Cùm fortè hoc quidam audisset: Num quia, inquit, Præfectus *Quon chum* parcus ac tenax fuit, ideò vas exiguum? Cui Confucius: Enimverò parcus ac tenax! vastissimam & altissimam turrim *San quei* dictam, innumeris sumptibus exstruxit ad sui recreationem; deinde illius Subpræfecti & domûs Administri, singuli unam dumtaxat rem curabant; nulli geminatum officium, nulli plura negotia. Quî sanè dicatur parcus ac tenax?

29. Ergo, reponit ille, quandoquidem *Quon chum* ita liberalis ac magnificus extiterit nullis parcens sumptibus, numquid urbanitatis & rituum scientiam probè callebat? Cui rursus Confucius: Enimverò urbanitatis & rituum scientiam callebat! soli tantùm Reguli ante magnam suorum palatiorum portam possunt erigere murum, qui totam interioris domûs faciem obstruat; ille tamen *Quon chum*, qui Toparchæ tantùm titulo fruebatur, etiam ante suam portam ejusmodi murum exstruebat. Deinde soli Reguli, dum conveniunt & convescuntur, in media Aula apponunt mensam, supra quam pocula & cyathi deponuntur; (olim quando Sinæ humi sedendo supra storeas seu mattas comedebant, nullúsque adhuc mensarum & sedium usus erat; tunc erigebantur tantùm duæ parvulæ columnæ, inter quas collocabatur vas ligneum, vel figulinum, uno cubito altum, ad recipienda pocula, cyathos, &c.) ille tamen *Quon chum* in suis conviviis etiam apponebat ejusmodi mensam. Si ergo dici possit *Quon chum* urbanitatis & rituum scientiam calluisse; ecquis sanè deinceps dicetur illam scientiam ignorare?

Nota: prisca Sinarum Musica his præcipuè tribus constabat: 5. vocum seu notarum musicarum discriminibus, sive quinque modis musicis, Sinicè *Ou xim*; 8. diversorum tonorum instrumentis, Sinicè *Pa in*; & 12. fistulis diversæ magnitudinis; harum maxima continebat in longitudine 90. partes; quarum 100. faciunt cubitum Sinicum; harúmque fistularum sex longiores, scilicet *Hoam chum*, *Tay ceu*, *Kou sieu*, *Juy pin*, *Y ce*, *Vu ye* dicebantur *Lio*; & sex breviores, scilicet *Ta liu*, *Kia chum*, *Chum liu*, *Lin chum*, *Nan liu*, *Im chum* dicebantur *Liu*; quamvis nomen generale esset *Lio*. Hæ omnes 12. fistulæ serviebant ad temperandam aut dijudicandam Musicæ symphoniam; ad concordanda illa quinque vocum seu notarum musicarum discrimina, & illa 8. diversorum tonorum instrumenta. Sex longi-

longiores serviebant ad sonum gravem, longum, humilem; sex breviores serviebant ad sonum acutum, brevem, altum temperandum, aut dijudicandum. Jam verò ista 5. vocum discrimina hæc sunt: primum dicitur *Kum*; hujus modus musicus est suavis, comptus, aptus ad ingerendam mansuetudinem & concordiam. 2. dicitur *Xam*; hujus modus musicus est gravis, fortis, aptúsque ad inspirandam immotam animi rectitudinem, gravitatem, constantiam; ad res arduas exprimendas & conficiendas. 3. dicitur *Kio*; hujus modus musicus est religiosus, supplex, languens, aptúsque ad excitandam commiserationem & pietatem. 4. dicitur *Chi*; hujus modus musicus est hilaris, festivus, aptúsque ad consolationes, ad festivitates, ad recreandos animos. 5. dicitur *Yu*; hujus modus musicus est serius, lentus, mysteriosus, aptúsque ad ingerendas profundas cogitationes, & recta consilia. Hæc 5. vocum discrimina comparabant 5. elementis, seu potiùs quinque rerum principiis universalibus, scilicet terræ, metallo, ligno, igni, aquæ. Denique illa diversorum tonorum instrumenta musica sunt hæc: primum dicitur *Hiven*, id est, quædam species parvi coni, sex foraminibus instructi; in superiori parte acuti, in inferiori plani; erátque fictile, sive figulino opere elaboratum. 2. dicitur *Quon*, id est, fistula, erátque ex canna indica *Bambu* confectum. 3. dicitur *Kou*, id est, tympanum, erátque ex pelle confectum. 4. dicitur *Sem*, id est, quædam species utriculi, cum pluribus fistulis in cucurbita insertis; erátque ex cucurbita confectum. 5. dicitur *Hien*, id est, chordæ citharæ, erátque ex filis sericis confectum. 6. dicitur *Kim*, id est, lapis resonans, erátque ex lapide confectum. 7. dicitur *Chum*, id est, campanula, erátque ex ære confectum. 8. dicitur *Choë*, id est, quædam species lyræ oblongæ duobus cubitis & 4. digitis, profundæ uno cubito & 8. digitis, erátque ex ligno confectum. Hæc 8. instrumenta comparabant 8. notis ænigmaticis, dictis *Pa qua*, libri *Ye Kim*, seu productionum ac mutationum; quia, inquiunt, uti omnium rerum numerus est octo; ita omnium vocum sonus est octo. Omitto reliqua: nunc ad textum venio.

90. Confucius iverat in Regnum *Guei*, illícque rectam Musicæ artem didicerat; unde reversus in Patriam *Lu*, in qua illa quasi perierat, (licèt semper subsisterent illius Præfecti, sed artis, musicarúmque regularum ignari) voluit illam restaurare. Ideò summum Musicæ Præsidem alloquens sic ait: Cùm, Domine, ejusmodi officio fungaris, te certè decet Musicæ artem callere; perfectissima autem priscorum Imperatorum Musica etiam-

num reſciri & addiſci poteſt; ſic enim edebatur: cùm Muſica inchoanda erat, primò curabant, ut omnia ad muſicum concentum requiſita, ſcilicet 12. fiſtulæ directrices, 5. vocum diſcrimina, 8. tonorum inſtrumenta, (de quibus ſuprà) optimè inter ſe conſona forent. Deinde vocibus & inſtrumentis laxatis, maximè ſpectabant ut Altus, Baſſus, Cantus, Tenor, quiſque ſuum ordinem & tempus exactiſſimè ſervaret. Servato ſic ordine ac tempore, inſuper unuſquiſque curabat, ut proprium ſibi tonum clariſſimè pronuntiaret. Denique diligenter ſollicitabant ſimultaneam cadentiam, nunc his incipientibus, nunc illis deſinentibus, ita ut videretur ligata tota harmonia; atque ita curſu continuato perfectiſſima edebatur Muſica.

Nota: Confucius, uti & priſci Imperatores Sinarum, Muſicam plurimi faciebant, utpote quæ multum conduceret ad populorum concordiam, bonóſque mores & rectum regimen. Ex auditu enim Muſicæ, animi recreantur, pacantur, ad mutuum amorem & concordiam excitantur, pravi animorum motus mitigantur, virtutis pulchritudo ac vitii turpitudo appoſitè expreſſa cognoſcitur. Deinde dum illa editur in parentali Majorum defunctorum Aula, reverentia, gratitudo, amor erga Parentes inſtillatur.

31. Confucius ob inteſtinos Patriæ tumultus peregrè diſceſſerat, & circumjacentes regiones peragrabat. Cùm fortè in Regnum *Guei* appuliſſet, Præfectus oppidi *T*, qui Regni limites cuſtodiebat, videndi & alloquendi Confucium cupidus, rogavit ejus Diſcipulos, ut ſibi liceret illum alloqui. Quicumque enim, inquit, vir ſapiens huc hactenus appulit, nullus eſt, quem ego non viderim ac ſalutaverim. Introductus itaque eſt ad affatum; cúmque jam domo exiret, converſus ad Confucii Diſcipulos ſic ait: Parva Diſcipulorum turba, eccur lugetis veſtrum Magiſtrum dignitate carentem, huc illuc exulem agere? jam pridem virtus in orbe exulat; jam pridem totum Imperium ſine lege, ordine, diſciplina ſqualet; aſt ego ſingularem veſtri Magiſtri virtutem ac ſcientiam intuens, arbitror eum ſingulariter à cælo deſtinatum, ut brevi ad ſummum Magiſtratum evectus, deperditum Imperii regimen reſtauret; leges, virtutem, diſciplinam ab exilio revocet, ſítque inſtar magni illius tintinnabuli, vel campanæ æneæ, linguâ ligneâ inſtructæ, quâ Præfecti, ubi vel leges ac præcepta promulgant, vel morum ac vitæ documenta tradunt populo collecto, ad conciliandam attentionem utuntur. (Rei civilis Præfecti

ute-

utebantur tintinnabulo, cujus lingua erat lignea; militaris disciplinæ Præfecti, tintinnabulo, cujus lingua erat metallina.)

32. Olim dum Sceptrum Sinicum ab una Familia transibat ad aliam, novus Imperator post Imperium publica pace firmatum, suas leges ac Ritus condebat, novámque Musicam componendam curabat. Pro Musicæ autem argumento, præclara istius novi Imperatoris gesta ac virtutes, ut toti Imperio patefierent, assumebantur; atque ita ex nova Musica cognoscebatur novi Imperatoris virtus ac gesta. Deinde cuique Musicæ indebatur nomen, ejus argumento conforme; hinc Imperatoris *Hoam ti* (qui præcipuus fuit Monarchiæ Sinicæ Conditor & Musicæ Author) Musica vocata est *Hien chi*, id est, universale virtutis, disciplinæ, liberalitatis, recti regiminis profluvium aut irrigatio. Imperatoris *Chuen hio* Musica dicta est *Lo hem*, id est, sex brachia arborea, seu rami qui uno trunco inhærent; quia hic sex fistulas concordiæ Musicæ rectrices, de quibus suprà, invenit; uti & Kalendarium sex mensibus correspondens ab uno solstitio ad aliud. Imperatoris *Ti ko* Musica dicta est *Ou ym*, id est, quinque baccæ, seu flores; quia hic quinque vocum seu notarum musicarum discrimina, earúmque quinque modos musicos novit adaptare ad floridam & rectam Musicæ compositionem. Imperatoris *Tao* Musica dicta est *Ta cham*, id est, grande luminis jubar; quia hic totum Imperium optimis legibus, documentis, exemplis illustravit. Imperatoris *Xun* Musica dicta est *Siao xao*, id est, canneus fistularum, instar duarum grandium alarum inter se junctarum, contextus; quia hic singulares Prædecessoris sui *Tao* virtutes & pacificum regimen continuavit. Imperatoris *Tu* Musica dicta est *Ta hia*, id est, grandis imitatio; quia hic optimum duorum suorum Prædecessorum *Tao* & *Xun* regimen & sapientiam imitatus est. Imperatoris *Tam* Musica dicta est *Ta hu*, id est, grandis protectio; quia hic populis duro inmitis Imperatoris *Kie* jugo oppressis adfuit, & tyrannidem extinxit. Imperatoris *Vu vam* Musica dicta est *Ta vu*, id est, grandis fortitudo; quia hic immite Imperatoris *Cheu* Imperium bellando extinxit. Principis *Cheu kum* Musica dicta est *Cho ho*, id est, felix rei diligenter perpensæ exitus; quia hic, cùm ageret supremum Imperii Administratorem pro parvulo Nepote *Chim vam*, diligenter perpendebat, quid frater suus *Vu vam*, & Pater suus *Ven vam* egerant, & quomodo rexerant, ut bene cœpta perficeret. Nunc ad textũ venio. Confucius bellici strepitûs osor, rectíque cordis & pacifici regiminis amans, sic solebat dicere: Illa Imperatoris *Xun* Musica dicta *Xao*, non tan-

tùm est pulcherrima, comptissima, & juxta artis leges bellissimè composita; sed etiam optima, atque ultimum quasi perfectionis gradum assecuta. (Quia nempe præter ornatam compositionem erat benignitatis, pietatis, modestiæ insinuatrix, ac sapientiæ magistra.) Quod verò attinet ad istam Imperatoris *Vu ram*, dictam *Ta vu*, est etiam pulcherrima, ornatissima, bellissimè composita, sed ultimam illam virtutis perfectionem non est assecuta. (Quia nempe bella & martia heroum facinora decantabat, in quibus non potest non aliquid peccari.)

33. Confucii effatum: Si quis aut in gerendo Magistratu nullam patefaciat magnanimitatem, aut in exhibendis urbanitatis officiis nullam prodat venerationem, aut in adeundis exequiis nullum afferat dolorem; quid est sanè, quod in hujusmodi homine dignum laude suspicias?

ARTICULUS IV.

1. Confucii effatum: Quod alicui vico decorum ac decus parit, est mutua habitantium pietas, benevolentia, concordia. Si quis autem electurus domicilium, non eligat habitare in ejusmodi vico; quomodo sanè potest dici prudens?

2. Confucii effatum: Vir pietatis expers nec infaustam nec faustam sortem diu ferre potest: in hac enim positus, mox arrogantiæ, impudicitiæ, comessationibus; in illa, mox impatientiæ, iræ, latrociniis habenas laxat. Pius autem, in pietate suaviter degit; prudens, pietatem ardenter appetit.

3. Confucii effatum: Soli pii ac recti viri possunt alios rectè & amare & odisse.

4. Confucii effatum: Qui pietatem cordisque rectitudinem sequi firmiter statuit, hic potest ab omni crimine se tutari.

5. Confucii effatum: Quod passim homines appetunt, sunt honores & divitiæ; sed hæc Sapiens, si indebitâ viâ obtineat, mox à se abjicit. Deinde quod passim homines horrent, sunt contemptus & paupertas; sed hæc Sapiens, si indebitâ viâ patiatur, non à se abjicit.

6. Si Sapiens pietatem cordisque rectitudinem à se abjiciat, quî poterit sublimem magni istius nominis, quod profitetur, perfectionem adipisci?

7. Imò verò ita sectandæ pietati cordisque rectitudini incumbat, necesse est, ut nec inter edendum illius obliviscatur, illive adversetur. Denique, sive inopinati angustiarum casus subitò occurrant; sive calamitates adversæque

sæque fortunæ vicissitudines illum premant, firmus semper inoffenso pede huic pietatis & recti cordis viæ debet insistere.

8. Confucii effatum: Nondum ego vidi perfectum pietatis amatorem, qui non fuerit perfectus turpitudinis osor. Perfectus enim pietatis amator debet pietatem ita amplecti, ut nihil ipsi addi possit. Perfectus turpitudinis osor debet pietatē ita sectari, ut nihil turpe in ipso reperiri possit.

9. Jam verò estne, qui saltem vel uno die non valeat omnes corporis & animi vires sectandæ pietati impendere? ego sanè nondum vidi, cui vires ad id non suppeterent. Si autem fortè uspiam detur hujusmodi vir, profectò eum non vidi.

10. Confucii effatum: Hominum culpæ, uniuscujusque conditioni conformes esse solent; (nimirum piorum culpæ, sunt excessus benevolentiæ & gratitudinis; improborum, excessus odii & ingratitudinis) unde si alicujus culpas inspexeris, mox scies piúsne sit? nec nè?

11. Confucii effatum: Qui rectam vivendi disciplinam manè didicit, vespere potest tranquillè mori.

12. Confucii effatum: Si quis, ubi rectam vivendi disciplinam sectari statuit, posteà vestes rudes induere, & vilibus cibis vesci erubescat, hic sanè non est aptus ad excipiendam sublimem illam rectè vivendi scientiam.

13. Confucii effatum: In quibusvis mundi rebus nec ad agendum, nec ad non agendum omninò se prædefinit Sapiens; sed unam ubique æquitatem sectari statuit.

14. Confucii effatum: Sapiens unam virtutis pulchritudinem, Insipiens unam domicilii commoditatem; Sapiens unas Regni leges, Insipiens unas mundi opes assiduè meditatur.

15. Confucii effatum: Qui totus utilitati vacat, hic multa odia sibi accersit.

16. Confucii effatum: Si Rex vera comitate & demissione Regnum gubernet, ecquam sanè patietur difficultatem? qui autem vera comitate & demissione Regnum gubernare nescit, ad quid juvabit fucata comitas & demissio.

17. Confucii effatum: Sapiens non dolet se dignitate, sed dolet se dotibus ad dignitatem necessariis carere; nec dolet se ab aliis non cognosci, sed eis, ob quæ possit cognosci, studet.

18. Confucii Discipulus *Sen*, cognomento *Isem tsu* diligenter quidem Magistri doctrinæ incumbebat; sed quia generale illius principium non satis noscebat, ideò Confucius eum compellans sic ait: Mi charissime *Sen*, ut mul-

multi rivi ab uno fonte, & multi rami ab una radice: sic multa mea sapientiæ præcepta ab uno principio emanant, & omnia in uno concludunt. Mox Discipulus *Sen* mentem Magistri capiens, reponit; ita sanè est, inquit.

19. Cum autem egressus esset Confucius, ceteri Discipuli, qui Magistri verba ac mentem non satis penetrârant, cœperunt rogare Condiscipulum *Sen*, ut eam sibi explicaret. Hic sic illis: Tota, inquit, Magistri doctrina in hoc uno sita est principio: muneris sui partes explere, & alios ex se ipso metiri.

20. Confucii effatum: Sapiens in æquitate, Insipiens in utilitate peritus est.

21. Confucii effatum: Sapiens, dum videt Sapientum virtutes, has in se habere exoptat; dum Insipientium vitia, hæc in se an habeat, examinat.

22. Confucii effatum: Filius obsequens si fortè patrem aut matrem peccare videat, eos perblandè quasi admonet; si autem videat, quòd se monentem audire nolint; non ideò solitam & reverentiam & obedientiam eis deferre desistit; quin imò quamvis stomachati, ipsum aut verberibus aut laboribus premant, non illis succenset.

23. Confucii effatum: Quamdiu pater & mater vivunt, filius non procul abeat, (nè scilicet stata debitæ observantiæ obsequia mane & vespere, hieme & æstate erga Parentes præstanda omittat) si autem urgente causa procul abeat; quò vadat, eos præmoneat.

24. Confucii effatum: Qui totos tres annos à patris obitu non dimittit paternam vivendi normam, hic dici potest filius obsequens.

25. Confucii effatum: Patris & matris ætatem scire, omnino filius debet; tum ut illius longitudine gaudeat, tum ut illius caducitatem timeat.

26. Confucii effatum: Prisci Sapientes verborum erant parcissimi; verebantur enim, si sua facta verbis non responderent, nè posteà erubescerent.

27. Confucii effatum: Qui in omnibus moderatus est, hujus culpæ sunt paucæ.

28. Confucii effatum: Sapiens in verbis tardus, in factis solers.

29 Confucii effatum: Virtus nunquam sola est, sed semper vicinis abundat.

30 *Tsu yeu* Confucii Discipuli effatum: Minister importunè Regem arguens, probrum sibi accersit; Amicus importunè Amicum arguens, recessum illi præscribit.

AR-

ARTICULUS V.

1. CONfucius agens de suo Discipulo *Kum ye cham* sic aiebat: Quamvis Discipulus meus *Kum ye cham* tetris vinculis detentus fuerit ob quædam Regni negotia; possum tamen meam illi filiam in matrimonium collocare; non enim suâ culpâ, sed inimicorum invidiâ hanc injuriam passus est. Et reverà suam illi filiam in matrimonium collocavit.

2. Deinde agens de suo Discipulo *Nan yum* sic aiebat: Meus ille Discipulus *Nan yum* verus sanè fuit sapientiæ sectator; dum enim bono regimine Regnum floruit, ita præclaras suas virtutes prodidit, ut Magistratu semper potitus fuerit; dum malo squalluit, ita se cautè gessit, ut semper ab omni periculo & damno evaserit. Tum addunt Confucii Discipuli: hinc factum est, ut Confucius fratris sui filiam ei in matrimonium collocârit.

3. Rursum agens de alio suo Discipulo cognomento *Tsu cien* sic aiebat: Ubinam sanè reperias ejusmodi virum? attamen si nullus in nostro Regno *Lu* extitisset Sapiens, à quo adjutus fuisset, quomodo potuisset sublimem illam sapientiam ac virtutem sibi comparare?

4. Discipulus *Tsu kum*, auditis his sui Condiscipuli laudibus, mox de se ipso sic Confucium interrogat: Tuus ego *Su*, quid? (*Tsu kum* erat cognomentum) cui Confucius: Cùm sapientiæ Alumni aptentur ad regimen, ut vasa ad usum; hinc ego te vasi comparo. Cui vasi, inquit? Vasi illi onychino, reponit Confucius, sub imperante Familia *Hia*, olim dicto *Hu*; deinde sub imperante Familia *Xam*, dicto *Lieu*; nunc sub hac imperante Familia *Cheu*, dicto *Fu quei*, quod in parentali defunctorum Imperatorum Aula inservit ad milium imponendum.

5. Quidam agens cum Confucio de ejus Discipulo *Gen yum*: tuus, inquit, ille Discipulus *Tum* præclara sanè pietate pollet; sed oris facundiâ caret.

6. Cui Confucius: Ad quid, inquit, in virtutis palæstra prodest oris facundia? Verbosi illi homines, qui verba verbis promptè reponunt, ut plurimùm ab aliis fastidiuntur. Quod autem asseris Discipulum *Gen yum* pietate pollere, id ego nescio; sed quod opponis oris facundiâ eum carere, illud est, quod ego in illo plurimi facio. Quid sanè ad pietatem juvat oris facundia?

7. Confucius conspicatus præclaras sui Discipuli *Cie tiao kay* dotes, volebat illum dimittere ad quærendum aliquem Magistratum; sed hic suæ tenuitatis conscius, modestè Magistro reposuit: Ego, inquit, istam regendi

artem nondum satis calleo; eam adhuc addiscere cupio. Quo responso vehementer gavisus est Confucius.

8. Confucius peragratis frustrà variis Chinæ Provinciis, ut suam de arte rectè vivendi & regendi doctrinam propagaret, tandem suspirans: Eheu! inquit, doctrina mea nullum sortitur effectum; numquid sanè me juvat, lignorum struem passim in fluviis natatilem scandere, & in mare procul transfregare? Sed quis me comitaturus est? an non meus Discipulus *Chum yeu*? Quo audito *Chum yeu*, cognomento *Tsu lu*, ratus Magistrum seriò loqui, mox totus gaudio exiliit; unde illi sic Confucius: Meus ille *Chum yeu* profectò me fortitudine superat; sed quæ bene fieri possint, nec nè, metiri non novit.

9. *Mem vu pe* primarius Regni *Lu* Præfectus, quia volebat aliquos proponere Regulo ad dignitates promovendos, quæsiit ex Confucio, num ejus Discipulus *Tsu lu* pietate, seu absoluta cordis rectitudine polleret? Cui Confucius: Nescio, inquit.

10. *Mem vu pe*, cùm non posset sibi persuadere Confucium id nescire, rursum eum de eadem re interrogavit. Tum Confucius: Meus, inquit, Discipulus *Chum yeu* fortitudine quidem præstat; sit enim Regnum 100. stadiis amplum, ex quo mille quadrigæ bellicæ educuntur; totam ejus militiam illi committe; hanc optimè poterit regere. An autem pietate, seu absoluta cordis rectitudine pollear, hoc ego nescio. (Nimirum hæc virtus in animo latet.)

11. Deinde rursus interrogans, sic ait: Tuus autem Discipulus *Gen kieu*, quid? Cui Confucius: *Gen kieu* præclaris etiam dotibus ornatus est; sit enim oppidum mille domos recensens, vel numerosa primarii Præfecti Familia, cujus ditio centum bellicis quadrigis potens, decem terræ stadia complectitur; vel hanc vel illud ei committe; utrumvis optimè poterit regere. An autem pietate, seu absoluta cordis rectitudine pollear, hoc ego nescio.

12. Iterum pergens interrogare sic: Tuus Discipulus *Kum si che*, quid? Cui Confucius: *Kum si che* sat Ritus callet; dum igitur Regulorum Legati adveniunt: stans in regia Aula aulico cingulo præcinctus, solemnique veste indutus, posset ipse optimè illos excipere, & de rebus legationis colloqui, adeóque hoc illi munus committi posset. An autem pietate seu absoluta cordis rectitudine pollear, hoc ego nescio.

13. Confucius, cùm sæpè videret suum Discipulum *Tsu kum* de aliis ferre judicium

judicium, sic eum interrogavit: Mi charissime *Su*, (*Tsu su* erat cognomentum,) tu & tuus Condiscipulus *Yen hoei*, uter altero peritior?

14. Mox *Tsu kum* demissè respondens: Tuus, ego *Su*, qui ausim oculos ad Condiscipulum *Yen hoei* attollere, méque illi æquiparare? ille perspicaci ingenio à natura donatus, dum in sapientiæ palæstra unum audit, mox decem infert & capit; ego autem repens humi, dum unum audio, vix possum alterum inferre & capere.

15. Tum Confucius: Rectè, inquit, judicâsti: quòd enim adeò ingenuè fateris te illi non esse parem, id ego tecum etiam sentio: tu reverà non illi par es.

16. Confucii Discipulus *Tsay yu*, cùm aliquando interdiu obdormisceret in schola, gravatísque somno oculis ad Magistri documenta obsurdesceret, Confucius ejus pigritiam increpans sic ait: Nec lignum putridum elaborari, nec luteus paries dealbari potest; (ita nimirum nec somnolentus Discipulus sapientiæ documentis efformari); ad quid igitur juvat pigrum istum *Yu* corrigere?

17. Confucii effatum: Olim dum primùm agebam cum aliquo, audiebam ejus verba, & quæ diceret, ipsum agere credebam; nunc verò agens cum aliquo, audio ejus verba, & inspicio ejus opera. Cur autem sic mentem mutârim, id fecit noster Discipulus *Yu*. (Quia nimirum ubi hic primùm Confucii palæstram frequentare cœpit, assiduè aiebat se velle impigrè sapientiæ disciplinis vacare; at posteà nîl opere complebat diurnus somniator.)

18. Confucii effatum: Nondum ego constantem & fortem vidi. Protinus quidam objicit: Numquid tuus ille Discipulus *Xin chen* vir verè fortis & constans est? Cui Confucius: Enimverò vir fortis & constans! meus ille *Xin chen* voluptatibus deditus est; quî sanè possit vir fortis & constans esse?

19. Discipulus *Tsu kum* colloquens cum Confucio, fortè cœpit sic de se ipso loqui: quod ego nolo, ut alter mihi faciat, hoc ego nolo alteri facere. Cui mox Confucius. Mi charissime *Su*, id perfectionis nondum attigisti; enitere, ut attingas.

20. Discipulus *Tsu kum*, cùm fortè Confucium de natura & cæli lege disserentem audiisset, sic cœpit loqui: Singularem Magistri nostri modestiam, gravitatem, facundiam quilibet Discipulus potest passim percipere; sed

eum de natura, de rectæ rationis substantia, de cæli via seu agendi ratione differentem non licet, nisi rarissimè, audire.

21. Discipulus *Tsu lu*, (ut referunt ejus Condiscipuli) ubi audierat aliquod rectè vivendi præceptum, si nondum illud opere complere potuerat, magnopere verebatur, nè alterum rursus audiret; utpote cupidus illud, quod priùs audierat, opere complendi; timebátque, nè simul utrumque complere non posset.

22. Postquam *Kum yu* primarius Regni *Guei* Præfectus obiisset, inditum est illi cognomentum *Ven*, quod significat *discendi impigrum, & interrogandi studiosum.* Olim mos erat Sinis, uti & nunc, à morte alicujus Viri illustris, aut Principis indere illi cognomentum honorabile, vel minus honorabile juxta illius virtutes vel vitia. Hinc Discipulus *Tsu lu*, cùm dubitaret, an hoc cognomentum *Ven* satis quadraret illi Præfecto *Kum yu*, quem in vita non satis laudabilem fuisse censebat, rogavit Confucium: quonam pacto, inquit, Præfectus *Kum ven* post mortem præclaro illo cognomento *Ven* donatus est? Cui Confucius: Præfectus *Kum yu* quamvis foret perspicaci & expediti ingenii, nolebat tamen sibi suóque ingenio fidere, sed strenuam in addiscendis Rituum, ac Musicæ legibus, aliísque sapientiæ disciplinis operam navabat; deinde quamvis præclara primarii Præfecti dignitate fulgeret; non tamen erubescebat vel ab ipsis inferioribus consilium petere, & dubia interrogare. Idcircò optimè inditum est illi cognomentum *Ven.*

23. Confucius, agens de *Tsu chan* primario Regni *Chim* Præfecto, sic aiebat: virtutes quatuor, quæ in sapiente Præfecto requiruntur, vir ille eximius omninò possidebat; nimirum venerandam modestiam in suis moribus, exactam diligentiam in Regis negotiis, sollicitam liberalitatem in populi sustentatione, rectissimam æquitatem in Subditorum regimine.

24. Confucii effatum: Eximius ille Regni *Cy* Præfectus *Yen pim chum* quàm bellè noverut uti amicorum consuetudine! quamvis enim diuturna jam foret illius cum altero familiaritas, non tamen propterea minùs reverentem & urbanum se exhibebat.

25. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Tsam* postquam obiit, donatus fuerat cognomento *Ven chum*, quod significat *virum prudentem & perspicacem*; & talis passim celebrabatur. Id autem improbans Confucius, sic effatus est: Quonam certè pacto *Tsam ven chum* potest dici prudens & perspicax? ille enim pro recondenda & conservanda magna testudine, olim in Regno *Tsay* inven-

inventa, (unde illi testitudini nomen *Tsay*, ait interpres; & hac Regnum *Lu* utebatur tum ad sortes determinandas, tum ad tergiversationes tollendas) construxit magnificum conclave, & in columnarum affabrè elaboratarum capitellis effinxit quamdam concavi montis speciem; deinde supra breviores secundi ordinis columellas, depingi curavit fluviatiles herbas, quasi videretur re ipsa inter eas habitare magna illa testudo. Quî sanè hujusmodi vir potest dici prudens & perspicax?

26. Discipulus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: celeberrimus, inquit, ille vir *Tsu ven*, ter in Regno *Tsou*, (id est, *Hu quam* Provincia) obtinuit supremam primi Ministri dignitatem, nec ullum unquam vanæ lætitiæ signum edidit; & ter eamdem amisit, nec ullam unquam tristitiæ aut iræ notam patefecit; quin imò novo Ministro successori suo, omnes præteriti regiminis res, ordinem, negotia singillatim exponebat sine invidia aut suspicione. Ecquid, quæso, de illo sentis? Cui Confucius: Sentio, inquit, illum fuisse fidum Ministrum. An etiam pium? reponit *Tsu cham*. Cùm pietas, inquit Confucius, maximè in cordis rectitudine, quæ latet, sita sit; an fuerit pius, nec nè, nescio. Quî enim ob illam solam exteriorem virtutis speciem, continuò censeri possit pius ac rectus?

27. Rursus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: Olim famosus ille Regni *Cy* primarius Præfectus *Tsuy* parricidali manu suum Principem interfecit. Mox varii varia: alii scelus scelere protegere: alii occultâ patientiâ & silentio tolerare. Solus *Chin ven* ibidem primarius Regni Præfectus immane facinus ferre non sustinens, abjectis honoribus & opibus, & decem bellicis quadrigis, quas habebat, penè solus domo profugit, patriúmque solum vertit, nè aliquo modo videretur Parricidæ consentire. Appulsus in aliud Regnum, cùm ibi etiam Præfectos suo Principi infidos reperisset; & hi, inquit, sunt instar nostri Præfecti *Tsuy*; his dictis confestim aliò transmeavit, nolens illic unà inservire isti Regulo. Deinde in alterius principis Regnum appulsus, cùm rursus similes comperisset Præfectos; & hi, inquit, sunt etiam instar nostri Præfecti *Tsuy*; hísque dictis iterum aliò perrexit. Præceptor, dic, quæso, quid de hujusmodi homine sentis? Cui Confucius: Hunc, inquit, alieni sceleris purum censeo. An etiam pium? reponit *Tsu cham*. Cùm pietas, ait Confucius, sit cordis virtus, quæ latet, fuerítne pius nec nè, ignoro. Quî enim ob solam illam exteriorem virtutis speciē continuò dici possit pius?

28. Fortè narrabat quidam primarium Regni *Lu* Præfectum *Ki ven* olim ita in

omnibus rebus cautum fuisse, ut antequam manum operi admoveret, ter illud ad examen vocaret. Quo audito Confucius: Mihi, inquit, videtur bis sufficere.

29. Confucii effatum: Primarius olim Regni *Gnei* Præfectus *Nim*, cognomento *Vu*, dum Regnum bono regimine florebat, singularem suam sapientiam doctissimè prodebat; dum malo squallebat, quamvis omnia Regni negotia clam sollicitaret, se tamen rudem & ignarum palàm simulabat. Illa quidem ejus docta sapientia potest adhuc imitatione æquari; sed hæc ejus sapiens inscitia omninò non potest.

30. Confucius peragratis frustrà variis Chinæ Provinciis, ut suam doctrinam propagaret, cùm tandem esset in Regno *Chin*, longo tædio affectus, sic ingemuit: An non redire, an non, inquam, redire in Patriam præstat? non paucos enim in Patria reliqui Discipulos, qui mente quidem subtili & magnis animis excellunt; sed sæpiùs volunt plus agere, quàm possint; floridus eorum agendi modus externam morum perfectionem totus spirat; sed cùm non satis noverint rectam *Immutabilis Medii* viam, ideò sæpiùs officii limites excedunt, adeóque edocendi sunt. Hi saltem poterunt meam doctrinam Posteris transmittere.

31. Confucii effatum: Celebres illi duo fratres *Pe y*, & *Xo cy*, (patrem habuêre Regni *Kou cho* Regulum) quamvis forent exactæ disciplinæ rigidi cultores; non tamen malos malè, sed bene malorum scelera oderant; & si hi resipiscerent, vetera eorum scelera non ampliùs recordabantur. Unde fiebat, ut rarissimè alii illis succenserent.

32. In Regno *Lu* quidam vir extiterat dictus *Uy sem kao*, qui passim tanquam absolutum viri sinceri & recti exemplar celebrabatur. Cùm autem id improbaret Confucius, sic ex unica ejus minima actione refellit: quî, inquit, iste *Uy sem kao* potest dici vir rectus & sincerus? Fortè quidam ab eo rogârat acetum, quod cùm domi non haberet, noluit rectè & sincerè id fateri; sed tergiversatione & circumloquendi arte usus, ivit postulatum illud à Vicino; & quod commodârat, quasi fuisset suum, petenti tradidit.

33. Confucii effatum: Speciosis verbis, fucato vultu, immodicis urbanitatibus vir sapiens *Tso kieu mim* olim uti erubescebat; & ego *Meu* pariter erubesco. Clam in animo aliquem odisse, & palàm specie tenus diligere ac frequentare, idem *Tso kieu mim* olim etiam erubescebat; & ego *Meu* pariter erubesco.

Nota: *Meu* erat nomen Confucii, quo se ipse nominabat; sed alii eum nominabant *Kieu*,

34. Con-

34. Confucius conversus ad suos Discipulos *Yen yuen*, & *Ki lu*, qui sibi fortè adstabant, sic eos affatus est? Charissimi, jam pridem hanc palæstram frequentatis; quidni mentem vestram mihi aperitis? quid potissimùm amatis?

35. Mox *Ki lu*, (*Tsu lu* cognomentum erat) reponit: Ego, inquit, si haberem currus, equos, leves pelliceas vestes; hæc omnia vellem, ut essent amicis communia; & quamvis illo usu fortè corrumperentur, non ideò tamen in iras & querelas erumperem.

36. Ego autem, inquit *Yen yuen*, si quid rectum aut honestum fortè egerim, non amo illud jactitare; si quid laboriosum aut laudabile fortè præstiterim, non amo illud propalare.

37. Deinde *Tsu lu*: Nunc, inquit, te, Magister, rogo, ut nobis etiam tuam mentem expromas. Cui Confucius Ego, inquit, vehementer opto, ut in toto mundo, quod unicuique convenit, unusquisque teneat: nimirum, ut senes copiosis alimentis recreati tranquillè vivant; ut amici illibata verborum fide & animi candore conjuncti familiariter inter se agant; ut pueri paterno amoris studio educati ritè edoceantur.

38. Confucii effatum: Eheu! quò spes nostra recidit! actum est. Quocumque enim hucusque profectus sum, nè unum quidem reperire unquam potui, qui vitia sua vellet agnoscere, forétque in corde sui ipsius accusator.

39. Confucii effatum: Quamvis in quovis vel minimo decem domorum pago facilè sis reperturus tam sinceros & rectos quàm ego sim; tam studiosos tamen discendi, quàm ego, difficilè reperies.

ARTICULUS VI.

1. Confucii effatum: Discipulus meus *Gen kieu* est sanè dignus sedili ad Austrum vergente. (Regis thronus apud Sinas ex more ad Austrum vergit; uti & Magistratuum tribunalia.)

2. Cùm iste *Gen kieu*, (*Chum kum* erat cognomentum) rescivisset, quid de se dixisset Confucius; posteà interrogavit, quid etiam sentiret de quodam tunc celebri viro ejusdem Regni *Lu* incola, dicto *Sam pe*, quem rebatur quasi sui similem? sic illi Confucius: Et hic, inquit, ad magna aptus est; est enim minutiarum osor, nec fastidiosus.

3. Sed enim, reponit *Chum kum*, minutiarum osor est duplicis generis; alius ex æquo, alius plus æquo. Qui sibi & suo officio diligenter vacat, nec se immiscet variis reculis ad populi sui regimen non spectantibus, num-

quid

quid hic ex æquo verè est minutiarum osor? Qui autem sibi & suo officio permodicè vacat, & in rebus ad sui populi regimen spectantibus permodicè se applicat; numquid hic plus æquo verè est minutiarum osor?

4. Mox illi Confucius: Ita, inquit, revera est, charissime *Gen yum*.

5. Regni *Lu* Regulus *Ngai kum* quæsiit ex Confucio, quisnam inter omnes ejus Discipulos verus esset discendi amator? Cui Confucius: Meus, inquit, Discipulus *Yen hoei*, planè erat verus discendi amator; si aliorum vitia, aut alia causa ad iram eum excitabant, mox conceptum iræ impetum in animo comprimebat, nec illam ex uno in alium transferebat. Deinde si fortè accidebat, ut leviter peccâsset: illicò resipiscens, nunquam in eamdem culpam iteratò incidebat. Sed proh dolor! transactis paucis brevis vitæ annis, præcoci morte nobis ereptus est. Nunc, qui sit verè discendi amator, omninò novi neminem.

6. Confucius suum Discipulum *Kum si che*, (cognomento *Tsu hoa*) in Regnum *Cy* miserat. Ejus Condiscipulus *Gen yeu* veritus, nè mater absente filio penuriæ aliquid pateretur, rogavit Confucium, ut illi milium ad vitam sustentandam erogaret. Annuit Confucius, sed unum dumtaxat *Su*, id est, dimidiam unius modii partem & paulò plus, erogavit. Sciebat enim illam esse divitem, nec hac stipe egere; sed cùm id ignoraret *Gen yeu*, ratus hanc stipem esse nimis parvam, alteram postulavit. Rursus annuit Confucius, sed unum dumtaxat *Tu*, id est, modium unum & unius modii sex decimas partes erogavit. Tum *Gen yeu* iterum ratus hanc esse nimis parvam, ipsemet è suo erogavit quinque *Pim*, id est, octo milii modios. (Unum enim *Pim* est unus modius & sex decimæ ejus partes.)

7. Quo comperto Confucius, ait illi: Dum Discipulus *Kum si che* in Regnum *Cy* profectus est, opulento vectum equo, & levibus pellibus pretiosè indutum vidi, adeóque nec domi pauperem credidi. Jam verò semper ego audivi hoc Proverbium: *Vir sapiens subsidium affert pauperi, divitias non addit diviti.*

8. Aliàs Confucius, dum in sua Patria *Lu* supremum ageret publici ærarii & justitiæ Præsidem, Discipulo suo *Yuen su*, qui tunc alicui oppido Præfectus erat, dedit 900. milii mensuras pro annuo dignitatis stipendio; sed cùm eas accipere recusaret, utpote assuetus parcimoniæ & parco victui:

9. Non ita, reponit Confucius: ista enim annua dignitatis pensio, est Regni legibus præscripta, adeóque pro lubitu recusari non debet. Si quid autem tibi superfluum fuerit, numquid potes tuæ vicinitati (Sinicè *Lin*, sunt-

sûntque quinque domus) vel tuo vico, (Sinicè *Li*, sûntque 25. domus) vel tuo oppido, (Sinicè *Tem*, sûntque 500. domus) vel tuæ Patriæ, (Sinicè *Hiam*, sûntque 12500. domus) illud erogare?

Hic notat Interpres quatuor vitia dandi & accipiendi, quæ vitanda censebat Confucius; scilicet, dum decet dare, tunc non dare, est avaritia. Dum dedecet dare, tunc dare, est prodigalitas. Dum decet accipere, tunc recusare, est agendi simultas. Dum decet accipere, tunc non recusare, est habendi cupiditas.

10. Olim imperante Familia *Cheu*, bos aut vitulus rubri omninò coloris, & rectissima habens cornua, plurimi æstimabatur, & in ceremonialibus festivitatibus adhiberi solebat. Diversicolor autem ab illis arcebatur, utpote qui vilis haberetur. Jam verò præclarus Discipulus *Gen yum*, (cognomento *Chum kum*) quia ortus erat ex patre vili & rudi, ideò quidam minoris eum faciendum, & à Magistratu arcendum contendebant. Hinc allegoricè de illo agens Confucius, sic ait: Quamvis bos diversicolor parvi fiat, & à ceremorialibus & Ritibus arceatur: ejus tamen filius rubro omninò colore, & rectissima habens cornua, optimè admittitur Si quis ergo fortè velit, eò quòd diversi coloris parentis filius sit, ut respuatur; an ideò putas à montium & fluminum Spiritibus, si illis oblatus fuerit, respuendum?

11. Confucii effatum: Meus ille Discipulus *Yen hoei* ita constans in sequenda pietate erat, ut ab illa nè vel latum unguem intra tres menses recederet. Ceteri autem Discipuli, alii uno die, alii uno mense illam quidem sequuntur, sed statim desistunt, & in pristina vitia relabuntur.

12. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* petiît à Confucio, num ejus Discipulus *Chum yeu* ad aliquod altius munus aptus foret? Cui Confucius: *Chum yeu*, vir fortis & promptus est; ecquid difficultatis in hoc pati posset? Rursus petiît, num alius ejus Discipulus *Su* etiam aptus foret? Cui Confucius: Discipulus *Su*, vir ingeniosus & perspicax est; ecquid difficultatis in hoc pati posset? Denique petiit, num etiam *Gen kieu* alius ejus Discipulus aptus foret? Cui iterum Confucius: *Gen kieu*, vir industrius & solers est; ecquid difficultatis in hoc pati posset?

13. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki*, Confucii Discipulum *Mim tsu kien* jusserat acciri ad se, urbi suæ *Pi* præficiendum Gubernatorem; sed *Mim tsu kien* qui arrogantem illum Præfectum fastidiebat, respondit Nuncio: Tu bonis verbis Magistratum illum meo nomine recusa; si non acquiescat, ali-

úmque hac super re ad me mittat Nuncium; ego confestim in boreales illas nostri Regni *Lu* partes, quas fluvius *Ven* præterfluit, extra illius ditionis terminos recedam.

14. Olim dum quis ægrotabat, solebat decumbere ad borealem fenestram; si autem Regulus aut Vir princeps ægrum invisebat, mox lectus transferebatur ad Australem, ut hospes alloquendo decumbentem, obverteret faciem ad Austrum. Urbanitatis enim lex est apud Sinas, ut Regulus aut Vir princeps, dum aliquem invisit, sedendo Austrum respiciat. Ægrotabat autem quidam Confucii Discipulus, dictus *Gen kieu*, cognomento *Pe nieu*, quem cùm invisere vellet Confucius, mox suum lectum è boreali in australem cubiculi partem transferri jussit. Id honoris refugiens Confucius, intrare noluit; sed ex inferiori fenestra accipiens ægri manum, cognitáque gravissima morbi vi ingemiscens: heu! inquit, actum est. Sed quid queror? ea est Cæli jussio. Proh dolor! talíne morbus hunc virum invasit? talíne, inquam, morbus hunc virum invasit? nempe lepra.

15. Confucii effatum: Proh quantâ eminebat sapientiâ meus ille *Yen hoei*! cùm enim aliquando ita ad extremam paupertatem redactus fuisset, ut nihil in cibum præter vilem oryzæ scutellam, nihil in potum præter agrestem aquæ cucurbitam haberet; cúmque in tam miserabili urbis viço moraretur, ut nihil illo desertius esset; denique cùm in eo statu versaretur, ut quivis alterè, si ejusmodi ærumnas passus fuisset, dolori impar succubuisset; ille tamen nunquam visus est inter tantas calamitates, cordis lætitiam, frontísque serenitatem immutâsse. Proh! quàm verè sapiens meus ille *Yen hoei*! quàm verè sapiens.

16. Cùm has Condiscipuli laudes audiisset Discipulus *Gen kieu*, non nihil deses, ut suam pigritiam purgaret, sic elocutus est: Ego quidem, Magister, tuâ præclarissimâ doctrinâ vehementer delector; sed ad eam opere complendam vires non supperunt. Cui mox Confucius: illi, inquit, dicuntur vires non supperere, dum totis & corporis & animi viribus exhaustis, tandem labori succumbens, in media deficit via. Tu verò laborem vel minimum subire renuis, instar viatoris, qui quamvis possit, non vult tamen inceptum iter progredi; sed ultrò in terra signat sibi sistendi terminum.

17. Confucius ad instruendum Discipulum suum *Tsu hia* sic ait: Litterati, alii sunt viri, alii homunculi; viri student, ut sciant, non ut sciantur; ut virtutem

tutem consequantur; non ut virtute præditi dicantur. Homunculi student, non ut sciant, sed ut sciantur; non ut virtutis veritatem consequantur, sed ut virtutis nomen aucupentur. Tu ergo non, ut homunculus insipiens, sed ut vir sapiens, conare esse Litteratus.

18 Confucii Discipulus *Yen yen*, cognomento *Tsu yen*, in oppido *Vu chim* Præfectum agebat. Hunc interrogans Confucius: habésne, inquit, in tuo oppido viros, qui morum exemplo, vitæ integritate, doctrinæ sapientiâ, ceteros antecellunt? Habeo, inquit, quemdam cognomento *Tan tay*, nomine *Mie mim*, præstantissimum sanè virum. Hic in tractandis negotiis non sequitur compendiosos illos calles, quos viri præcipites, relictâ regiâ viâ, sequi amant. Deinde nisi occurrat opus publicum, non solet domum meam venire; adeò est sui custos.

19. Confucius laudaturus singularem celebris in Regno *Lu* Præfecti *Mem chi fan* modestiam, sic ait: Magnanimus ille Dux *Mem chi fan* suarum laudum mirum in modum erat abstemius. Cùm omnes nostri milites in famoso illo certamine adversùs Regnum *Cy* commisso, profligati aufugerent; ille in posteriori acie fortiter dimicans, adeò firmiter hosti restitit, ut omnium ultimus è pugna discederet. Jam autem ingressurus Patriæ limites, stimulo equum flagellans, ad spectantes, qui numerosi aderant, aiebat: *Non quòd ego diutius hosti resistere ausus fuerim, sic tardus à tergo sequor; sed æger equus tardigradè incedit.*

20. Confucius deplorans depravatos sui temporis mores, sic aiebat: Nunc si quis vel blandientem Præfecti *Cho to* eloquentiam, vel suavem Principis *Chao*, patre Regni *Sum* Regulo nati venustatem non habuerit; stolida hominum odia & despectus difficulter evadere poterit.

21. Confucii effatum: Ecquis foras egressurus per portam non exit? Eccur ergo quoad rectam vivendi viam, non exeunt homines per hanc rectæ rationis portam?

22. Cùm tempore Confucii antiqua illa aureæ ætatis mediocritas jam periisset, & vanus tantùm externæ honestatis fucus passim regnaret; ideò in hæc verba erupit: Nunc si in aliquo viro internus animi candor excedat externam morum honestatem, mox vocatur agrestis; contrà si externa morum honestas excedat internum animi candorem, mox vocatur historicus. Oportet ergo, ut & internus animi candor & externa morum honestas æquali passu incedant, tunc verè vocabitur sapiens.

23. Confucii effatum: Nullus est homo vivens, qui recta ratione ad rectè

vivendum non sit donatus; dum quis ergo vivit hanc concorquendo, mors, quam meretur, verè ei condonatur.

24. Confucii effatum: Qui viam sapientiæ tantùm novit, certè non æquatur ei, qui illam insuper diligit; & qui illam tantùm diligit, non æquatur ei, qui illâ insuper delectatur, nimirum operando.

25. Confucii effatum: Qui & animi indole, & ingenii acumine mediocritatem superant, iis possunt tradi altiora sapientiæ præcepta; sed qui mediocritatem non attingunt, iis tradi non possunt.

26. Discipulus *Fan chi* Confucium interrogavit, ecquis posset dici vir prudens? Respondit Confucius: Qui debito hominis officio explendo diligenter vacat, & in Spirituum cultu, procul à se abstrusas speculationes, quæ suum captum superant, amovet, hic potest dici prudens. Vir autem pius, idem interrogat, ecquis? Qui, inquit, virtutis laborem superare, primo: & virtutis effectum adipisci, postremo loco ponit, hic potest dici vir pius.

27. Confucii effatum: Viri docti, aquis; pii, montibus delectantur. Viri enim docti instar aquæ sunt semper in motu: viri pii instar montis sunt semper in quiete. Viri docti, utpote ab ignorantiæ tenebris liberi, lætam; viri pii, utpote ab intestinis passionum tumultibus immunes, longam ducunt vitam.

28. Postquam Familia *Cheu* Imperium obtinuit, Imperatoris *Vu vam* duo fratres natu minores *Cheu kum* & *Tay kum*, creati sunt Reguli; *Cheu kum* in Regno *Lu*, *Tay kum* in Regno *Cy*; ambo suum Regnum ad fratris exemplum optimis legibus, disciplinis, moribus instruxerunt. Ex quo autem Regni *Cy* Regulus *Vou kum* sese omnium Regulorum caput constituit, omnia ibi in deterius prolabi, Conditorísque *Tay kum* transmissum regimen prorsus interire cœpit. Regnum verò *Lu* adhuc utcumque primævum suum conservabat vigorem; ideò Confucius sic elocutus est: Quamvis Regnum *Cy* collapsum suum regimen nunc restaurare velit; vix tamen posset exstantem Regni nostri *Lu* languorem adæquare; si autem nostrum Regnum *Lu* sese renovare vellet, primævum sui Conditoris vigorem etiamnum posset recuperare.

29. Olim cùm nullus esset papyri usus, dolabant quadratas tabulas ligneas, in quibus litteras sculpebant, & Annales scribebant. Quia autem quadratæ erant, vocabantur quadra. Hinc Confucius suspirans plures vacuum nomen sine re habere, sic ait: Litteraria quadra, si quadrata non fuerint,

fecisse, quomodo sanè possunt dici quadra? quomodo, inquam, possunt dici quadra?

30. Discipulus *Tsay ngo* Confucium sic interrogavit: Pii, est alteri adesse. Sed ecce nuntiatur viro pio alterum in puteum lapsum: ille ut properè lapso adsit, debétne in puteum se præcipitem dare? Si enim non adsit, est erga alterum immisericors; si adsit, est erga se homicida. Quid ita, reponit Confucius? vir pius debet properè ad putei ostium advolare, ut lapso succurrat; non in putei profundum ruere, ut se demergat. Mortuus enim quî possit morienti adesse? Vir pius potest decipi ad credendum falsa, sed non ad agendum prava.

31. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui vastè studium suum ad librorum Carminum, & Annalium Imperialium notitiam, atque ad sex artium exercitationem extendit: deinde hæc omnia juxta honestatis leges in agendo accuratè restringit, is potest acquirendæ perfectioni nîl contrarium committere.

32. Confucius varias Chinæ Provincias peragrans, cùm fortè in Regnum *Guei* appulisset, Reguli *Lim kum* uxor, dicta *Nan tsu*, avida videndi Confucium, cujus virtutem jam sæpius audierat, eum invitavit ad affatum. Quia autem ista mulier non ita bene audiebat, se ab ejus colloquio excusavit Confucius. Denique cùm rursus invitaretur, & mos illic esset, ut Regina quibusdam diebus à Præfectis inviseretur, nè ipse videretur contra observantiæ & urbanitatis leges peccare, eam invisendam censuit. Sed id vehementer displicuit ejus Discipulo *Tsu lu*; cui Confucius, interposito juramento: Si ego, inquit, hac in re quidquam egi, quod honestas & ratio non exigebat, Cælum me respuat; Cælum, inquam, me respuat.

33. Confucii effatum: Immutabile virtutis Medium, numquid sanè est summa vitæ perfectio? Sed jam pridem pauci illud assequuntur.

34. Discipulus *Tsu kum* Confucium sic interrogavit: Si quis erga omnes Imperii populos sit munificus, & quod unicuique competit, diligenter provideat, quid? Potéstne hic dici vir pius? Cui Confucius: Quid hoc, inquit, tantillum ad vastum pietatis munus? Nónne ad hoc opus est viro absolutissimâ & scientiâ & virtute prædito? Imò verò antiqui illi Imperatores *Yao* & *Xun*, qui adeò præcellenti & scientiâ & virtute claruerunt, sibi adhuc videbantur aliquam hac in re pati animi ægritudinem.

35. Verus pietatis cultor, ut se ipsum, sic alios omnes perficere amat; útque

optat ipse cognoscere; sic, ut alii omnes veram virtutis viam cognoscant, exoptat.

36. Denique qui non procul ex aliis, sed propè ex se ipso alios metiri novit, hic potest dici veram pietatis normam tenere.

ARTICULUS VII.

1. Confucius agens de variis suis elucubrationibus sic demissè aiebat: Ego refero Priscorum doctrinam, non hanc ego inveni; Priscorum enim doctrinæ & multum fidei do, & multùm eâ delector. Atque in hoc dilectissimum nostrum *Lao pum*, olim imperante Familia *Tam* primarium Præfectum, ego imitor.

2. Confucii effatum: Sapientis virtutes hæ sunt: in silentio, audita vel lecta recolere; in studio, tædium non tenere; in magisterio, lassitudinem non admittere. Sed quî possum ego has in me transformare.

3. Confucii effatum: Quatuor sunt, quæ me indesinenter angunt: 1. Quòd in virtutis via non satis proficiam. 2. Quòd in litterarum studiis non satis me exerceam. 3. Quòd ad æquitatis officia non me fortiter transferam. 4. Quòd ad vitiorum meorum emendationem non me acriter urgeam.

4. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, dum liber à negotiis domi privatim ageret, liberaliorem solito corporis speciem, alacriorémque frontis serenitatem, remissa paulisper gravitate, præferebat.

5. Confucius jam senio gravis, suspirans aiebat: Profectò nunc multùm senesco; jam à multo tempore non ampliùs in somnis video Principem nostrum *Cheu kum*. (Confucius eum imitari ita ardebat, ut diu noctúque illum cogitaret.)

6. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus debet primò unam rectam rationem spectare; deinde virtutem firmiter apprehendere; posteà à pietate seu cordis rectitudine, omnium virtutum basi, nunquam recedere; denique si quid otii superest, in addiscendis Rituum, Musicæ, jaculandi, aurigandi, scribendi, numerandi sex artibus tempus impendere.

7. Olim, uti & nunc, mos erat apud Sinas, ut dum quis alium prima vice invisebat, munus aliquod offerret. Ideò Confucius sic aiebat: Quicumque ad me venit, licèt exiguissimum exsiccatæ carnis fasciculum, pro munere afferat, nullus est tamen, quem lubentissimè non instruo. (Hujusmodi

modi fasciculus continebat decem frustula carnis, infimum scilicet munus, quod Discipuli dabant suis Magistris.)

8. Confucii effatum: Si quis ejus, quod nescit, non monstret sciendi desiderium, illud ei non explico; vel si quis id, quod in corde scit, non conetur ore exprimere, illud ei non extraho. Denique si quis ita rudis sit, ut dum ei explico quadrati unum angulum, non valeat de reliquis tribus judicium ferre, illud eum non ampliùs doceo.

9. Dum Confucius mensæ accumbebat apud aliquem veste funebri indutum, non poterat ad satuitatem edere; præ intimo scilicet commiserantis animi sensu. Deinde toto illo die, quo ad aliquod funus iverat, à cantu abstinebat. Musicæ enim cantu solebat passim animum relaxare.

10. Confucius sic Discipulum suum *Yen yuen* instruebat: Dum Rex alicujus operâ utitur ad regimen, debet hic publicam Regni utilitatem diligenter procurare; dum non utitur, debet domi se quietè continere, nec publicis rebus sese immiscere. Id perfectionis ego, & tu, saltem tenemus.

11. Cùm has Condiscipuli laudes audiisset *Tsu lu*, Vir bellator, sic interrogavit Confucium: Si tribus militaribus turmis Præceptor præficereris, ecquem belli socium eligeres? (rebatur nempe se eligendum. Nota: una turma componebatur ex 12500. militibus; Reguli tres, Imperator sex habere consueverat.) Sic illi respondit Confucius: Si quis temerè vellet nuda manu sine armis aggredi tygrim, vel nudis pedibus sine navi profundum fluvium trajicere; aut, licèt ante oculos imminens videret certæ mortis periculum, nollet tamen illud præcavere, nec mortem fugere; hujusmodi ego belli socium non eligerem. Oportet enim, dum gravia negotia occurrunt, se cautè ac timidè gerere, libentérque consilium petere; tunc quis optatum sortitur effectum.

12. Confucii effatum: Si divitiæ humanis viribus quæri possent, ego ad illas quærendas, nè mulionem quidem agere detrectarem. Cùm verò sic quæri non possint, pendeántque ab una Cæli providentia, uni ego sequendæ rationi, qua multùm delector, diligenter vaco.

13. Tria sunt, in quibus Confucius, ut referunt ejus Discipuli, singularem cautelam adhibebat: in abstinentiis, in bellis, in morbis.

14. Confucius peragrans varias Chinæ Provincias, cùm fortè in Regno *Cy* versaretur, audiit ibi cantari Musicam, in laudem Imperatoris *Xun* olim compositam, dictam *Siao xao*. (vide suprà) Hujus suavitate ita captus est, ut totis tribus mensibus, quibus illam audiendo addidicit, ciborum sapores

pores nescire videretur; eáque absorptus in has subinde voces erumpebat: Nunquam credidissem Musicæ compositores ad hanc usque suavitatis perfectionem potuisse pertingere.

15. Regni *Guei* Regulus *Lim kum* graviter offensus fuerat à suo filio *Quay vay*, qui idcircò à paternâ Aulâ aufugit, & patrium solum vertit. Interim moritur Regulus *Lim kum*; cúmque abesset heres *Quay vay*, populus acclamavit in Regulum ejus filium, quem domi reliquerat, dictum *Che*. Tunc verò Regulus Regni *Cin*, id est Provinciæ *Xan si*, ad quem confugerat *Quay vay*, ejus patrocinium suscipit, fortíque instructum exercitu in Patriam remittit. Hinc armorum dissensiones & partium factiones.

16. Cùm tunc ibi ageret Confucius, ejus Discipulus *Gen yeu* interrogans Condiscipulum *Tsu lu*: Nostérne, inquit, Magister Principis *Che* partes sustinet? Cui *Tsu lu*: Jam jam, inquit, tibi satisfaciam. Vado obliquè inquisiturus.

Nota: Regni *Kou cho* Regulus habebat tres filios. Moriturus scripsit heredem filium tertiò genitum *Xo cy*; hic *Xo cy* mortuo patre, noluit Regnum acceptare, causatus illud ad fratrem suum primò genitum *Pe y* devolvi; contrà hic *Pe y* opponens ultimam patris voluntatem, illud etiam recusabat; móxque profugit. Quo viso *Xo cy* fratrem secutus, etiam profugit; uterque sponte Regno cedens. Tum demum populus in Regulum acclamavit secundò genitum. Non multò pòst Regulus *Vu vam*, aliis Regulis & Principibus adjutoribus, arma movit in Imperatorem *Cheu* tyrannicè imperantem. Uterque ille germanus fortè occurrens huic Regulo *Vu vam*, ut tacitè videretur eum arguere, illius dumtaxat equum supplex veneratus est. Denique extincto illo ultimo Familiæ *Xam* Imperatore *Cheu*, hi duo fratres recusantes à successore *Vu vam* alimenta accipere, se receperunt in montem *Xeu yam*, ubi miseriis & fame periêrunt. Nunc ad textum redeo.

Tsu lu itaque domum ingressus, sic interrogat Confucium: Illi duo celeberrimi fratres *Pe y* & *Xo cy*, quales homines tibi, Præceptor, videntur fuisse? Prisci Sapientes, reponit Confucius. Numquid, subjungit *Tsu lu*, dimisso Regno, illos posteà pœnituit? Cui Confucius: *Pe y*, inquit, ultimam patris voluntatem; *Xo cy* jus naturale spectavit; atque adeò ille executus ultimam patris voluntatem, hic secutus jus naturale, uterque pietatem, quam quærebat, obtinuit; quid ergo est, cur illos pœnituerit? Tum egressus *Tsu lu* ad Condiscipulum *Gen yeu* ait:

Ma-

Magister noster non stat à Principe *Che*; quia nimirum vidit illos fratres à Confucio laudari ob recusatum Regnum; adeóque indirectè arguebat Principem *Che*, patris adhuc viventis Regnum acceptâsse.

17. Confucii effatum: Quamvis certè videar ad extremam pene paupertatem redactus; quâ enim vescor escâ, est tantùm vilissima oriza; quem potum bibo, est tantùm aqua; cui incumbo cervicali, est tantùm cubitus inflexus; in medio tamen hujusmodi inopiæ, verum animi gaudium ac pacem reperio. Siquidem quod attinet ad illas opes & dignitates iniquitate partas, ego eas specto tanquam nubes in aëre volantes.

18. Confucius jam senex sic aiebat: Si aliquot adhuc vitæ annos mihi Cælum commodârit ad profundam libri *Ye kim* doctrinam totam penetrandam, spero fore, ut omnem gravem culpam tunc evitare possim.

19. De quibus passim loquebatur Confucius, hæc erant: de libro Carminum, in quo virtutes laudantur, & vitia carpuntur: de libro Annalium Imperialium, in quo priscorum Imperatorum rectum ac pravum regimen, ac utriusque dispar exitus refertur: de morum honestate, Urbanitatúmque ac Rituum legibus firmiter servandis, sive de libro Rituum, qui ista complectitur. Hæc tria erant quotidianus & consuetus ejus sermo.

20. Oppidi *Ye* Præfectus interrogavit Discipulum *Tsu lu*, quid censeret de suo Magistro Confucio? *Tsu lu* veritus, nè parùm dignam Confucii virtute & nomine daret responsionem, nihil illi respondit. Quo comperto Confucius: Cur tu, inquit, non illi dixisti? noster ille Confucius, vir est, qui discere amat; id quod nondum assecutus est, ita ardenter contendit addiscere, ut etiam victûs obliviscatur; ubi verò assecutus est, ita eo delectatur, ut si quis mæror anteà animum vexabat, tunc non ampliùs ejus recordetur. Atque ita alternatim redeunte & diligentia & gaudio, jam jam ingruentem senectutem non sentit: hoc dixisse debueras.

21. Confucii effatum: Non ego sum, ut quidam putant, infusâ scientiâ à natura donatus, ita ut ea, quæ scio, sine labore & studio assecutus fuerim; sed magnus antiquitatis amator, omnes corporis & animi vires impendo in perscrutandis priscorum Sapientum tum dictis, tum gestis.

22. Quatuor erant, quæ vix loquebatur Confucius: Novitatum portenta, virium ostentationes, seditionum tumultus, Spirituum naturam.

23. Confucii effatum: Quamvis duo tantùm comites & ego tertius, unà iter agamus; in illis tamen duobus, à quo instruar, invenio; siquidem quod boni habent, mihi excerpo; quod mali, in me emendo.

24. Confucium appulsum in Regnum suum, summus militiæ Præfectus *Von tui*, è Reguli *Von kum* stirpe oriundus, nescio qua diffidentia aut odio, meditabatur interficere; unde ejus Discipulis magnus timor incessit, ad quos confirmandos sic ait Confucius: cùm non sine particulari consilio vitam ac facultatem rationalem mihi Cælum infuderit, quomodo mihi possit nocere, vitámque tollere ille *Von tui?* Ceterum, addit Interpres, nè temerè in periculum sese ultrò projicere videretur, illinc discessit.

25. Confucii Discipuli cùm viderent à Magistro, cujus vitam tot tantísque virtutibus ornatam admirabantur, vulgaria tantùm sapientiæ documenta sibi explanari, cœperunt suspicari sublimiora sibi abscondi: idcircò sic illos allocutus est Confucius: Parva Discipulorum turba, eccur arbitramini doctrinæ quidpiam à me vobis abscondi? nîl certè vobis abscondo; nihil enim agere, quod non videant mei Discipuli, iste est meus docendi modus.

26. Quæ docebat Confucius, præcipuè erant hæc quatuor: litterarum exercitationes, virtutum praxis, animi candor, gestorum veritas.

27. Confucii effatum: Virum omnimoda tum virtute tum scientiâ absolutum nondum mihi videre licuit; liceret saltem videre singulari quadam tum virtute, tum scientiâ aliis omnibus eminentem! mihi hoc unum vel sic sat foret.

Deinde pergit idem Confucius: Quin imò nec virum verè probum videre licuit; liceret saltem videre verè constantem! mihi hoc unum vel sic sat foret. Qui enim nîl habet, & tamen se multa habere simulat; qui vacuus est, & tamen vult videri plenus; qui inops est, & tamen vult videri dives, profectò quàm difficile est, ut hujusmodi vir veram servet constantiam!

28. Confucius inopiâ laborans, aucupium & piscationem solebat exercere; sed vel in hoc quemdam pietatis sensum ostendebat: piscaturus enim, non vastum illud rete, quo pene omnes pisces concluduntur, adhibebat; sed arundine & hamo tantùm utebatur; venaturus, longo serici filo sagittam stringebat ad jaculandas tantùm aves volantes; quiescentes autem & incautas non impetebat.

29. Confucii effatum: Non possum ego agere, ut solent plerique, qui, quod nesciunt, temerè volunt agere. Ego autem multa audire soleo; tum meliora seligo & ago. Dein multa videre soleo; tum meliora foveo & recolo. Hic modus sciendi, secundum saltem locum tenere potest;

est; primum enim tenet, qui à natura comparatus sine studio habetur.

30. In pago *Hu hiam* mores incolarum ita erant perversi, ut verba ad eos facere de virtute difficile foret. Cùm autem quemdam illius pagi Adolescentem admisisset ad colloquium Confucius, ejus Discipuli id admirati sunt, rati non esse admittendum unum ex iis, qui ab omnibus rejiciebantur.

31. Quo comperto Confucius sic illos alloquitur: Cùm iste Adolescens ad me venerit ad discendam virtutis viam: rectam ego venientis mentem spectavi; reversus autem ad suos, quid posteà sit facturus, non specto. Quare igitur venientem severè rejicere debuissem? qui prioris vitæ maculas exosus, venit ad discendam virtutem, novam ego ejus mentem acceptam habui; non tamen me facio fautorem eorum, quæ ille priùs bene vel malè gessit.

32. Confucii effatum: Plerique, utpote pietatem aversantes, procul à nobis eam abesse clamant; sed quî potest procul à nobis abesse, cùm eam solummodo optando, ad januam adstet?

33. Regni *Lu* Regulus *Chao kum*, contra leges & mores Sinicos matrimonio duxerat cognominem Principissam filiam Reguli Regni *Ou*, id est, Provinciæ *Kiam nan*, seu Nankinensis: hi enim duo Reguli habebant idem cognomen *Ki*. Regulus verò *Chao kum*, ut hoc dedecus tegeret, commutavit illius Principissæ cognomen *Ou mem ki* in *Ou mem tsu*. *Ou mem ki*, id est, filia primogenita Regni *Ou*, cognomine *Ki*; & *Ou mem tsu*, id est, filia primogenita Regni *Ou*, cognomine *Tsu*; *Tsu* enim erat cognomen Regni *Sum*. Hinc summus justitiæ Præses *Chin* in Regno *Lu*, quæsiit ex Confucio, an Regulus *Chao kum* Rituum leges & honestatis officia calleret? Cui Confucius: Callet, inquit; (quia scilicet ille Regulus externa morum honestate enitebat; ideò laudavit quod in eo erat laudabile, supersedendo loqui de eo, de quo apertè non interrogabatur.)

34. Cùm autem recessisset Confucius; fortè hic Præfectus *Chin* occurrit cuidam Confucii Discipulo cognomine *Vu ma*, cognomento *Ki*, comitérque salutatum, domum introduxit: tum ait: Ego semper audivi virum sapientem non esse addictum uni parti; nec ita alicui adulari, ut velit per fas & nefas ejus patrocinium sustinere. Dic, precor, potéstne forsan Sapiens uni parti esse addictus? ecce enim noster Princeps *Chao kum* contra leges Imperii *Cheu*, & Rituum honestatem, duxit in matrimonium mulierem ejusdem cognominis ex Regno *Ou*; quia autem ejusdem cognominis,

ideò commutavit ejus cognomen *Ou mem ki* in *Ou mem tsu*; jam verò Confucius asserit eum Rituum leges & honestatis officia callere. Certè si hic dici possit Rituum leges & honestatis officia callere, ecquis, quæso, non callebit?

35. Confestim Discipulus *Vu ma ki* hæc verba Magistro Confucio retulit: Cui ille: Me sanè felicem! si fortè in culpam incido, mox alii sciunt.

36. Confucius si bene canenti fortè assideret, mox rogabat, ut cantum repeteret; quo concepto, unà concinebat, & vocem voci conjungebat.

37. Confucii effatum; Quoad eloquentiæ artem, ego æquè ac alii, eam fortè calleo; sed implere omnes viri sapientis artes, illud est, quod nondum potui.

38. Confucius, cùm sciret se à multis vocari *Xim*, seu summa & virtute & scientiâ excellentem; & *Gin*, seu omnimoda cordis rectitudine præditum, sic ait: Quod spectat ad id *Xim*, & *Gin* nomen, quî ausim ego illud ferre? unum quod fortè de me dici potest, est: Scientiæ & virtuti acquirendæ sine fastidio vaco; alios sine lassitudine doceo. Mox illi Discipulus *Kum si hoa*: Enimverò illud est utrumque, quod nos tui Discipuli consequi nequimus.

39. Confucius æger lecto decumbebat; Discipulus *Tsu lu* petiit, an vellet, ut pro recuperanda ipsius sanitate rogaret spiritus? Cui Confucius: Idnè ratio exigit? Exigit, reponit *Tsu lu*: In funebri enim oratione sic dicitur: *Rogate cœli terræque Spiritus.* Tum Confucius: Rogare, inquit, Spiritus, nihil est aliud, quàm de suis culpis dolere, & precari sanitatem; sed cùm ego semper timuerim culpas committere, & Spiritus offendere, jam pridem illos rogâsse videor.

40. Confucii effatum: Quamvis qui prodigalitate peccat, ut plurimùm evadat arrogans; & qui parcitate, vilis; si tamen hæc duo vitia inter se comparentur, præstat parcitate, quàm prodigalitate peccare.

42. Confucii effatum: Vis virum ab homunculo discernere? vir, liberalem vultum & grandes Spiritus; homunculus, rugatam frontem & inquietum cor assiduè gerit.

43. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, comitatem cum gravitate, severitatem cum benignitate, magnanimitatem cum modestia singulariter noverat conjungere.

AR-

ARTICULUS VIII.

1. REgulus *Kou kum*, posteà dictus *Tay vam*, genuit tres filios; primum *Tay pe*, secundum *Chum yum*, tertium *Ki lie*. Cùm autem meditaretur novum Imperium auspicari, viderétque filii *Ki lie* filium, dictum *Cham*, posteà *Ven vam*, ingenio, indole, virtute præcellere: ideò cogitavit sui Regni heredem scribere filium *Ki lie*, ut sic Regnum ad nepotem *Cham* devolveretur. Id ubi rescivit *Tay pe*, statim cum suo fratre *Chum yum* sponte Regno cedens, profugit in terram australem Provinciæ *Hu quam*, & pro fugæ prætextu finxit se velle illic medicas herbas quærere. Uterque posteà pauperem illic vitam duxit. Itaque Princeps *Ki lie*, ac deinde ejus filius *Ven vam* in Regnum successit. Hic autem *Ven vam*, Patris & Avi vota, moliminâque subsecutus, cœpit Imperialis Familiæ *Cheu* fundamenta jacere, Monarchiámque inchoare; siquidem ex tribus Imperii partibus obtinuit duas.

Confucius verò, cùm videret solùm hujus Principis *Ven vam* egregia facinora celebrari; & Principis *Tay pe* virtutem æterno silentio involvi, sic locutus est: Numquid reverà dici potest Principis *Tay pe* virtus, summum perfectionis culmen attigisse? Spem enim totius Imperii obtinendi adeò immota mente, & lubens abjecit, perinde ac si ter rogatus, oblatum Imperii sceptrum ter recusâsset; cúmque populi magnanimam illius mentem & consilium non penetrârint; ideò ejus nomen non sat, ut par erat, celebrârunt.

2. Confucii effatum: Vir immodicè reverens, fit molestus; immodicè cautus, fit timidus; immodicè fortis, fit turbulentus; immodicè rectus, fit præceps.

3. Dein sic pergit: Cùm Princeps sincera pietate Consanguineos diligit, mox populos ad eamdem pietatem exstimulat; cúmque de Regno optimè meritos senes, familiaréque amicos vel magistratu vel stipendio donat, mox populos ad mutuam benevolentiam allicit.

4. Cùm Magister *Tsem tsu* Confucii Discipulus gravi morbo periclitaretur, convocatos ad se suos Discipulos sic allocutus est: Filii est, membra à Parentibus accepta, conservare illæsa, nè probro Parentes afficiat, dum suis membris labem aut damnum infert. Aperite igitur hanc vestis oram, pedésque meos ac manus videte, quomodo sine ullo damno huc usque conservârim eâ cautelâ, quam liber Carminum tom. *Siao ya*, odâ *Siao min*

commendat his verbis: *Time, time; cave, cave instar viri appulsi ad profunda abyssi clivum, aut instar fragilem calcantis glaciem.* Nunc verò imposterùm hoc metu & periculo me liberum fore scio. Vos charissimi, idem cavete.

5. Cùm idem *Tsem tsu* gravissimè æger ad extrema deduceretur, primarius Regni Lu Præfectus *Mem kim tsu* eum invisit, & de morbo rogavit. Sic illi respondit *Tsem tsu:* Quædam aves jam jam morituræ, vicinæ mortis instinctu, lugubrem cantum edere consueverunt; homo jam jam moriturus, rectæ rationis ductu, sanos sermones effari solet. Hæc ergo sana moribundi monita excipe:

6. Tria sunt, quæ sapiens Præfectus debet plurimi facere; Primum: in gestu & & corporis motu fugiat omnem despectum & arrogantiam. Secundum: in componenda vultûs specie prodat animi candorem ac sinceritatem. Tertium: in proferendis verbis evitet omnem abjectionem & turpitudinem. Quæ autem spectant ad ceremonialium Rituum vasa seu cannea seu lignea, sunt, quibus hæc cura commissa est.

7. Discipulus *Tsem tsu*, sapientis Condiscipuli *Yen yuen* præmatura morte erepti memor, in ejus laudes erumpens sic aiebat: ubi sanè reperias doctum ab indocto, peritiorem ab imperitiore velle discere? ubi reperias habentem instar non habentis, plenum instar vacui se velle gerere? Ubi denique reperias injuriâ affectum, de vindicta non velle cogitare? unum ego dumtaxat memini amantissimum Condiscipulum *Yen yuen*, olim in hoc studium assiduè incubuisse.

8. Confucii Discipuli *Tsem tsu* effatum: Cui non tantùm alicujus pupilli tutela, (vocat pupillum, 6. cubitorum puerum; quia nempe cubiti Sinenses longè breviores olim erant, quàm nunc) sed etiam defuncti Reguli Regnum 100. stadiis amplum committi potest; quémque nec magnæ rerum vicissitudines, nec vitæ discrimina, nec difficillima negotia, ubi occurrunt, à sequendæ æquitatis proposito vel minimùm dimovere possunt; numquid hic Sapiens verè dici potest? Meo sanè judicio Sapientis nomine hic dignissimus existit.

9. Ejusdem *Tsem tsu* effatum: Sapientis Alumnus generoso & constanti animo præditus sit oportet; nam & munus gerit gravissimum, & viam terit longissimam: Ejus munus omnem pietatis perfectionem, sive omnimodam cordis rectitudinem complectitur; numquid gravissimum? Ejus via totum vitæ tempus amplectitur; numquid longissima?

10. Confucii effatum: Sapientis initium exurgit ex libro Carminum, quæ suo

suo cantu virtutis amorem, & vitii odium blandè instillant; exercitatio consistit in libro Rituum, quibus docetur mores suos & vitam componere; perfectio sistit in Musica, quæ suavi vocum & instrumentorum concentu, passionum & animorum concordiam conciliat.

11. Confucii effatum: Potest quidem Princeps rudi plebi præcipere, ut id, quod rectum est, agat; sed non potest præcipere, ut ejus, quod rectè agit, rationem intelligat.

12. Confucii effatum: Dum vir fortitudinis amator suam paupertatem plus æquo abhorrescit, aut vir pietatis expers plus æquo abhorretur: ut plurimùm & hic & ille turbas commovere solet.

13. Confucii effatum: Da mihi hominem & ingenio & industriâ ipsi Principi *Cheu kum* parem; si tamen & superbus & avarus fuerit, nihil certè in eo laude dignum quoad reliqua video.

14. Confucii effatum: Qui tribus tantùm annis absque Magistratûs adipiscendi spe ac desiderio vacet sapientiæ disciplinis, difficilè sanè nunc quemquam reperies.

15. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui firmiter credit, is discere amat; & ad perficiendam inceptam virtutis viam, nè vel ipsa mors potest eum à proposito dimovere. Si tamen appellat in Regnum periculis scatens, illud non intrat; aut si in Regno tumultibus confuso degat, mox illo exit. Denique dum Imperium bono regimine viget, se prodit, & Magistratum capessit; dum malo squallet, se abscondit, & privatus vivit.

16. Dum enim Regnum bono regimine viget, probrosum est viro sapienti sine Magistratu pauperem & ingloriam vitam ducere; contrà, dum malo squallet, ei in Magistratu divitem & illustrem vitam ducere, etiam probrosum est.

17. Confucii effatum: Quæ ad suum non spectant officium, regere non quærit Sapiens,

18. Confucii effatum: Olim ex Regno *Cy* in Patriam redux, inquit Confucius, cùm magnum Musicæ Præsidem *Chi* suum Magistratum auspicantem feliciter offendissem, communique conatu Musicæ leges emendâssemus; proh! quàm jucundum erat à principio odæ *Quan ciu*, (est initium primæ odæ libri Carminum) ad ultimam usque ejus stropham audire musicum illum concentum plenè & copiosè fluentem, auréque lenè implentem! Nunc verò, addit Interpres, ex quo ille Præses *Chi* abiit in Regnum *Cy*, aliique Musicæ Præsides ignari & incuriosi successerunt, non ampliùs datur id audire.

19. Con-

19. Confucii effatum: Indole simplices, & vita duplices; indole rudes, & vitâ incurios; indole stupidos, & vitâ fraudulentos, ego prorsus rejicio ac nescio; non sunt enim ii, qui possint instrui.

20. Confucii effatum: Sapiens ita semper debet discere, quasi nihildum didicisset; imò debet semper vereri, nè, quod didicit, perdat.

21. Confucii effatum: Numquid profectò excelsissimæ mentis fuerunt sapientissimi illi Imperatores *Xun* & *Tu*, qui, cùm ab infimo gradu ad supremum Imperatoriæ dignitatis culmen ascendissent, ita tamen alieni ab omni vana gloria & imperandi ambitu erant, ut viderentur possidere Imperium, quasi non possiderent?

22. Confucii effatum: Quàm profectò magnus Imperator Princeps *Yao* extitit! quod omnia & altitudine & magnitudine superat, unum est Cælum; & is, qui & animi magnitudine & mentis altitudine Cælo æquari potuit, unus est *Yao*. Siquidem immensa & excelsa ejus virtus ita singulariter per omne Imperium sese diffudit, ut omnes populi perciperent quidem admirabilem illius effectum, sed non viderent reconditam illius causam; ideóque non invenerunt, quo nomine eam appellarent. Quod autem, addit Interpres, dici poterat, & omnium oculis patebat, hoc unum erat: totum Imperium admirabili tranquillitate, & omnes populi admirabili concordia vastissimè resplendebant; Leges, Ritus, Musica mirificè florebant.

23. Nullum olim, inquit Confucius, florentius, quàm Imperatoris *Xun* Imperium extitit; hic enim tantùm 5. Ministris usus, scilicet *Tu*, pro reprimendis inundationibus; *Cie*, pro dirigenda re agraria; *Sie*, pro tradenda morum disciplina; *Kao yao*, pro tenenda justitiæ administratione; *Pe ye*, pro montium & lacuum custodia, universam Monarchiam mira cum laude ac splendore administravit. Post hoc nullum aliud florentius extitit, quàm Imperatoris *Vu vam*, qui dicere solebat: *Ego ad administrandum Imperium decem Ministros habeo; nimirum pro rebus externis ac civilibus*, Cheu kan tan, Chao kum xe, Tay kum vam, Pie kum, Yum kum, Tay tien, Hum yao, San y sem, Nan kum quo; *pro internis autem & domesticis, conjugem* Ye kiam. Tum rursus Confucius: Prisci, inquit, solebant dicere: *Virum ad regimen aptum, & industriâ præditum, quàm difficile est reperire!* Numquid & nunc hoc ita se habet? Olim sub Imperatoribus *Yao* cognomento *Tam*, & *Xun* cognomento *Tu*, planè erat ætas aurea, floréns que sæculum; & tamen tunc temporis recensentur tantùm quinque Ministri sapientes; posteà

posteà imperante *Ve vam*; virtus, artes, scientiæ magis adhuc florebant; & tamen tunc temporis, præter Imperatricem *Te hiam*, recensentur tantùm novem Ministri, sapientiâ & industriâ præstantes. Numquid sanè difficile est, viros industriâ præditos reperire?

24. Cùm Imperator *Cheu*, ultimus Imperialis Familiæ *Yn*, inhumaniter regnaret: populi ac Principes tumultuari, jugúmque excutere cœperunt; jámque ex tribus Imperii partibus duæ se subdebant Principi *Cham*, posteà dicto *Ven vam*, supremo Aulæ totiúsque Monarchiæ Ministro; sive ex 9. Provinciis, in quas tunc totum divisum erat Imperium, hæ sex, *Kim*, *Leam*, *Yum*, *Yu*, *Siu*, *Yam* acclamaturæ erant Principem *Ven vam* in Imperatorem, nisi hic fortiter tumultus compescuisset, & oblatum Imperium recusâsset; solæ autem hæ tres Provinciæ, *Cim*, *Yen*, *Ki*, stabant ab Imperatore *Cheu*. Hinc Confucius extollens hujus Principis *Ven vam* virtutem, sic ait: Cùm ex tribus Imperii partibus jam duæ sese submitterent Familiæ *Cheu*, id est, Principi *Ven vam*, ex Familia & Regno *Cheu* oriundo: hujus fides & virtus in hoc maximè eluxit, quòd vel tunc in obsequio Imperialis Familiæ *Yn*, id est, Imperatoris *Cheu*, firmiter perstiterit. Certè hæc virtus potest dici supremum perfectionis apicem attigisse.

25. Confucii effatum: Quod verò ad Principem *Yu* attinet, nullum sanè nævum in eo ego invenio. Quamvis ipse potu & cibo uteretur parcissimo; in Ritibus tamen Spirituum ac Majorum defunctorum, magnificam filialis observantiæ lautitiam adhibebat. Dein quamvis ipse rudi veste indueretur, in statis tamen solemnitatum ceremoniis, radianti purpura amictus, & gemmatâ coronâ redimitus, augustum Imperialis dignitatis decus prodebat. Denique quamvis ipse in vili palatio degeret, publicæ tamen commoditati, sive in coërcendis inundationibus, sive in effodiendis canalibus ad derivandas tempore pluviæ, & ad sistendas tempore siccitatis aquas, indefessus incumbebat. In illo, inquam, Principe *Yu* nullum sanè nævum invenio.

ARTICULUS IX.

1. Confucius rarissimè de utilitate, utpote æquitati sæpiùs nociva; de providentia, utpote recondita: & de pietate, utpote immensa, sermonem faciebat.

2. Quidam incola pagi *Ta hiam*, singulari Confucii doctrina stupefactus, aiebat: *Proh! quantâ ille Confucius excellit scientiâ! quo nomine eum appellem, nescio;*

nescio; nihil enim invenio, quod adaequatum illi nomen possit indere.

3. Quo comperto Confucius, sic ad suos Discipulos ait: Vir ille cùm quaerat, quo me nomine appellare possit, utique vult, ut aliquam particularem artem profitear. Ecquam igitur ex nostris sex artibus eligam? artem aurigandi, an jaculandi? artem aurigandi, utpote faciliorem, satius est arripere; ut sic perfecti Rhedarii nomen consequar.

4. Confucii effatum: Olim mos & Ritus erat, ut pileus ex tenuioribus subnigrae cannabis filis conficeretur: nunc autem ex rudiori serici contextu conficitur; quia, dicunt, sic parcitur sumptibus. Cùm in hoc nihil contra aequitatem peccetur, ego multitudini me accommodo, novúmque Ritum sequor. Quod verò spectat ad alium antiquum Ritum, qui praescribit, ut Praefectus invisens Regulum, non in ipsa Aula, sed inferiùs ad Aulae gradus, debitam reverentiam capite in terram demisso exhibeat: cúmque nunc plerique non servato hoc Ritu, superiùs in ipsa Aula reverentiam exhibere Principi soleant, quod quaedam superbiae & audaciae nota est; ego hac in re, quamvis multitudini adverser, sequor antiquum Ritum, & inferiùs ad Aulae gradus reverentiam exhibeo.

5. Haec quatuor à se Confucius omninò proscripserat: rei faciendae suam voluntatem & necessitatem; rei factae obstinationem & suam utilitatem.

6. Quidam turbulentus in Regno *Lu* Subpraefectus, dictus *Yam hu*, omnia fusdeque evertebat, finitimíque loci *Quam* incolas graviter divexârat; ideò hi vehementer eum oderant. Accidit autem, ut Confucius Discipulis comitantibus proficiscens in Regnum *Chin*, per istam terram *Quam* transiret. Hujus incolae conspicati Confucium, mox ob quamdam utriusque vultûs & habitûs similitudinem, ipsum esse *Yam hu* crediderunt, statímque arma capere, atque ipsum persequi coeperunt. Confucius cùm in isto periculo versaretur, sic tremefactos suos Discipulos allocutus est: Illa priscorum Sapientum scientia, qua olim Princeps *Ven vam* floruit, numquid illo extincto hîc in me relicta est? Jam verò si Caelum voluisset illam interire, non eam mihi posteà morituro donâsset. Quare si Caelum nolit illam scientiam interire, quomodo illi loci *Quam* incolae vitae meae nocere possunt?

7. Supremus Regni *Ou* Minister sic Confucii Discipulum *Tsu kum* interrogavit: Numquid Magister vester reverà dici potest *Xim*, seu excellens vel sapiens? alioquin quomodo tot tantaeque artium & scientiarum facultates in eo elucere possent?

8. Cui

8. Cui Discipulus *Tsu kum*: *Xim*, seu excellentia vel sapientia, inquit, non in scientia, sed in virtute maximè consistit; jam verò Cælum adeò profusa liberalitate Magistrum nostrum cumulavit, ut præter illas omnis generis artes & scientias, quibus excellit, absolutum insuper omnium virtutum exemplar efficere voluerit.

9. Quo cognito Confucius sic dixit: Satísne novit regius ille Minister, unde ego istam multarum artium & scientiarum notitiam hauserim? ego cùm in pueritia & adolescentia humilem vitam duxerim officio immunis, tunc potui pro libitu multis artibus & scientiis animum applicare. Sed an fortasse, ut aliquis sit & dicatur Sapiens, multarum artium & scientiarum notitia in eo requiritur? minimè sanè.

10. Discipulus *Kin lao*, cognomento *Tsu cham*, referebat Magistrum Confucium dicere solitum: Ego cùm junior essem, ad nullum Magistratum promotus, potui tunc varias artes & scientias addiscere.

11. Confucii effatum: Sunt quidam, qui me multa scire dicunt; ast ego nihil sanè scio. Si quis fortè rudis homuncio aliquod sapientiæ præceptum me roget, ego illi principium & finem expono, totámque rem exhaurio; atque id unum est, quod scio.

12. Olim, ut referunt Sinæ, imperante *Xun*, visa est aquila supra Imperialis palatii fastigium; deinde regnante *Ven vam*, rursus audita est cantare in monte *Ki*, natali hujus Principis solo. Insuper dicunt, vel potiùs fabulantur, Sinicæ Monarchiæ Conditorem *Fo hi* vidisse è croceo fluvio egredi equinum draconem, qui mappam in dorso gestabat, & in mappa 55. notas, seu 55. puncta partim alba, partim nigra; híncque commentum esse illas octo figuras ænigmaticas seu symbola libri *Ye kim*, dicta *Pa qua*.

Olim igitur hæc duo, nempe aquilæ adventum, & monstrosæ illius mappæ conspectum, inter fausta florentis sæculi omina, boníque regiminis signa recensebant Sinæ. Ideo Confucius cùm ob depravatos sui temporis mores & malum Imperii regimen videret suam doctrinam non recipi, sic gemebundus aiebat: Perière tandem antiqua illa felicis & sæculi & imperii indicia; aquila sub his Principibus non ampliùs venit; nec è croceo fluvio rursus emergere mappa cernitur; nimirũ de mea doctrina actũ est.

13. Confucius videns aliquem vel lugubri veste indutum, vel senatorio pileo ac toga tectum, vel oculis orbatum, si fortè sedebat, mox illi venerabundus assurgebat; aut si fortè ante eum transibat, mox gressum, honoris ergo, accelerabat.

14. Confucii Discipulus *Yen yuen*, olim suspiranti similis, sic exclamabat: Proh! quàm sublimis! quàm solida! quàm subtilis est illa Magistri nostri doctrina! quondam in principio suspiciens, illius sublimitatem, rebar me posse ad illam utcumque pertingere; sed nunc quò magis videor ascendere, eò semper sublimior mihi illa videtur esse. Deinde inspiciens illius soliditatem, rebar me posse illam utcumque penetrare. Sed nunc quò magis eam penetrare contendo, eò semper mihi impenetrabilior videtur. Denique meditans illius subtilitatem, rebar me posse illam, quasi ante oculos obversantem, apprehendere; & ecce subitò quasi è manibus elapsam, longè à tergo eam relictam, vacuus ipse, prospicio.

15. Deinde sic pergit: Sed quamvis Magister noster adeò sublimem, solidam, subtilem doctrinam tradat; apto tamen illo ordine, quem in docendo tenet, singularem habet dexteritatem ad excitandos Discipulos. In rebus enim, quæ ad speculationem spectant, nos per omnia naturæ arcana, pérque omnes temporum historias vastè deducit; in rebus, quæ ad praxim tendunt, cohibendi appetitum, colligendi animum, componendi exteriorem corporis formam, servandi Rituum leges, nos compendiosam artem docet.

16. Denique ad aspectum istius scientiæ, licèt velim cursum sistere, non tamen possum; adeò ejus suavitas & pulchritudo me allicit. Sed cùm omnes vires & industriam exhausi ad eam penetrandam, cúmque videre jam videor ante oculos adstantem, quamvis tunc ardeam præeuntem sequi, non datur tamen modus.

17. Cùm graviter Confucius æger esset, veteranus ejus Discipulus *Tsu lu* delegavit aliquos ex suis Discipulis, qui in ægri domo, Subpræfectos & Aulicos agerent. (Olim mos erat, ut primarii Præfecti domi haberent quosdam Subpræfectos & Aulicos, qui viventis Heri domum, & defuncti funus curarent. Cùm verò Confucius Magistratum tunc non gereret, non decebat hujusmodi Subpræfectos & Aulicos habere.)

18. Ideò cùm paulò meliùs habere cœpisset, ídque rescivisset, (prius enim ob vim morbi nesciverat) mox arguens ipsum Discipulum *Tsu lu*, sic ait: Discipulum meum *Yeu*, id est, *Tsu lu*, solere fucum agere jam pridem novi. Ex quo Magistratum non gero, omnes sciunt domi Subpræfectos & Aulicos mihi non esse; itaque cùm mihi non sint, nec esse debeant, ecquem igitur vult ille, ut decipiam? vúltne forsan, ut Cælum decipiam?

19. Deinde numquid potiùs præstat tranquillè inter paucorũ meorũ Discipulorum

lorum manus, servando honestatis leges, quàm inquietè in eunuchorum Subpræfectorum & Aulicorum corona peccando contra Ritus, vitam finire? sed esto; carendo illa nobili Subpræfectorum & Aulicorum turba, non possim obtinere magnificos funebris pompæ & sepulturæ apparatus; an forsan mei Discipuli me mortuum, instar cujusdam homunculi, juxta viam projici sinent, & tumulo carere?

20. Confucii Discipulus *Tsu kum* videns Magistrum suum tanta virtute & scientiâ excellere, nec tamen Magistratum quærere, sic eum allegoricè interrogavit: Est vir, qui speciosissimum onychem possidet; debéne eum in arca repositum servare, & hominum oculis abscondere? an potiùs justum ejus pretium quærere, ac vendere? Enimverò, reponit Confucius: eccur, quæso, non debeat eum vendere? cur, inquam, non debeat vendere? ast ego priusquàm eum venderem, sponte advenientem emptorem, qui justum ejus pretium offerret, expectarem; nimirum merces obtrusæ vilescunt.

21. Confucius frustrà peragratis variis Chinæ Provinciis ad propagandam suam doctrinam, tandem cogitavit in orientales partes, ubi novem diversæ habitabant nationes, proficisci, illícque exul degere. Fortè quidam hujus consilii novitate attonitus, sic eum interrogavit: terra ista est vilissima, illarúmque gentium mores inculti; quî, quæso, illic habitare possis? Cui Confucius: Si Sapiens, inquit, illic habitârit, istásque gentes rectam vivendi ac regendi normam docuerit, quî tunc possit terra illa vilis esse?

22. Confucii effatum. Ex quo è Regno *Guei* in Patriam *Lu* redux, Musicæ leges reformavi; tunc recta Musica, quæ in libro Carminum tom. *Siao ya* pro hospitum conviviis, & tom. *Ta ya* pro Regiæ Aulæ ceremoniis, quæque in tribus capitibus dictis *Cheu tsum*, *Lu tsum*, *Xam tsum*, pro defunctorum Principum parentationibus continetur, suam tandem venustatem habere cœpit.

23. Confucii effatum: Foris revereri Regem & Proceres, domi obsequi Parentibus & Fratribus, in funeribus omni cum diligentia servare Ritus, in conviviis vitare ebrietatem, quamvis hæc sint vulgaria officia, eorum tamen perfectionem quî in me reperias?

24. Cùm fortè ad fluminis ripam adstaret Confucius, sic effatus est: Quemadmodum ista aqua assiduè defluit, ita res humanæ assiduo motu decurrunt, nec diu nec noctu cursum suum abrumpunt.

25. Confucii effatum: Qui ita ardenter amaret virtutem, uti quis ardenter amat libidinem, nondum ego vidi hominem.

26. Confucii effatum: In sapientiæ studio vel proficere, vel deficere, id penes nos est: v. gr. postquam ego longo labore, ex sapientiæ decem partibus, jam novem comparavi; si subitò obortâ socordiâ desistam & opus abjiciam, utique ero similis viro, terrenum aggerem exstruenti, qui postquam eum jam pene ad debitam altitudinem evexit, ita ut tantùm unus terræ cophinus desit, mox animum abjicit & opus sistit. Quòd hic opus sistat, id oritur ex sola ejus voluntate. Ita, quòd ego ab incepta virtutis via desistam, id ex me tantùm oritur. Contrà, si in principio firmiter statuam, arduam licèt, virtutis viam aggredi ac perficere, nulla laboris difficultate retardatus; tunc ero similis viro, in plano campo altum aggerem exstruere volenti, qui etsi unum dumtaxat terræ cophinum vix bene congesserit, nil tamen desperans, aut animos despondens, acriter opus prosequitur ac perficit. Quòd autem hic opus prosequatur ac perficiat, id ex una ejus voluntate proficiscitur; ita, quòd ego vix bene inceptum virtutis iter fortiter prosequar ac perficiam, id etiam ex me solo oritur.

27. Confucii effatum: In addiscenda, quam trado, sapientiæ doctrina, Discipulorum omnium diligentissimus, numquid olim fuit meus ille charissimus *Hoei?* sive *Yen yuen.*

28. Iterum Confucius memor hujus Discipuli *Yen yuen*, præcoce morte erepti, ingemiscens aiebat: Eheu! proh dolor! ego eum semper progredi, nunquam vel minimùm sistere aut torpere vidi.

29. Confucii effatum: Orizæ culmi, alii quidem exoriuntur, sed non pandunt flores; alii pandunt flores, sed non producunt fructus. Ita nimirum litterarum Alumni.

30. Confucii effatum: Non tantùm senes, sed etiam adolescentes verendi sunt. Quî enim possum scire, utrùm ille adolescens volventibus annis non futurus sit & virtute & scientiâ præstantior, quàm nunc ego sim? Si quis tamen 40. aut 50. ætatis annum prætergressus, nullâ adhuc virtutis aut scientiæ famâ clareat, hic nullâ reverentiâ dignus est. Si enim, addit Interpres, dum vires vigebant, nihil profecit; quantò minùs proficiet, dum senio languescet.

31. Confucii effatum: Si quis peccantem videns, apertis eum verbis amicè admoneat; potéstne hic monentem non audire? sed quod maximè in hoc spe-

spectare oportet, est, ut admonitus se corrigat. Deinde si quis non apertis, sed occultis verbis per ambages peccantem prudenter admoneat; potestne hic non gaudere? Sed quod in hoc maximè spectare oportet, est, ut admonitus occulta monita percipiat ac sequatur. Si enim occultè monitus tantùm gaudeat, nec occulta monita percipiat, aut non sequatur; si apertè monitus tantùm monentem audiat, nec se corrigat; ad quid sanè hujusmodi monita prosint, non video.

32. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus animi candorem & veritatem imprimis colat. Dein quoad socios, eos tantùm, qui sibi præcellant, aut sibi æquales sint, frequentet. Denique cùm quis sine culpa vivere non possit, sua vitia assiduè corrigere, non illum tædeat.

33. Confucii effatum: Etsi quivis trium turmarum ductor domari possit, nullius tamen militis mens potest domari.

34. Confucius laudaturus Discipulum suum *Chum hoei*, cognomento *Tsu lu*, sic ait: Qui vili amictus sago, non erubescit coram aliis pretiosas vulpium & mustelarum seu animalculorum orientalium *Ho* pelles superbè induti adstare, annon meus charissimus *Chum hoei*?

35. In libro Carminum tom. *Que fum*, odâ *Hium chi* dicitur: *Vir invidiæ & ambitionis expers, quæ, quæso, in re non possit se optimè gerere?* Hac laude exiliens *Tsu lu*, posteà cantitabat semper hanc Carminum stropham. Sed Confucius, ut vanam ejus lætitiam reprimeret, & acediam exstimularet, sic eum allocutus est: Hæc duo, *non invidere, non ambire*, sunt quidem virtutis species; sed quid tantillum ad vastam viri probi perfectionem?

36. Confucii effatum: Post hiemis frigora, tum scitur pinuum & cypressorum folia posteà tantùm esse placidè casura; atque per hoc ab aliis arboribus maximè discernuntur. Sic nempe Sapientes ab Insipientibus.

37. Confucii effatum: Vir prudens non dubitat; pius non dolet; fortis non timet.

38. Confucii effatum: Magister sapiens uniuscujusque Discipuli capacitati sese accomodet, oportet: Qui enim discendi desiderio tenetur, potest quidem admitti ad communem cum aliis palæstram; sed non continuò ad ineundam perfectionis viam; admissus ad ineundam perfectionis viam, non continuò admitti potest ad firmiter standum in ea; ita ut nec adversa, nec prospera eum dejiciant. Admissus ad firmiter standum, non continuò admitti potest ad maturam prudentis judicii trutinam.

39. Vetus liber Carminum, ut exprimeret amici erga amicum procul absentem

tem desiderium; sic olim habebat: *Dum ego aspicio amoenissimos illos viridantium pyrorum flores, suavi impellente vento nunc huc, nunc illuc sese leniter contorquentes, qui possim ego de te non cogitare? Sed locus, ubi nunc degis, procul à nobis distat.* Tum subdit Confucius: Videtur sanè iste non satis ex totis animi viribus de amico cogitâsse; si enim ex totis animi viribus de eo cogitâsset, quomodo poterat dici procul abesse?

ARTICULUS X.

1. Confucius, dum domi agebat, sincerissimus sine ullo fuco erat: ita tamen verborum parcus, ut vix loqui posse videretur. Contrà dum in parentali defunctorum Regulorum Aula, vel in Reguli palatio versabatur, erat facundissimus; simul tamen & cautissimus.
2. Stans in Aula Regia, si cum Præfectis inferioribus colloqueretur, rectam magnanimitatem; si cum Superioribus, gravem affabilitatem prodebat.
3. Coram Regulo ita totus ad venerationem compositus, ut nihil tamen coactum præseferret.
4. Si Regulus eum acciret ad excipiendum hospitem Regulum, mox totus vultus gravitate immutabatur, pesque modestiâ tardus quasi ægrè attollebatur.
5. Hospes Regulus ad palatii portam appulsus solebat excipi à tribus Præfectis, qui in serie dispositi, verba duorum Regulorum sibi invicem communicabant ac transmittebant. Deinde uterque Regulus sibi mutuò occurrens, in majorem Aulam subibat. Itaque Confucius stans medius inter duos collegas, dum reverenter ab eo, qui sibi à dextris adstabat, Reguli verba excipiebat, & transmittebat illi, qui sibi adstabat à sinistris, tantam modestiam servabat, ut vestimenti ora anterior & posterior semper prope in æquali situ remaneret.
6. Posteà ingrediente majorem Aulam utroque Regulo, functurus suo officio parumper gressum accelerabat, ea tamen gravitate, ut hinc & illinc (more Sinico) paululùm elati humeri quasi binæ alæ viderentur.
7. Cùm abeuntem Regulum usque ad portam deduceret Regulus, ibique paulisper, donec extra conspectum esset, subsisteret; mox Regulo expectanti referebat: hospes omninò abiit, nec jam vultum reflectit.
8. Dum palatii portam subibat; ita venerabundus sese incurvabat, quasi ipsum capere non potuisset. In medio portæ stare nunquam ausus; portæ limen terere nunquam visus.

9. Dum

9. Dum transibat ante regii throni locum, mox totus vultus veneratione immutabatur; pes modestiâ tardus quasi ægrè attollebatur, & os quasi anuum videbatur.

10. Adituru Regulum, dum interioris Aulæ gradus subibat, prolixam togam ambabus manibus apprehensam leviter attollens, totum corpus profunda gravitate incurvabat, atque ita halitum intercipiebat, ut videretur respirare non posse.

11. A Reguli aspectu recedens, cùm primum scalæ gradum attigisset, statim serenam frontem expandebat; cùm ultimum: tum gressum, ut citiùs extra Reguli conspectum esset, parumper accelerabat; iterúmque humeris graviter elatis, binarum instar alarum, ad suum inter Proceres locum redibat, atque pristinam venerationis speciem, quasi anxio similis, rursus induebat.

12. Olim dum Regulos Imperator creabat, dabat illis pro tessera seu insigni onychinam præscriptæ figuræ tabellam, quam quotiescumque Imperatorem adibant, præ manibus ante pectus gestare debebant. Deinde Reguli suis Legatis, quos sive ad Imperatorem, sive ad alios Regulos mittebant, illam etiam gestandam tradebant. Itaque Confucius, dum in aliud Regnum Legatus mittebatur à Regulo, onychinam legationis tesseram, demisso corpore, ita reverenter excipiebat, quasi illam gestare non valeret; inter colloquendum, si illam attollebat, veneranti similis; si illam deprimebat, reddenti similis videbatur: vultúsque species ita immutabatur, ut penè timentis imaginem referret; & pedes ita modestiâ tardos ægrè attollebat, quasi in instructa gradientium serie lentè incederet.

13. Deinde dum Regulo, ad quem mittebatur, sui Reguli munera palàm offerebat, venerandam gravitatem; dum sua privata, hilariorem vultum prodebat.

14. Confucius ad conficiendum suæ togæ collare, nec flammeum, nec croceum colorem adhibebat; & ad conficiendas vulgares vestes, nec rubrum, nec fuscum, utpote muliebrem, admittebat.

15. Æstate quando simplicem vestitum sive ex tenuiori, sive ex crassiori cannabis specie confectum induebat, semper illi interiorem supponebat, nè corpus indecorè cerneretur. Hyeme pellibus vestitus, superinducto ejusdem coloris panno, has obtegebat; unde nigras hædorum pelles, nigri; subalbas hinnulorum, subalbi; flavas vulpinas, flavi coloris panno tegebat.

16. Vestes ejus vulgares ex pellibus confectæ, multùm prolixæ erant; sed dextra illarum manica paulò brevior, ut manus foret ad scribendum, ceteróque usus expeditior. Abstinentiæ tempore, cùm non liceret ad dormiendum vestes exuere, peculiarem togam induebat unâ & dimidiâ sui corporis mensurâ oblongam.

17. Hyeme domi degens, spissioribus vulpium aut animalis somniculosi Ho pellibus, utpote calidioribus, vestiebatur. Deinde omnis generis supellectilem, ad continuum usum necessariam, v. gr. cultellum, pretiosam cotem, veruculum, & similia è vestibus dependentia, secum semper gestabat, nisi dum fumus adibat; & nisi in publicis ceremoniis prolixam togam, oris non consutis, vestiret; aliàs semper interiorem vestem omnibus consutis oris gerebat.

18. Parentaturus, pileum nigra hœdi pelle circumductum non accipiebat. Quamvis Magistratum non gereret, primo tamen cujusque mensis die aulicas adhuc vestes semper induebat, Aulámque Reguli adibat.

19. Tempore abstinentiæ vestem mundam ex cannabe confectam induebat, & consuetum victum immutabat; insuper solitum cubiculum relinquebat, & in secretius se recipiebat.

20 Quamvis in cibos exquisitos non esset propensus, bene maturâ tamen oriza, pisciúmque ac carnium minutali delectabatur.

21. Orizam humiditate & calore fermentatam; pisces putredini, aut carnes corruptioni proximas; denique quidquid vel colore, vel odore vitiatum, vel malè coctum, vel præmaturum erat, comedere refugiebat,

22. Insuper si quid malè dissectum erat, aut si quid debito condimento carebat, non edebat. Quamvis paulò plus carnis comederet, non sinebat tamen, ut ea vires edendi superaret. In conviviis vinum sine stata regula bibebat; ea tamen moderatione, ut temulentus non esset.

23. Emptum in foro vinum, aut carnem fumo exsiccatam, non edebat. Ab escis non amovebat gingiber; non multum tamen sumebat.

24. Ubi Regulorum defunctorum parentationibus interfuerat, carnis partem, quæ sibi obtigerat, mox edendam distribuebat; nec unquam usque ad sequentem diem relinquebat; carnem autem in suorum Majorum parentationibus præsentatam, nunquam usque ad tres dies incomestam relinquebat; tunc enim, utpote putrescens, non potest comedi.

25. Comedendo, & cubitum eundo non loquebatur; quamvis vilia tantùm vel legumina, vel esculenta ederet; aliquam tamen particulam ex singulis

scu-

scutellis excerpebat, eámque lauci in media mensa appositæ imponebat, more antiquo, ad testificandum grati animi erga primos ciborum coquendorum Inventores argumentum; in imponenda verò illa cibi particula, veneranti similis, singularem gravitatem & modestiam servabat.

26. Si storea, seu matta (olim Sinæ humi sedebant super mattas) non esset ritè composita, non sedebat.

27. Postquam publico convivio interfuerat cum suis concivibus, nisi priùs egressi fuissent Seniores, ipse egredi nolebat.

28. Quando veniebat larvata illa turba ad effugandos è domibus malignos, aut morbiferos Spiritus, ipse aulica veste indutus in herilis, sive orientalis scalæ gradibus stans se præbebat videndum.

29. Dum in aliud Regnum mittebat aliquem è Discipulis ad sciscitandum de amici illic degentis salute, abeuntem deducens iteratâ reverentiâ salutabat, quasi in Nuntio ipsum amicum salutâsset.

Primarius Regni Lu Præfectus Kan dono miserat ad Confucium pharmacum. Ipse pharmacum versùs, reverentiâ præmissâ, benignè illud excepit, nè videretur donantem spernere. Sed mox latori dixit: Cui morbo curando hoc prosit pharmacũ, ignoro; idcircò non ausim id degustare.

30. Accidit, ut fortuito incendio consumeretur equile Confucii, qui è Reguli palatio redux, mox petiit: Aliquisne, inquit, homo ab igne læsus est? nihil de equis interrogans.

31. Si Regulus carnis coctæ ferculum ei mittebat, extemplò non aliter ac si coram Regulo extitisset, compositè & graviter sedens aliquid ejus degustabat; dein reliquum aliis edendum distribuebat. Si carnem crudam mittebat, coqui jussam Majoribus suis præsentabat. Denique si quod animal vivens v. gr. hœdum, agnum, &c. ipsum alendum curabat.

32. Dum Reguli mensæ accumbebat, si Regulus Ceremoniam Cy primis ciborum condiendorum Inventoribus faciebat, mox prior ipse cibos degustare incipiebat, non ausus eam facere, nec more hospitis expectare, donec Regulus ipsum honoris ergo invitaret ad edendum.

33. Æger si à Regulo invisebatur, statim caput ad partem orientalem convertebat honoris ergo. Cúmque aulicam vestem non posset induere, eam saltem supra se apponi, eique superponi aulicum cingulum jubebat.

34. A Regulo accersitus, non expectabat ad carpendum iter, donec equi currui aptarentur; sed statim abibat, veritus, nè in illis seditiosorum temporum angustiis periculum afferret mora.

35. Si amicus omni subsidio destitutus obiérat: mox ego, aiebat, justa ei persolvam. Nunquam reverentiam erga amici munus, quantumvis pretiosum, v. gr. equos, currum, &c. exhibebat, sed amicè tantùm illud excipiebat, excepta carne defunctis Parentibus præsentata, erga quam, addit Interpres, tamquam erga ipsos Defunctos profundam reverentiam exhibebat.

36. In lecto decumbens, non se incompositè, mortui instar, extendebat; solus domi agens severiorem illam gravitatem deponebat.

37. Occurrens homini funebri veste induto, quantumvis familiari, subitò vultûs speciem commiserando immutabat. Si quem aut præfectum aut cæcum, quamvis ipse solus agens, fortè videret; statim assurgendo venerantis speciem induebat.

38. Confucius curru vehens, si fortè viro aut funebri veste induto, aut librum, in quo totius populi nomina sunt scripta, gestanti occurreret, statim venerabundus anteriori transversi ligni fulcro incumbebat.

39. Invitatus ad mensam, si multam ciborum elegantiam aut lautitiam videret, statim immutato vultu assurgens, hospitem venerabatur. Ubi Cælum aut fulgure tonabat, aut vento stridebat, illicò oris speciē immutabat.

4. Dum currum ascendebat; recto stans corpore, equorum lora manu capebat. In curru sedens vultum retrò non flectebat. Si quid dicendum occurreret, modestè illud dicebat: Si quid videndum, digito non illud monstrabat.

41. Aves, inquiebat, infestum venatoris vultum conspicatæ, nescio quo naturæ instinctu edoctæ, protinus avolant; variéque per aëra gyrantes, prospecto securo loco, tandem in eo quiescunt. Cùm autem in montis vertice vidisset phasianam avem, velut ingemiscens dixit: Illa phasiana avis in montis vertice residens, quàm bellè novit sibi consulere! quàm bellè novit bibendi, edendi, quiescendi tempus! Tum Discipulus *Ysu tu*, qui Magistro adstabat, cœpit in illam oculos convertere, quasi eam capere gestiisset; sed illa ter edito cantu, exurgens avolavit.

ARTICULUS XI.

1. QUoad honestatis & Musicæ officia, Prisci nunc vulgò habentur inculti; Recentes, exculti; ego tamen in harum disciplinarum usu Priscos sequor.

2. Regni *Ysou* (id est, Provinciæ *Hu quam*) Regulus *Chao* invitârat Confucium ad

ad eum toti regimini præficiendum. Confucius itaque multo Discipulorum comitatu stipatus carpit iter; jámque ad exigui Regni *Chin* & *Tsay* limites pervenerat; cùm horum duorum Regnorum Præfecti, inito consilio, statuerunt iter illi impedire, veriti, nè utilitas, quæ ex Confucii Magistratu illi amplo Regno *Tsou* obveniret, in suum damnum verteretur. Quare multo milite circumdant Confucium, omnémque transeundi aditum intercludunt; ita ut deficiente commeatu & victu coactus fuerit cum suis in Patriam *Lu* reverti. Horum memor Confucius sic posteà aiebat: Eheu! qui me olim usque ad Regna *Chin* & *Tsay* fortiter secuti sunt Discipuli, nunc omnes dispersi sunt! jam nullus eorum hoc limen frequentat.

3. Illi Discipuli, qui tunc secuti fuerant Confucium, quamvis omnes essent insignes; *Yen yuen* tamen, *Mem tsu kien*, *Gen pe niou*, *Chum kung* virtute; *Tsay ngo* & *Tsu kung* eloquentiâ; *Gen yen* & *Ki lu* regendi arte; *Tsu yeu* & *Tsu hia* scientiâ inter ceteros excellebant.

4. Confucius igitur memor horum Discipulorum sic rursus aiebat: Meus ille Discipulus *Hoey*, id est, *Yen yuen*, me docentem non adjuvabat; omnia enim, quæ docebam, mox hilari vultu promptus excipiebat, & agere gestiebat.

5. Dein pergens: Discipulus *Mim tsu kien*, quàm insigni erga parentes observantiâ pollebat! non tantùm pater, mater, fratres eum laudabant; sed etiam ceteri omnes nil ab eorum laudibus discrepabant.

6. Discipulus *Nan yung*, ut referunt ejus Condiscipuli, hæc verba, quæ habentur in libro Carminum tom. *Ta ya*, odâ *Ye*: *Albissimi alabastri macula, abstergendo deleri potest; elapsi autem verbi macula, revocando deleri non potest*: ter in die recolebat ac repetebat. Hinc Confucius fratris sui natu majoris filiam ei in matrimonium collocavit.

7. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kang* quæsiit ex Confucio, quisnam inter omnes ejus Discipulos verus esset discendi amator? ea nimirum mente, ut aptiores posset Regulo proponere ad dignitates. Cui Confucius: Meus, inquit, Discipulus *Yen hoei* planè erat verus discendi amator. Sed proh dolor! præcoce morte ereptus est. Nunc, qui sit verè discendi amator, novi neminem.

8. Cùm Discipulus *Yen yuen* obiisset, illius pater *Yen lu* rogavit sibi donari à Confucio ipsius currum, ut ejus pretio construeret aliquod ornamenti genus supra filii defuncti feretrum; ratus nimirum Confucium non admodum egere illo curru, quandoquidem Magistratum non ampliùs gere-

ret. Illi autem sic respondit Confucius: Quivis filius sive polleat; sive non polleat ingenio vel industriâ, pater eum vocat filium, & tractat ut filium. Jam verò meus unicus filius *Ly*, sive *Pe yu*, cùm nuper obiisset, habuit quidem feretrum, sed nullum ornamentum feretro superpositum; nec meum tunc currum vendendum, méque deinceps debere ire peditem putavi, ut ejus pretio ornamentum feretro superponerem; licèt enim Magistratum non geram ampliùs, cùm tamen post primarios Regni Præfectos primo loco veniam, sæpiúsque in publicis negotiis occuper, idcircò non decet me peditem iter agere.

9. Confucius sperabat suæ doctrinæ heredem & propagatorem fore istum Discipulum *Yen yuen*; videns autem illum sic præproperè obiisse, ingemiscens aiebat: Eheu! mihi vitam Cælum adimit! mihi vitam Cælum adimit!

10. Confucius audita Discipuli *Yen yuen* morte, subitò commotus in lacrymas erupit. Quod conspicati ejus Discipuli, tacitè aiebant: Magister noster plus æquo, vehementer dolet. Mox id resciens Confucius: Itáne, inquit, vehementer doleo? Sed numquid id ratio postulat? Si enim hunc Discipulum vehementer non luxero, ecquem sanè lugebo?

11. Cùm autem pauper obiisset hic Discipulus *Yen yuen*, nec haberet unde magnificè sepeliretur; ejus Condiscipuli communi consilio solemnes illi exequias persolvere statuerunt. Ast illis reluctabatur Confucius: Non id decet, inquit; ratio enim postulat, ut exequiæ Defuncti conditioni & facultatibus respondeant. Verùm illi, prout statuerant, solemnissimas ei persolverunt exequias. Tum Confucius illos increpans: Meus, inquit, dilectus *Hoei*, dum in vivis agebat, me semper spectavit ut patrem; ego, postquam ille è vivis excessit, non potui eum spectare ut filium; ubi enim meus filius *Ly* obiit, eum juxta rectæ rationis & Rituum regulas sepeliendum curavi. Ceterùm non ego id feci, sed illi duo trésve Discipuli.

12. Discipulus *Ki lu*, sive *Tsu lu*, petiit à Confucio, quonam pacto Spiritibus inserviendum foret? Cui Confucius: Quo, inquit, pacto hominibus, quos vides, sit inserviendum, nondum didicisti; ecquî possis discere, quonam pacto Spiritibus, quos non vides, inserviendum sit? Rursus idem *Tsu lu*: Ausim, inquit, sciscitari; mors, quid est? Cui Confucius: Quid sit vita, & quid sit rectè vivere, nondum novisti; ecquî possis nôsse, quid sit mors, & quid sit beatè mori?

13. Fortè adstabant ad latus Confucii hi quatuor Discipuli, vultu omninò dissimiles: *Min tsu kien*, benigno; *Tsu lu*, audaci; *Gen yen*, & *Tsu kum*, gravi.

vi. Quo aspectu recreatus Confucius, occultam animi lætitiam non potuit non prodere. Attamen cùm videret Discipulum *Tsu lu* nimiâ peccare audaciâ, illum præmonendo sic affatus est: Discipulus iste *Yeu*, id est *Tsu lu*, mihi videtur instar viri, qui non potest sua naturali morte defungi. Verba probavit eventus. In Regno enim *Guei* sub Duce *Kum ly* militans pugnando occubuit.

14. Regni *Lu* Regulus meditabatur publicam ærarii, horreique domum vetustate labefactatam destruere, novámque construere. Atque hæc erat ferè omnium Præfectorum sententia; at *Mim tsu kien* Confucii Discipulus illis reluctans: Numquid, inquit, satius foret parum labefactatam reparare, quàm novam construere? quid vobis videtur? ad quid enim necesse novam construere? Quo comperto Confucius: Vir ille, inquit, non facilè loquitur: cùm igitur ita audacter locutus fuerit, haud dubiè id ratio exigebat.

15. Discipulus *Yeu*, seu *Tsu lu*, in palæstra, antiquo Sinarum more, pulsabat citharam; sed quia ipse erat bellicosus, tono martiali fortiter eam impellebat. Idcircò Confucius: Ad quid, inquit, iste *Yeu* ita martiali strepitu in mea palæstra citharam pulsat? Hoc audito, alii Discipuli cœperunt minoris facere Condiscipulum *Tsu lu*; ast illicò eos arguens Confucius, sic in illius laudes erupit: Meus iste *Yeu*, quamvis in secretius sapientiæ conclave necdum penetrârit: sua tamen excelsa mente ac fortitudine potest verè dici in anteriorem ejus Aulam subiisse.

16. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium de duobus suis Condiscipulis *Su* & *Xam*, uter foret sapientior? Respondit Confucius: *Su* se majora, *Xam* se minora molitur. Ergo, reponit *Tsu kum*, Condiscipulus *Su* vincit *Xam*? Cui Confucius: Peccare, inquit, per excessum non minor est nævus, quàm per defectum.

17. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki sun*, quamvis ita opibus affluereret, ut ipsum Principem *Cheu kum* olim opulentissimum superaret; Confucii tamen Discipulus *Gen kieu* domûs Administer, mille artibus adhuc eum adjuvabat ad majores quotidie accumulandas. Quà re offensus Confucius sic suos Discipulos alloquitur: Iste *Gen kieu*, qui talia audet, non est meus Discipulus. Vos, parva Discipulorum turba, voce unanimi tamquam infesto tympani strepitu, illum impetite, & increpate; vos ita agere addecet, ut resipiscat.

18. Deinde de quatuor aliis Discipulis suis sic aiebat: Discipulus *Chay* erat

paulò

ret. Illi autem sic respondit Confucius: Quivis filius sive polleat, sive non polleat ingenio vel industriâ, pater eum vocat filium, & tractat ut filium. Jam verò meus unicus filius *Ly*, sive *Pe yu*, cùm nuper obiisset, habuit quidem feretrum, sed nullum ornamentum feretro superpositum; nec meum tunc currum vendendum, méque deinceps debere ire peditem putavi, ut ejus pretio ornamentum feretro superponerem; licèt enim Magistratum non geram ampliùs, cùm tamen post primarios Regni Præfectos primo loco veniam, sæpiúsque in publicis negotiis occuper, idcircò non decet me peditem iter agere.

9. Confucius sperabat suæ doctrinæ heredem & propagatorem fore istum Discipulum *Yen yuen*; videns autem illum sic præproperè obiisse, ingemiscens aiebat: Eheu! mihi vitam Cælum adimit! mihi vitam Cælum adimit!

10. Confucius audita Discipuli *Yen yuen* morte, subitò commotus in lacrymas erupit. Quod conspicati ejus Discipuli, tacitè aiebant: Magister noster plus æquo, vehementer dolet. Mox id resciens Confucius: Itáne, inquit, vehementer doleo? Sed numquid id ratio postulat? Si enim hunc Discipulum vehementer non luxero, ecquem sanè lugebo?

11. Cùm autem pauper obiisset hic Discipulus *Yen yuen*, nec haberet unde magnificè sepeliretur; ejus Condiscipuli communi consilio solemnes illi exequias persolvere statuerunt. Ast illis reluctabatur Confucius: Non id decet, inquit; ratio enim postulat, ut exequiæ Defuncti conditioni & facultatibus respondeant. Verùm illi, prout statuerant, solemnissimas ei persolverunt exequias. Tum Confucius illos increpans: Meus, inquit, dilectus *Hoei*, dum in vivis agebat, me semper spectavit ut patrem; ego, postquam ille è vivis excessit, non potui eum spectare ut filium; ubi enim meus filius *Ly* obiit, eum juxta rectæ rationis & Rituum regulas sepeliendum curavi. Ceterùm non ego id feci, sed illi duo trésve Discipuli.

12. Discipulus *Ki lu*, sive *Tsu lu*, petiit à Confucio, quonam pacto Spiritibus inserviendum foret? Cui Confucius: Quo, inquit, pacto hominibus, quos vides, sit inserviendum, nondum didicisti; ecquî possis discere, quonam pacto Spiritibus, quos non vides, inserviendum sit? Rursus idem *Tsu lu*: Ausim, inquit, sciscitari; mors, quid est? Cui Confucius: Quid sit vita, & quid sit rectè vivere, nondum novisti; ecquî possis nôsse, quid sit mors, & quid sit beatè mori?

13. Fortè adstabant ad latus Confucii hi quatuor Discipuli, vultu omninò dissimiles: *Min tsu kien*, benigno; *Tsu lu*, audaci; *Gen yen*, & *Tsu kùm*, gravi.

vi. Quo aspectu recreatus Confucius, occultam animi lætitiam non potuit non prodere. Attamen cùm videret Discipulum *Tsu lu* nimiâ peccare audaciâ, illum præmonendo sic affatus est: Discipulus iste *Yeu*, id est *Tsu lu*, mihi videtur instar viri, qui non potest sua naturali morte defungi. Verba probavit eventus. In Regno enim *Gnei* sub Duce *Kum ly* militans pugnando occubuit.

14. Regni *Lu* Regulus meditabatur publicam ærarii, horreíque domum vetustate labefactatam destruere, novámque construere. Atque hæc erat ferè omnium Præfectorum sententia; at *Mim tsu kien* Confucii Discipulus illis reluctans: Numquid, inquit, satius foret parum labefactatam reparare, quàm novam construere? quid vobis videtur? ad quid enim necesse novam construere? Quo comperto Confucius: Vir ille, inquit, non facilè loquitur: cùm igitur ita audacter locutus fuerit, haud dubiè id ratio exigebat.

15. Discipulus *Yeu*, seu *Tsu lu*, in palæstra, antiquo Sinarum more, pulsabat citharam; sed quia ipse erat bellicosus, tono martiali fortiter eam impellebat. Idcircò Confucius: Ad quid, inquit, iste *Yeu* ita martiali strepitu in mea palæstra citharam pulsat? Hoc audito, alii Discipuli cœperunt minoris facere Condiscipulum *Tsu lu*; ast illicò eos arguens Confucius, sic in illius laudes erupit: Meus iste *Yeu*, quamvis in secretius sapientiæ conclave necdum penetrârit: sua tamen excelsa mente ac fortitudine potest verè dici in anteriorem ejus Aulam subiisse.

16. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium de duobus suis Condiscipulis *Su* & *Xam*, uter foret sapientior? Respondit Confucius: *Su* se majora, *Xam* se minora molitur. Ergo, reponit *Tsu kum*, Condiscipulus *Su* vincit *Xam*? Cui Confucius: Peccare, inquit, per excessum non minor est nævus, quàm per defectum.

17. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki sun*, quamvis ita opibus affluaret, ut ipsum Principem *Cheu kum* olim opulentissimum superaret; Confucii tamen Discipulus *Gen kieu* domûs Administer, mille artibus adhuc eum adjuvabat ad majores quotidie accumulandas. Quà re offensus Confucius sic suos Discipulos alloquitur: Iste *Gen kieu*, qui talia audet, non est meus Discipulus. Vos, parva Discipulorum turba, voce unanimi tamquam infesto tympani strepitu, illum impetite, & increpate; vos ita agere addecet, ut resipiscat.

18. Deinde de quatuor aliis Discipulis suis sic aiebat: Discipulus *Chay* erat

paulò

paulò rudior; *Seu* paulò tardior; *Su* non satis ingenuus; *Teu* non satis urbanus.

19. Posteà rursum de suo *Ten hoei* sic: Meus autem ille *Hoei*, numquid penè veram sapientiæ viam attigerat? licèt in maximam sæpè redactus fuisset paupertatem, semper tamen lætissimus agebat. Contrà *Su*, sive *Tsu kum*, cælesti providentiæ non acquiescens, assiduè in coacervandas opes incumbebat; & tam sagax erat, ut penè semper, quod prænuncabatur, reverà consequeretur.

20. Discipulus *Tsu chum* quæsiit ex Confucio, quid sentiret de modo agendi eorum, qui naturali quadam probitate sunt præditi? Cui Confucius: Hi, inquit, cùm perfectam priscorum Sapientum normam non sequantur, ideò non possunt in secretius sapientiæ conclave penetrare.

21. Confucii effatum: Si ex solo aspectu aut sermone mox judices aliquem esse virtute præditum, potésne asserere eum esse vera aut falsa virtute præditum?

22. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, utrùm doctrinam, quam in schola audiebat, statim posset in praxim redigere? Cui Confucius: Cùm patrem, inquit, & fratres natu majores, quorum dicto parere debes, adhuc habeas; quomodo possis absque eorum facultate id, quod in schola audiêris, statim in praxim redigere? Posteà Discipulus *Gen kieu* idem interrogavit: cui confestim Confucius annuit. Condiscipulus *Kum si hoa*, cùm hæc duo Confucii responsa adeò diversa audiisset, perplexus hæsit; idcircò sic Confucium interrogavit: Modò, inquit, Condiscipulus *Chum yeu*, id est *Tsu lu*, petiit; utrùm posset, quod in schola audiisset, statim in praxim redigere: tu, Magister, respondisti: patrem & fratres natu majores habes: horum dictis obsequere. Deinde Condiscipulo *Gen kieu* idem interroganti, mox annuisti. Tuus ego *Che*, id est *Kum si hoa*, his duobus diversis responsis perplexus hæreo; ausim, quæso, eorum explicationem interrogare. Tum Confucius: Discipulus *Gen kieu* vir est animo nimis timido; ideò debet exstimulari. *Chum yeu* nimis audaci, par duobus; ideò debet refrænari.

23. Cùm ab incolis loci *Quam* impetitus, præsens periculum evadere properaret Confucius; (vide suprà) Discipulus *Ten yuen* viarum errore avulsus, retrò hæsit; sed paulò post prægressum Magistrum attigit; cujus aspectu recreatus Confucius: Ego, inquit, te interfectum putabam. Mox *Ten yuen*: Te vivo Magistro, tuus ego *Hoei*, qui ausim me morti objicere?

24. Pri-

24. Primarii in Regno *Lu* Ministri filius *Ki tsu gen* interrogavit Confucium de duobus Discipulis suis *Chum yeu* & *Gen kieu*, qui in Patris domo Subpræfectos agebant, utrùm possent dici iis pollere virtutibus, quæ magnos Regni Ministros efficiunt? ut hinc scilicet posset gloriari, si annueret Confucius. Sed sic ei respondit Confucius: Enimverò, Domine, ego rebar me à te rogandum de longè aliis viris; nunc autem de istis meis Discipulis *Chum yeu* & *Gen kieu* me interrogas; quid sanè hi sunt ad magnos Regni Ministros? Magnus Regni Minister ille est, qui juxta æquitatis leges Regi inservit; si autem juxta æquitatis leges ei non possit inservire, mox se suo officio abdicat. Jam verò *Chum yeu* & *Gen kieu* ad summum possunt in numerum vulgarium Præfectorum recenseri.

25. Ergo, reponit *Ki tsu gen*, sunt de numero eorum, qui suis Dominis in omni re annuunt? Cui Confucius: Dominis vel in Parentes, vel in Regem exitium molientibus, certè non annuunt.

26. Discipulus *Chum yeu*, sive *Tsu lu*, qui in hujus regii Ministri domo primarium Administrum agebat, voluit constituere suum Condiscipulum *Tsu kao*, oppidi *Pi* Præfectum. Illum autem sic arguit Confucius: Reverà tu noces isti homini: vix enim à primo limine sapientiam salutavit, & statim vis illum constituere Præfectum. *Tsu lu*, ut se purgaret, illicò sic reponit: Illic est frequens populus, quem regat; illic terræ ac frugum Spiritûs, quem colat, suggestum. Ad quid ergo necesse, ut quis scientias addiscat, libros pedetentim evolvere? Tum Confucius ad suos alios Discipulos conversus: Absurda semper effutit iste verbosus; idcircò malesanam ejus garrulitatem jam pridem odi.

27. Contigit ut hi quatuor Discipuli, *Tsu lu*, *Tsem sie*, *Gen yeu*, *Kum si hoa*, hinc & hinc ad latus considerent. Tunc Confucius singulorum mentem scrutaturus, sic ait: Unum sanè me angit, quòd vos toto die me tamquam Seniorem ac Magistrum timidè spectetis, nil unquam in medium proferre ausi. Nè me sic spectetis velim. Scio vos privatim dicere: Ego certè Magistratui gerendo par sum; sed qui me noscat, & proponat, nemo est. Eia ergo demus, ut alii vos noscant, & Magistratu potiamini; quid vos tunc facturos existimatis?

28. Extemplò Discipulus *Tsu lu*, verba verbis connectens, reponit: Sit, inquit, Regnum centum quadratis stadiis amplum, ex quo mille quadrigæ belgicæ educi solent, aliis magnis Regnis hinc & hinc circumseptum; insuper adde multos exercitus, & armorum strepitus; unde fiat, ut colonis huc illuc

dispersis sæpiùs agri non colantur, segetes & legumina non maturescant, sterilitas & fames frequenter adsit. Si mihi hujusmodi Regnum daretur administrandum, tuus ego *Ieu* videor intra triennium efficere posse, ut & vires ad repellendos hostes necessarias acquireret, & sectandæ æquitatis normam calleret. Conspicatus hunc præcipitem respondendi ardorem, tacitè subrisit Confucius.

Nota: Olim Reguli sive Principes clientelares dividebantur in quinque ordines, scilicet, *Kum*, *Heu*, *Pe*, *Tsu*, *Nan*, quasi diceres Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones. Regulorum *Kum* & *Heu* Regnum continebat 100. stadia quadrata; & vocabatur magnum Regnum. Regulorum *Pe* Regnum continebat 70; *Tsu* & *Nan* 50; & hæc tria vocabantur parva Regna. Totum Imperatoris Imperium continebat 5000. stadia quadrata.

29. Conversus deinde ad Discipulum *Gen kieu*: Tu verò *Kieu*, quid? Cui modestè: Me, inquit, magni Regni sustinendo oneri parem non ausim asserere; sed si parvi Regni septuaginta aut sexaginta stadiis ampli mihi cura demandaretur; tuus ego *Kieu* videor intra triennium me efficere posse, ut ejus populo omnia ad vitæ sustentationem necessaria abundè suppeterent. Sed quod ad Rituum & Musicæ disciplinas perficiendas attinet, ego virum absolutâ & scientiâ & virtute præditum expectarem.

30. Posteà conversus ad Discipulum *Kum si hoa*, seu *Kum si che*: Tu verò *Che*, quid? Cui ille: Ego, inquit, non ausim affirmare, quod Rituum & Musicæ disciplinas calleam: Quocirca has adhuc addiscere exopto. Ceterùm quando in parentali Imperatorum defunctorum Aula parentatur, vel quando clientelares Reguli, eorúmve Legati ex omnibus Regnis confluentes unà conveniunt in Imperiali Palatio, clientelare obsequium præstaturi; si tunc ego aliquo munere dignus judicarer, cuperem certè solemni & toga & pileo ornatus, parvulum quemdam Ceremoniarum Magistrum agere.

31. Denique conversus ad Discipulum *Tsem tien*, sive *Tsem sie*: Tu verò *Tien*, quid? Tum *Tsem tien*, qui citharam huc usque pulsârat, protinùs eam ponit, sono sese suaviter remittente, ac sensim percunte. Depositâ ergo citharâ, assurgens modestè reponit: Quod ego exopto, longè ab his trium Condiscipulorum votis diversum est; adeóque aperire non expedit. Quid mali? subjungit Confucius: unusquisque, quod sentit, aperit; quod amat, exponit, & nil aliud. Tum *Tsem tien*: Ego, inquit, quod amo,

amo; hoc est: sub finem veris, cùm jam aër incipit esse calidior, vemo amictu confecto, cum 5. aut 6. amicis jam pileatis, & sex aut septem adolescentibus subsequentibus, ire deambulatum ad australem nostræ metropoleos *Yen chen* partem, ibíque in limpidissimo fontis Y rivo corpus lavare; deinde sub umbroso illo arborum tegmine dicto *Vu yu*, suaviter ventum & auram captare, dulcésque versuum strophas unanimi voce & lyra cantare, atque leni cantu animum pascere; denique post amicam deambulationem, & innocentem animi relaxationem domum reverti; hæc mea & vota & deliciæ sunt. Mox huic applaudens Confucius, suspiranti similis ait: Ego, charissime *Tien*, tecum idem profectò sentio & exopto.

Nota: Olim Sinenses pueri ante decimum quintum annum pileum non gerebant; sed hic solemni Ritu inter decimum quintum & vigesimum ætatis annum illis imponebatur, túncque ex ephebis egressi, seu pileati dicebantur. Pari modo puellis circa eamdem ætatem, sed paulò citiùs, præscriptus capitis ornatus solemniter imponebatur.

32. Discipulus *Tsem sie*, cùm vidisset Confucium ad Condiscipuli *Tsu lu* verba subrisisse; ad aliorum duorum sententiam tacuisse, ad suam locutum fuisse, hæsit dubius; ideóque his tribus Condiscipulis egressis, seorsim sic ipse Confucium interrogavit: Magister, quid de iis, quæ protulerunt Condiscipuli, sentis? Sua quisque, inquit Confucius, vota & mentem aperuit, nihílque aliud. Quid est, quod de iis sentiam? instat *Tsem tien*: eccur igitur ad verba *Tsu lu*, Magister, subrisisti? Quisquis, reponit Confucius, cupit Regnum ritè administrare; modestiam, animi demissionem, & Rituum honestatem priùs servet, necesse est. Jam verò ille *Tsu lu* absque ulla animi demissione & modestia, vix interrogatus, suam subitò ostentavit industriam; idcircò ego subrisi.

33. Condiscipulus autem *Gen kieu*, pergit *Tsem tien*, dixit se posse intra triennium efficere, ut Regno septuaginta, aut sexaginta stadiis amplo omnia ad vitæ sustentationem necessaria abundè supperterent; liceat, quæso, petere; potéstne tantilla terræ portio dici Regnum? Cui Confucius: Cùm quodvis Regnum, sive centum, sive septuaginta, sive quinquaginta stadiis amplum, eamdem auctoritatem, eadem jura, idem regimen possideat; eccur ditio septuaginta, aut sexaginta stadiis ampla non possit dici Regnum?

34. Denique subjungit *Tsem tien*: Jam verò Condiscipulus *Kum si che* asseruit, se posse parvulum quemdam Ceremoniarum Magistrum agere; li-

 ceat,

ceat, quæso, iterùm interrogare: Qui parvulum dumtaxat Ceremoniarum Magistrum agit, potéstne is dici Regnum regere? Cui Confucius: Ille asseruit se posse parvulum Ceremoniarum Magistrum agere in parentali Imperatorum defunctorum Aula, in generali Regulorum omnium congressu, in splendido Præfectorum ex omnibus Regnis delegatorum cœtu; si hoc non sit verè Reguli negotium ac munus; dic, quæso, quid sit? Enimverò Discipulus *Kum si che*, si tantùm possit parvulum agere Ceremoniarum Magistrum; ecquis magnum poterit agere?

ARTICULUS XII.

1. Discipulus *Yen yuen* interrogavit Confucium, quid factu opus sit ad pietatem seu omnimodam cordis rectitudinem comparandam? vince te ipsum, respondit Confucius; omne quod agis, ad honestatem reduc, & sic pietatem comparâsti: quin imò si vel uno tantùm die penitùs te ipsum viceris, omnéque quod egeris, ad honestatem retuleris; protinus te fama in omnium ore circumferet, totúmque Imperium te pium ac rectum celebrabit. Nec hoc difficile; pietas enim non ab aliis, sed à nobis solis dependet.

2. Rursus Discipulus *Yen yuen*: Permitte, inquit, ut exquiram præcipua quædam hujus virtutis capita. Cui Confucius: Si quid videndum honestati contrarium occurrat, noli videre; si quid audiendum, noli audire; si quid loquendum, noli loqui; si quid agendum, noli agere, si quis motus rationi dissonus exurgat, noli ei consentire. Tum reponit *Yen yuen*: Tuus ego *Hoei*, quamvis sim parùm solers, hæc tamen præclara præcepta liceat, quæso, in praxim deducere.

3. Discipulus *Chum kum*, cognomento *Gen yum*, etiam interrogavit, quid factu opus ad piè, & rectè vivendum? Respondit Confucius: Dum foris agis, ita te gravem ac modestum exhibe, perinde ac si magnum quemdam hospitem inviseres. Dum aliquid populo præcipis; ita te gravem ac modestum exhibe, perinde ac si magnam solemnitatem cy faceres. Deinde ex teipso alios metire; nimirum quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris. Hujusmodi vir sive foris cum populo, sive domi cum parentibus agat, nec sibi nec aliis ullam dat molestiam, aut iræ occasionem. Tum reponit *Chum kum*: Tuus ego *Yum*, quamvis sim parùm solers, hæc tamen præclara præcepta liceat, quæso, in praxim deducere.

4. Discipulus *Su ma nieu* etiam interrogavit, quid factu opus ad piè & rectè viven-

vivendum? Respondit Confucius Qui vult piè & rectè vivere, sit difficilis ad loquendum. Mox reponit *Su ma nieu:* Esse difficilem ad loquendum, idne tantillum sufficit ad piè & rectè vivendum? Cui rursus Confucius: Piè & rectè agere, est difficile; numquid ut & loquatur, debet esse quis difficilis?

5. Deinde idem Discipulus *Su ma nieu:* Sapiens, inquit, qualisnam vir? Vir est, reponit Confucius, qui nunquam dolet, nunquam timet. Vir, qui nunquam dolet, nunquam timet, subjungit *Su ma nieu*, potéstne continuò dici Sapiens? Cui Confucius: Vir, qui dum suum animum inspicit, nullam in eo ægritudinem aut labem invenit, dic, quæso, quid possit aut dolere aut timere?

6. Hic Discipulus *Su ma nieu* habebat fratrem natu majorem *Von tui* in Regno *Sum*, hominem turbulentum, & cum eo duos fratres natu minores *Tsu ki*, & *Tsu kiu*, qui communi scelere eadem audebant. Quamobrem mœrore confectus, sic ingemiscens aiebat: Omnes alii fratrum consuetudine, solatio, auxilio perfrui possunt; heu! solus ego non possum; solus ego fratres non habeo. Cui Condiscipulus *Tsu hia*: Ego, inquit, *Xam*, (*Xam* est nomen, *Tsu hia* cognomentum) sæpiùs hæc audivi à Magistro Confucio: Mors & vita à Cæli lege pendent, nec hanc immutare possumus; paupertas & divitiæ à Cæli dispositione dimanant, nec hanc cogere possumus. Ideò vir sapiens hanc Cæli legem ac dispositionem sine intermissione reveretur; hac una contentus vivit. In quacumque hominum consuetudine versetur, se semper comem & reverentem præbet. Idcircò omnes populi intra quatuor maria conclusi, tamquam uterini fratres, eum amore & benevolentia prosequuntur. Quî ergo potest vir sapiens dolere se fratribus carere?

7 Discipulus *Tsu cham* interrogavit Confucium, quisnam posset dici vir perspicax? Cui Confucius: Sunt quidam, inquit, qui occulta arte, aliorum famæ detrahunt, sensim in audientium animos sese insinuando, assensúmque captando, non aliter ac si sensim in aquam linteum immergerent, donec totum sit madefactum. Contrà sunt alii, qui apertis verbis, injuriæ sibi illatæ atrocitatem extollunt, eámque velut præsentem audientium oculis subjiciunt, non aliter ac si subitum in cute vulnus accepissent. Jam verò, qui nec illis occultis detractoribus, nec his apertis accusatoribus subitò dat fidem, hic non tantùm perspicax, sed etiam longè perspicax dici potest.

8. Discipulus *Tsu kum* quæsiit ex Confucio, quid ad bonum regimen necesse foret? Cui Confucius: Hæc, inquit, tria: victus abundans, militia sufficiens, populus fidus.

9. Si autem, reponit *Tsu kum*, hæc tria simul haberi nequeant, nec aliter fieri possit, quin unum tollatur; ecquod ex his tribus priùs tollendum censes? Tolle milites, inquit Confucius.

10. Iterum reponit *Tsu kum*: Si autem sublatâ militiâ, nec ipsa duo reliqua, nempe victus, & fidelitas, simul haberi nequeant, nec aliter fieri possit, quin unum tollatur; ecquod ex his duobus priùs tollendum censes? Tolle victum, inquit Confucius. Sublato victu, populi quidem morientur; sed ab omni ævo mors omnes manet; fidelitas autem est id, quod hominem constituit; hanc tolle; mox populi jam non homines, sed feræ erunt. Numquid ergo, addit Interpres, præstat mori ut homo, quàm vivere ut fera?

11. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kie tsu chim*, cùm sub finem Imperii *Cheu* videret homines plus corpori, quàm animo ornando vacare, in hæc verba erupit: Ad quid sanè opus est fucato illo morum, & externæ honestatis ornatu? Da sincerum, da candidum virum, & ego hunc Sapientem dixero. Quo audito Discipulus *Tsu kum*, correcturus unum excessum per alium, sic ait: Heu! Domine, quid, quæso, dixisti? Ecquem Sapientem vocas? Enimverò incauta verba, quæ præproperans lingua effutit, laxatis licèt habenis currentes, quatuor equi assequi non possunt, ut revocent. Sapiens itaque tantum tribuit exteriori morum honestati, quantum interiori cordis candori; & contrà tantum interiori cordis candori, quantum exteriori morum honestati; utrumque pari studio curat. Sublata enim exteriori morum honestate, quî Sapientem ab Insipiente discernas? Si pretiosam maculosæ tigridis pellem variegato pilorum ornatu exspoliaveris, annon tunc, sicut quævis vilissima sive canis, sive capræ pellis, habebitur.

12. Olim Imperator *Yu* totam Chinam in novem Provincias pro vectigali exigendo diviserat, omnésque agros sic partitus fuerat, ut ex novem partibus una Imperatori cederet. Unde disponebantur novem jugera in quadrum eo ordine, quo novem trochili disponuntur ad ludendum. Atque ista quadrata agrorum divisio vocabatur *Tsim*, propter quamdam cum hac littera *Tsim* similitudinem. Jugerum quod erat in medio aliorum octò positum, pertinebat ad Imperatorem, & illud colere tenebantur octo la-

teralium

teralium jugerum coloni. Posteà autem, quia hi coloni laterales negligenter colebant Imperatoris jugerum, idcircò Imperatoria Familia *Cheu* medium illud Imperatoris jugerum cessit octo collateralibus colonis, & legem condidit, ut ex istis novem jugeribus sibi pro vectigali solverent decimam omnium fructuum partem; atque hæc vectigalis lex dicta est *Che*, id est communi labore agros colere, & æqualem fructuum partem recipere. Jam verò Regni *Lu* Regulus *Ngai kum* Confucii Discipulum *Tsu jo* sic interrogavit: Hisce annis cùm magna sterilitas, & frugum penuria oborta sit; ea, quæ mihi ad victum & usus publicos sunt necessaria, non suppetunt; ecquod, quæso, remedium? Cui Discipulus *Tsu jo*: Quidni, inquit, uteris universali Imperii *Cheu* lege *Che*, qua una ex decem partibus Regi solvitur pro tributo? Imò verò, reponit Regulus, olim Regulus *Siuen kum*, unus ex meis Prædecessoribus, instituit, ut duæ ex decem partibus pro tributo solverentur; sed nec sic mihi suppetunt necessaria; quomodo igitur possim uti illa lege *Che*? Tum subjicit *Tsu jo*: Si populus ea, quæ ad victum, vestitum, & habitationem sunt necessaria, affatim habuerit; quî fieri poterit, ut Rex non habeat? Contrà si populus non habuerit; quî fieri poterit, ut Rex habeat?

13. Discipulus *Tsu cham* petiit à Confucio modum virtutem virtuti accumulandi, & mentis errores discernendi. Confucius sic respondit: Animi candorem & veritatem imprimis spectare, & se ad exercendam æquitatem sedulò transferre, istud est virtutem virtuti accumulare. Deinde quos malè amas, si hos cupis diu vivere; quos malè odisti, si hos cupis citò mori; malè amatos velle diu vivere, malè exosos vellè citò mori, istud maximus mentis est error & cæcitas; uti liber Carminum tom. *Siao ya*, odâ *Ngo him ki je*, ait: Certè non propter illius divitias, sed propter illius juventutem, affectum mutâsti.

14. Regni *Cy* Regulus *Kim kum* interrogavit Confucium regendi artem. Rex, inquit, Regis; Præfectus, Præfecti; Pater, Patris; Filius, Filii partes omnes expleat; & artem regendi tenes.

15. Optimè sanè dixisti, subjicit Regulus; ita reverà est. Et verò si nec Rex Regis, nec Præfectus Præfecti, nec Pater Patris, nec Filius Filii partes expleverit, quamvis Regnum orizæ & frugum ubertate affluat, quî tamen ego possim illis tranquillè frui ac vesci?

16. Confucii effatum: Quis est, qui possit litigantium causas dimidio verbo dirimere? Annon meus Discipulus *Tsu?* cognomento *Tsu lu*. Deinde addunt

addunt ejus Condiscipuli: *Tsu lu* suscepta alicujus causâ, si poterat, non patiebatur vel unam noctem transire, quin ejus votis faceret satis.

17. Confucius de se solebat dicere: Audire & judicare litigantes, ego quidem non secus ac alii possum: quid enim difficultatis? Sed numquid oportet efficere, ut non litigent? (Hos scilicet docendo patientiam, modestiam, mansuetudinem, honestatem.) Hoc autem maximè difficile.

18. Discipulus *Tsu cham* interrogavit Confucium artem regendi. Respondit Confucius: Populum alere & instruere indefessè conare; conatum sincerè exequere.

19. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui vastè suum studium ad libri Carminum, & Annalium Imperialium notitiam, atque ad sex artium exercitationem extendit, ac posteà hæc omnia juxta honestatis leges in agendo accuratè restringit, is potest acquirendæ perfectioni nil contrarium committere.

20. Confucii effatum: Sapiens, laudabile opus aggredientem hortatur ad perficiendum, turpe ad relinquendum. Insipiens, contrà.

21. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* interrogavit Confucium artem regendi. Cui Confucius: Regere, inquit, est rectum efficere. Si tu, Domine, dux rectus fueris, ecquis audebit non rectus esse?

22. Idem Præfectus *Ki kam*, cùm doleret multos in Regno latrones grassari, petiit à Confucio modum illos extinguendi. Respondit Confucius: Si tu, Domine, non fueris opum cupidus; mox populi, nè præmio quidem, ad furta impelli poterunt.

23. Si autem, subjicit idem *Ki kam*, rursus rogans rectam regendi artem, nefarios illos homines, ut bonorum virtus perficiatur, morte sustulero; quid? Cui Confucius: Quid, quæso, Domine, opus est cædibus ad regendum? Tu Domine, probitatem ama, mox populi & hanc amabunt. Superiorum virtus, est velut ventus; Inferiorum, velut herbæ. Si ventus herbis incubuerit, mox illæ inflectuntur.

24. Discipulus *Tsu cham* Confucium interrogavit, quomodo sapientiæ Alumnus possit dici liberum ad omnes habere accessum? Quid est, reponit Confucius, quod vocas liberum ad omnes habere accessum? Qui magnâ, subjungit *Tsu cham*, claret famâ; foris in Regno bene audit, domi inter Parentes bene audit, ubique bene audit. Tum Confucius; Bene audire, inquit, non est liberum ad omnes accessum habere.

25. Liberum ad omnes accessum habere, est recta indole pollere, æquitatem ama-

amare, cautè aliorum verba perpendere, & illorum vultus tacitè inspicere, sollicitè se aliis submittere. Qui his dotibus præditus est, sive foris in Regno, sive domi inter Parentes existat, liberum ad omnes habet accessum.

26. Contrà qui tantùm bene audire studet; qui specie tenus sectatur pietatem seu cordis rectitudinem, & in opere ubique illi adversatur; qui in aliorum consuetudine omnem cautelam & demissionem exuit, nihilque hæsitans se in Magistrum erigit, is sæpiùs & foris in Regno, & domi inter Parentes bene audit.

27. Discipulus *Fan chi*, cùm fortè secutus fuisset deambulantem Confucium ad australem urbis *Yen chen* partem sub umbroso illo arborum tegmine dicto *Vu ju*, eum interrogavit modum virtutem virtuti accumulandi, pravas affectiones frænandi, mentis errores discernendi. Cui Confucius: Præclara sanè & optima quæstio! itaque responsum accipe: virtutis opus diligenter exercendum, primo loco ponere: virtutis effectum secuturum, postremo; annon istud est virtutem virtuti accumulare? Deinde sua vitia fortiter oppugnare, aliena non temerè incusare; annon istud est pravas suas affectiones frænare? Denique propter subitam & momentaneam iram suæ vitæ oblivisci, mortémque sibi ultrò arcessere, ita ut in Parentes damnum resiliat; annon istud est maximus mentis error?

28. Discipulus *Fan Chi* quæsiit ex Confucio, quis posset dici pius? Qui alios diligit, reponit Confucius. Deinde quæsiit quis posset dici prudens? Qui alios novit, reponit Confucius. Cùm autem *Fan chi* id non satis caperet, sic fusiùs suam mentem explicuit Confucius: Si quis rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Primum, addit Interpres, est effectus prudentiæ; secundum pietatis.

29. Sed cùm nec sic Magistri mentem caperet *Fan chi*, reversus occurrit Condiscipulo *Tsu hia*; eóque salutato: Modò, inquit, agens cum Magistro Confucio, interrogavi, quis prudens dici posset? Si quis, reposuit, rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Quid, quæso, hoc significat? Tum *Tsu hia*: Vastissima sanè sententia! Dum olim imperator *Xun* Imperium teneret, inter omnes Aulæ Proceres electum unum *Kao yao* extulit ad supremam primi Ministri dignitatem; hincque factum est, ut omnibus virtutem sequentibus, viderentur improbi, procul in exilium expulsi. Posteà

adduht ejus Condiscipuli: *Tsu lu* susceptâ alicujus causâ, si poterat, non patiebatur vel unam noctem transire, quin ejus votis faceret satis.

17. Confucius de se solebat dicere: Audire & judicare litigantes, ego quidem non secus ac alii possum: quid enim difficultatis? Sed numquid oportet efficere, ut non litigent? (Hos scilicet docendo patientiam, modestiam, mansuetudinem, honestatem.) Hoc autem maximè difficile.

18. Discipulus *Tsu cham* interrogavit Confucium artem regendi. Respondit Confucius: Populum alere & instruere indefessè conare; conatum sincerè exequere.

19. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui vastè suum studium ad libri Carminum, & Annalium Imperialium notitiam, atque ad sex artium exercitationem extendit, ac posteà hæc omnia juxta honestatis leges in agendo accuratè restringit, is potest acquirendæ perfectioni nil contrarium committere.

20. Confucii effatum: Sapiens, laudabile opus aggredientem hortatur ad perficiendum, turpe ad relinquendum. Insipiens, contrà.

21. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* interrogavit Confucium artem regendi. Cui Confucius: Regere, inquit, est rectum efficere. Si tu, Domine, dux rectus fueris, ecquis audebit non rectus esse?

22. Idem Præfectus *Ki kam*, cùm doleret multos in Regno latrones grassari, petiit à Confucio modum illos extinguendi. Respondit Confucius: Si tu, Domine, non fueris opum cupidus; mox populi, nè præmio quidem, ad furta impelli poterunt.

23. Si autem, subjicit idem *Ki kam*, rursus rogans rectam regendi artem, nefarios illos homines, ut bonorum virtus perficiatur, morte sustulero; quid? Cui Confucius: Quid, quæso, Domine, opus est cædibus ad regendum? Tu Domine, probitatem ama, mox populi & hanc amabunt. Superiorum virtus, est velut ventus; Inferiorum, velut herbæ. Si ventus herbis incubuerit, mox illæ inflectuntur.

24. Discipulus *Tsu cham* Confucium interrogavit, quomodo sapientiæ Alumnus possit dici liberum ad omnes habere accessum? Quid est, reponit Confucius, quod vocas liberum ad omnes habere accessum? Qui magnâ, subjungit *Tsu cham*, claret famâ; foris in Regno bene audit, domi inter Parentes bene audit, ubique bene audit. Tum Confucius; Bene audire, inquit, non est liberum ad omnes accessum habere.

25. Liberum ad omnes accessum habere, est recta indole pollere, æquitatem ama-

amare, cautè aliorum verba perpendere, & illorum vultus tacitè inspicere, sollicitè se aliis submittere. Qui his dotibus præditus est, sive foris in Regno, sive domi inter Parentes existat, liberum ad omnes habet accessum.

26. Contrà qui tantùm bene audire studet; qui specie tenus sectatur pietatem seu cordis rectitudinem, & in opere ubique illi adversatur; qui in aliorum consuetudine omnem cautelam & demissionem exuit, nihílque hæsitans se in Magistrum erigit, is sæpiùs & foris in Regno, & domi inter Parentes bene audit.

27. Discipulus *Fan chi*, cùm fortè secutus fuisset deambulantem Confucium ad australem urbis *Yen cheu* partem sub umbroso illo arborum tegmine dicto *Vu ju*, eum interrogavit modum virtutem virtuti accumulandi, pravas affectiones frænandi, mentis errores discernendi. Cui Confucius: Præclara sanè & optima quæstio! itaque responsum accipe: virtutis opus diligenter exercendum, primo loco ponere: virtutis effectum secuturum, postremo; annon istud est virtutem virtuti accumulare? Deinde sua vitia fortiter oppugnare, aliena non temerè incusare; annon istud est pravas suas affectiones frænare? Denique propter subitam & momentaneam iram suæ vitæ oblivisci, mortémque sibi ultrò arcessere, ita ut in Parentes damnum resiliat; annon istud est maximus mentis error?

28. Discipulus *Fan Chi* quæsiit ex Confucio, quis posset dici pius? Qui alios diligit, reponit Confucius. Deinde quæsiit quis posset dici prudens? Qui alios novit, reponit Confucius. Cùm autem *Fan chi* id non satis caperet, sic fusiùs suam mentem explicuit Confucius: Si quis rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Primum, addit Interpres, est effectus prudentiæ; secundum pietatis.

29. Sed cùm nec sic Magistri mentem caperet *Fan chi*, reversus occurrit Condiscipulo *Tsu hia*; eóque salutato: Modò, inquit, agens cum Magistro Confucio, interrogavi, quis prudens dici posset? Si quis, reposuit, rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Quid, quæso, hoc significat? Tum *Tsu hia*: Vastissima sanè sententia! Dum olim imperator *Xun* Imperium teneret, inter omnes Aulæ Proceres electum unum *Kao yao* extulit ad supremam primi Ministri dignitatem; hincque factum est, ut omnibus virtutem sequentibus, viderentur improbi, procul in exilium expulsi. Posteà

dum Imperator *Chim tam* Imperio potiebatur, electum etiam ex omnibus unum *Y in* extulit ad supremam primi Ministri dignitatem; hinc pariter factum est, ut omnibus, virtutem sequentibus, viderentur improbi procul in exilium expulsi.

30. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium amicitiæ leges. Cui Confucius: Peccantem amicum sincerè commone; si tuis monitis nihil proficias, desiste; nè tibi injuriam aut probrum arcessas.

31. Discipuli *Tsem tsu* effatum: Sapiens litterarum exercitatione amicos frequentat, & amicorum frequentatione suam pietatem seu virtutem adjuvat.

ARTICULUS XIII.

1. Discipulus *Tsu lu* quæsiit ex Confucio optimum regendi modum. Cui Confucius. Ut alios doceas rectè vivere, ipse priùs rectè vive; ut alios fatiges in opere, te in eodem fatiga. Quid, quæso, amplius? reponit *Tsu lu*. Cui Confucius: Hoc indefessus constanter age.

2. Discipulus *Chum kum*, agens Præfectum cujusdam oppidi, quod primario Regni *Lu* Præfecto *Ki* subjacebat, interrogavit Confucium optimum regendi modum. Ante omnia, inquit Confucius, suum unicuique officium distribue; leves culpas facilè condona; viros industrios ac sapientes ad munia evehe. Quonam pacto, subjungit *Chum kum*, viros industrios ac sapientes potero cognoscere, ut illos promoveam? Cui Confucius: Quos, inquit, cognoscis, hos promove; quos autem non cognoscis, putásne eos ab aliis ita relinquendos, ut illorum industriam ac sapientiam tibi notam non faciant?

3. Regni *Guei* Regulus *Lim kum* habebat filium *Quay vay*, qui patrem & novercam suum offenderat, ideóque aufugerat in Regnum *Cin*. Interim cùm obiisset Regulus *Lim kum*, acclamatus est Regulus, hujus Principis *Quay vay* filius *Che*. Quare Princeps *Quay vay*, in Patriam cum exercitu redux, voluit paternum Regnum armis capessere; sed victus, retrò abire coactus est. Novus ergo hic Regulus *Che* in tabulis & in omnibus Actis publicis suum Avum *Lim kum* semper nuncupabat Patris nomine, supprimens verum Patris *Quay vay* nomen. Id temporis accidit, ut Confucius ex Regno *Tsou* reversus, illuc appelleret, invenítque Discipulum suum *Tsu lu*, Magistratu ibi donatum. Hic *Tsu lu* eo salutato: Jam pridem, inquit, hujus Regni *Guei* Regulus *Che* te, Magister, expectat, ut te ad Regni regimen admoveat. Sed quid, quæso, Magister, in hoc regimine primum

mum sollicitabis? Cui Confucius: Numquid id primum sollicitandum est, ut vera nominis appellatio, quæ nunc perturbatur, statim reparetur? Mox reponit *Tsu lu*: Enimverò id magni interest? Pace tua, Magister; dicere liceat: hæc mens longè à rei cardine abest. Ad quid juvat illa veri nominis reparatio? Tum acriter eum arguens Confucius: Incultus, inquit, & rudis es vir, mi *Chum yeu*; insulsa semper effutis. Sapiens in iis, quæ non intelligit, dubitare saltem novit. Nunc ergo rem accipe:

4. Si vera nominis appellatio non reparetur, verba in tabulis publicis ac jussis non erunt recta; si verba non sint recta, negotia non erunt perfecta; si negotia non sint perfecta, seu non ritè perficiantur, Rituum ac Musicæ leges non vigebunt; si Rituum ac Musicæ leges, utpote ad disponenda negotia & ad conjungendos animos accomodatæ, non vigeant; pœnæ in plectendis delictis non erunt æquæ; si pœnæ in plectendis delictis non sint æquæ, populi non habebunt, in quo tuti pedem figant, nec ad quid securè manum extendant.

5. Quocircà Sapiens, ut aliquid nominet, debet videre, an verè isto nomine appellari possit? ut loquatur, debet videre, an verba sua verè possint opere compleri? Hinc Sapiens, nè quid temerè loquatur, diligentissimè vigilat.

6. Discipulus *Fan chi* rem agrariam ad bonum regimen maximè necessariam arbitratus, sic interrogavit Confucium: Ego, inquit, qua arte agros serere oporteat, lubens addiscerem; me, quæso, edoceas velim. Cui Confucius; Istam ego artem non calleo sicut veterani illi aratores, à quibus eam meliùs addisces. Tum ratus rem hortensem paulò esse faciliorem, sic eum rursus interrogat: Qua saltem arte hortum colere oporteat, lubenter addiscerem; me, quæso, edoceas velim. Cui iterùm Confucius: Nec istam ego artem calleo sicut veterani illi olitores, à quibus eam meliùs addisces. Cùm autem hic *Fan chi*, seu *Fan siu* egressus fuisset; tum Confucius ad adstantes: Quàm verè homunculus est iste *Fan siu*! deinde sic pergit:

7. Si vir Princeps amet honestatem; nemo est, qui reverenter eum non colat; si æquitatem; nemo, qui lubenter ei non obediat; si veritatem, nemo, qui verè eum non diligat. Cùm res ita se habent; tunc populi ex quatuor Imperii partibus allecti, filiolos suos fasciis involutos humeris imponunt, & ad colendos agros, illic habitaturi ultrò adveniunt. Quid

igitur opus est, ut vir princeps coloni artem calleat, & sua manu agros serat?

8. Confucii effatum: Sit vir, qui totum Carminum librum, 300. Articulos continentem, memoriter sciat: si iis, quæ scit, nesciat ad regimen sibi commissum uti; si dum Legatus in quodvis Regnum mittitur, nullum ex se responsum dare queat; quamvis sanè multa memoriter sciat, quid tamen hæc illum juvant?

9. Confucii effatum: Superiori recto, etiam absque mandato, obeditur; pravo, nè cum mandato, obtemperatur.

10. Confucius deplorans malum Regnorum *Lu* & *Guei* regimen, sic aiebat: Eheu! ista duo regna *Lu* & *Guei* in suo regimine se esse germanos verè demonstrant! quia nimirum ista duo Regna à duobus fratribus *Cheu kum* & *Kam xo*, Principis *Ven vam* filiis, condita fuerant; *Cheu kum* secundò genitus filius, donatus fuerat Regno *Lu*; & *Kam xo* tertiò genitus, donatus Regno *Guei*.

11. Confucius sic in laudes primarii Regni *Guei* Præfecti *Kum tsu kim* erupit: Præfectus ille pacificè vivendi artem bellissimè noverat: dum olim victus ac vestitus vix ei suppetebat, suámque fortunam inchoabat, ille hilaris aiebat: Nunc equidem satis opum utcumque accumulavi. Posteà cùm sensim crescentibus facultatibus paulò plus haberet, tunc iterùm aiebat: Nunc profectò divitiis utcumque affluo. Denique cùm mediocres divitias sibi comparâsset, tunc aiebat: nunc sum omninò dives, nihílque addi potest.

12. Dum iret in Regnum *Guei* Confucius, Discipulus *Gen yeu* currum ejus regebat. Confucius maximam populi istius frequentiam conspicatus: Quàm innumerabilis, inquit, gens ista! Tum *Gen yeu* sic eum interrogat: Princeps ubi multos sic habet populos, quid ampliùs præstare oportet? Oportet, reponit Confucius, ut illos ditet. Illis ditatis, quid ampliùs? subjungit *Gen yeu*. Oportet, inquit, ut illos instruat.

13. Confucius dolens Regnum *Guei* tam malè regi, aiebat: Certè si Regulus ille me uno dumtaxat anno uti vellet, spero fore ut totum istud Regnum novam faciem indueret; si autem tribus annis, ausim polliceri omnia, quæ ad rectam & morum & regiminis normâ spectant, me posse perficere.

14. Confucii effatum: Antiquo proverbio dicitur: *Si probus Princeps centum annis Regnum continuârit, hic quosvis populos poterit sua probitate demulcere, & penas amovere.* Quàm vera sanè hæc est sententia!

15. Confucii effatum: Quamvis Princeps sapiens imperio potiatur, ad obtinendam

tinendam tamen absolutam in populis pietatem ac vitæ honestatem, opus est ad minimum 30. annis.

16. Confucii effatum: Si Rex fuerit rectus, ecquid difficultatis habebit ad rectificandos suos Præfectos? Si distortus, quomodo alios poterit rectos reddere?

17. Confucii Discipulus *Gen yeu* præerat cuidam oppido, quod primario Regni *Lu* Præfecto *Ki* subjacebat. Accidit, ut ex hujus Præfecti domo solito tardiùs rediret ad visendum Confucium. Idcircò Confucius: Cur, inquit, hodie tam serò? Reponit *Gen yeu*: Consultandum fuit de aliquo Regni negotio. De illius nempe, subjicit Confucius, Præfecti *Ki* negotio. Si enim de Regni negotio consultandum fuisset, quamvis nunc ego Magistratum non geram, de eo tamen quidpiam audivissem.

18. Regni *Lu* Regulus *Tim kum* petiit ex Confucio, num posset uno verbo exprimi Regnum ad magnam gloriam evehendi modus? Sic illi Confucius: Uno quidem verbo non potest ita certò id præfiniri; ceterùm nunc vulgò homines dicunt: esse Regem, est difficile; Regni Ministrum, nec facile. Si Rex ergo sciat sustinere Regis onus, esse quid difficile, annon potest hoc uno verbo satis certò præfiniri Regnum ad magnam gloriam evehendi modus.

19. Etiámne, pergit Regulus *Tim kum*, uno verbo posset exprimi Regnum ad magnam miseriam redigendi modus? Sic illi Confucius: Nec id uno verbo certissimè potest præfiniri; ceterùm vulgò nunc dicunt homines: *Ego sanè non gaudetem esse Rex; sed si essem Rex, vellem, ut mihi vel unicum verbum proferenti nemo auderet adversari.* Si ergo illi, recta loquenti aut imperanti, nemo adversetur, numquid hoc bene? Si autem prava loquenti aut imperanti nemo adversetur, numquid hoc uno verbo sat certò potest præfiniri Regnum ad magnam miseriam redigendi modus?

20. Primarius Regni *Tsou* Præfectus *Xe kum* interrogavit Confucium artem regendi. Sic Confucius: Vicini populi te rectore gaudeant, remoti ad te veniant.

21. Discipulus *Tsu hia* agens oppidi *Kiu fu* Præfectum, interrogavit Confucium optimum regiminis modum? Sic Confucius: Nè velis, ut res festinè fiant; nè inhies exiguo lucello. Qui enim vult, ut res festinè fiant, non potest eas satis perpendere; & qui inhiat exiguo lucello, res grandes amittit.

22. Primarius Regni *Tsou* Præfectus *Xe kum*, colloquendo cum Confucio, aie-

aiebat: Certè in mea Patria sunt quidam homines mirum in modum recti. Nuper alienam ovem pater quidam clam surripuerat; filius mox patris furtum patefecit. Sic autem illi Confucius: Recti homines in mea Patria sunt longè ab his diversi. Pater enim filii, filius patris culpam occulere conatur. Et certè vera recti ratio in hoc sita est.

23. Discipulus *Fan chi* quæsiit ex Confucio sectandæ pietatis modum. Sic illi Confucius: Dum solus agis, serva modestiam; dum rebus vacas, serva diligentiam; dum alios frequentas, serva candorem. Quamvis inter barbaras gentes verseris, non debes has virtutes negligere.

24. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium, quis posset dici sapientiæ Alumnus? Sic illi Confucius: Qui honestatem amat, turpitudinem erubescit, missus in quodvis Regnum legatus, Principis sui jussum probro non afficit, hic potest dici sapientiæ Alumnus. Sed paucos, reponit *Tsu kum*, hujusmodi reperire est: ausim petere, an dentur alii paulò inferioris ordinis? Quem, inquit Confucius, omnes sui Consanguinei Parentum cultorem, omnes sui concives Superiorum veneratorem vocant, hic potest in secundo sapientiæ Alumnorum ordine reponi. Ausim iterum, subjungit *Tsu kum*, percunctari, ecquis possit in tertio annumerari? Cui Confucius: Qui, inquit, verba sua tenaciter adimplere, & cœpta sua tenaciter perficere vult, quamvis hæc lapidea firmitas hominculum tantùm deceat, is tamen etiam vel sic potest in tertio sapientiæ Alumnorum ordine numerari. Denique idem *Tsu kum* rursus sic percunctatur: Isti ergo Præfecti, qui nunc regimini præsunt, quid? Tum suspirans Confucius: Heu! vasa illa angusta, vaniloqui illi unius carthalli homunciones, quonam sanè modo possint inter sapientiæ Alumnos annumerari.

25. Confucii effatum: Quandoquidem Discipulos immutabile virtutis Medium sectantes obtinere nequeam, numquid debeo vel eos, qui plus volunt, quàm faciunt; vel eos, qui plus faciunt, quàm sciunt, instruendos eligere? Illi enim ab altiori semper sumunt exempla vivendi; hi, quod rationi dissonum est, semper agere reformidant; adeóque paulatim efficere potero, ut & hi & illi immutabile virtutis Medium attingant.

26. Confucii effatum: Australium Provinciarum incolæ vulgò dicunt: *Homo inconstans ita parùm præstat, ut nè magicam quidem, aut medicam artem exercere valeat.* Præclarum sanè effatum! Huic liber *Ye kim*, cap. *Qua hem*, consentit sic: *Virum, qui virtutem suam perseverantiâ non coronat, quamvis*

ali-

aliquandiu in ejus via ambuleverit, in fine tamen opprobrium excipiet. Dein subjungit Confucius: Qui hujus loci sensum non penetrat, verborum tantùm cortici adhæret; qui autem penetrat, innumeris vitiis se scatere animadvertit.

27. Confucii effatum: Sapientis consuetudo cum omnibus concors, sed non cum omnibus eadem; contrà, Insipientis consuetudo cum omnibus eadem, sed non cum omnibus concors.

28. Discipulus *Tsu kum* sic Confucium interrogat: En vir, quem omnes sui concives amant, quid? Potéstne credi esse sapiens? Minimè, inquit Confucius. Contrà, reponit *Tsu kum*: En vir, quem omnes sui concives oderunt, quid? Potéstne credi esse sapiens? Minimè, inquit Confucius; præstat autem, ut omnes boni illum ament, & omnes mali illum oderint; tunc verè poterit credi esse sapiens,

29. Confucii effatum: Inservire Sapienti, facile est; Sapientem delectare, difficile; si enim iniquitate eum delectare volueris, hac non delectatur; sed ipse, dum quidquam aliis imperat, se semper cujusque viribus accommodat. Contrà, inservire Insipienti, difficile; Insipientem delectare, facile est; si enim iniquitate eum delectare volueris, mox hac delectabitur; sed ipse, dum quidquam aliis imperat, vult opus ex omni parte perfectum.

30. Confucii effatum: Sapiens est magnificus sine superbia; Insipiens est superbus sine magnificentia.

31. Confucii effatum: Vir fortis, constans, sincerus, taciturnus non procul abest à pietatis seu recti cordis via.

32. Discipulus *Tsu su* interrogavit Confucium, quomodo quis posset dici sapientiæ Alumnus? Qui, inquit, sincero affectu, diligenti cohortatione, hilari affabilitate præditus est, hic potest dici sapientiæ Alumnus. Sincero, inquam, affectu, & diligenti cohortatione erga socios; hilari affabilitate erga Consanguineos.

33. Confucii effatum: Si probus Princeps septem dumtaxat annis populum instruxerit, hic optimè poterit dimicare; utpote fidus ac rectus.

34. Confucii effatum: Non docere suos populos artem militarem, est illos cum Regno perdere.

ARTICULUS XIV.

1. Discipulus *Yuen kien* rogavit Confucium, quid maximè probrosum Præse-

Præfecto censeret? Respondit Confucius: Sive bene, sive malè Regnum gubernetur, nihil aliud satagere, quàm sua stipendia comedere, hoc maximè probrosum Præfecto censeo.

2. Dein sic rursus percunctatur: Qui nec ambitiosus, nec jactabundus, nec iracundus, nec avarus est, potéstne dici pius? Potest quidem dici, ait Confucius, rem difficilem agere; sed sítne pius, an non? ego ignoro; quia nimirum pietas in corde latet.

3. Confucii effatum: Regno florente Sapiens debet esse magnanimus & ad loquendum & ad agendum; squallente, magnanimus quidem ad agendum, sed modestus ad loquendum.

4. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui assiduè studet commodæ habitationi, non potest dici verus sapientiæ Alumnus.

5. Confucii effatum: Qui in corde virtutem tenet, continuò in verbis eam prodit; non autem, qui in verbis virtutem prodit, continuò in corde eam tenet. Deinde qui in corde pietatem tenet, continuò fortitudinem in opere prodit; non autem, qui fortitudinem in opere prodit, continuò pietatem in corde tenet.

6. Discipulus *Nan kum quo*, sive *Nan yum* sic interrogavit Confucium: Regni *Yeu kiam* Regulus *Y* jaculandi & bellandi artem ita callebat, ut Imperium sive totam Monarchiam sibi vindicârit. Deinde hujus primus Minister *Han so* habebat filium *Ngao* adeò robustis viribus præditum, ut in sicca humo navem solus traheret. Hi ambo, quamvis fortissimi, non potuerunt tamen ita cælestis Providentiæ cursum sequi, ut naturali sua morte defungerentur. Siquidem ille Princeps *Y* à perduelli *Han so* suo Ministro & Successore interfectus est; hic *Ngao* post patris obitum, extremo supplicio affectus ab Imperatore *Xao kam*, Imperialis Familiæ *Hia* herede. Contrà verò Princeps *Yu* exsiccandis paludibus; & Princeps *Cie* rei agrariæ promovendæ, quamvis rebus minoribus operam navarent; ille tamen *Yu* in Imperium successit Imperatori *Xun*; hujus *Cie* Posteri *Yu vam* & *Chim vam*, reliquíque Familiæ *Cheu* Principes Imperio etiam potiti sunt. Unde, quæso, factum est, ut illi *Y* & *Ngao* fortissimi Duces Imperium cum vita amiserint; hi autem *Yu* & *Cie* viribus & potestate minores, Imperium adepti conservârint? Ad hanc quæstionem Confucius nihil respondit; sed cùm egressus fuisset iste *Nan kum quo*, qui his verbis tacitè asserebat, divinam Providentiam virtuti, non hominum viribus conferre Imperium; in ejus laudes sic erupit: Ubinam sapientem virum, ut hunc,

hunc, reperias! ubinam, inquam, justum virtutis æstimatorem, ut hunc, invenias.

7. Confucii effatum: Sapientem, qui subinde pietatem leviter offendat, reperire est; sed Insipientem, qui subinde pietatem verè servet, nuspiam reperias.

8. Confucii effatum: Pater filii amans, potéstne peccantem filium non castigare? Minister Regi fidus, potéstne errantem Regem non instruere?

9. Confucii effatum: Regnum *Chim*, licèt exiguum, suorum Ministrorum sapientiâ bellissimè se conservat: v. gr. dum est mittenda legatio, pro componendo legationis diplomate, hi quatuor concurrunt: prudens *pi xin* ruditer illud delineat; peritus *xi xo* fusè exponit; exercitatus *tsu yu* venustè adaptat; facundus *Tsu chan*, ex pago *Tum li* oriundus, eloquenter exornat.

10. Fortè quidam rogavit Confucium, quid de Principe *Tsu si*, Regni *Tsou* Reguli fratre & primo Ministro, qui se Regis nomine sinebat appellari, sentiret? Enimverò ille vir! reponit Confucius; enimverò ille vir! nil in bonam aut malam partem asserens.

11. Alius quidam quæsiit ex Confucio, quid de Præfecto *Tsu chan*, qui sat rigidus justitiæ custos erat, sentiret? Vir est, inquit Confucius, in populum beneficus.

12. Iterùm alius interrogavit Confucium, quid sentiret de regio Ministro *Quon chum*, qui suum Regni *Cy* Regulum in pacandis totius Imperii Regulis plurimùm adjuverat? Vir ille, reponit Confucius, in capandis aliorum animis mirè excellebat: Regulus enim *Von kum* primarium patris sui Ministrum, cognomine *Pe*, quia in se deliquerat, officio abdicavit; oppidúmque *Pien*, quod illi dederat, 300. domibus populosum abstulit ac transtulit in primum suum Ministrum *Quon chum*. Posteà autem ille *Pe* ita ad extremam paupertatem redactus est, ut vix vilissima oriza ei ad victum suppeteret. Toto tamen vitæ tempore, quo hæc inopia duravit, nunquam auditus est in ulla aut iracundiæ aut impatientiæ verba erumpere contra Ministrum *Quon chum*.

13. Confucii effatum: Pauperem non irasci, difficillimum; divitem non superbire, facilius.

14. Confucii effatum: Ille primarius Regni nostri Præfectus *Mem kum cho* ad agendum pacificum quemdam domûs Administrum, vel in ipsis clarissimis Regni *Cin* Familiis *Chao* & *Guei*, satis & plusquàm satis virium ac in-

dustriæ habet; sed ad agendum primarium Regni Præfectum, hè in ipsis quidem *Tem* & *Sie* parvulis Regnis, sat habet.

15. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, quid opus esset, ut quis posset dici vir omnibus numeris absolutus? Respondit Confucius: Si quis habuerit summam Præfecti *Tsam vu chum* perspicacitatem, singularem Præfecti *Mem kum cho* temperantiam, intrepidam urbis *Pien* dynastæ *Chuan* fortitudinem, innumerabiles mei Discipuli *Gen kien* scientias: deinde si has virtutes juxta Rituum ac Musicæ leges ita temperârit, ut medium teneant, hic potest dici vir omnibus numeris absolutus.

16. Dein addit: Sed ut nunc habeatur vir omnibus numeris utcumque absolutus, quid opus est tam sublimi perfectione? si quis, dum videt lucri occasionem, solùm statuat sequi æquitatem; dum videt pericula, vitam pro Patria & justitia ponere non timeat; dum pactum iniit, nunquam illius, diuturni licèt, obliviscatur, hic nunc temporis potest dici omnibus numeris utcumque absolutus.

17. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum xo ven* vir erat taciturnus, modestus, lucri minimè avidus. Confucius agendo cum quodam ejusdem Regni incola, dicto *Kum mim kia*, sic eum interrogat: Ego audivi vestrum illum Præfectum nec loqui, nec ridere, nec quidquam ab aliis accipere; dic, precor, itáne est? Ille, qui tibi id retulit, reponit *Kum mim kia*, rem exaggeravit. Noster enim ille Præfectus, dum tempus verba exigit, loquitur; atque ita ejus verba alii non fastidiunt; dum res risum exigit, ridet; atque ita ejus risum alii non fastidiunt. Dum æquitas acceptionem exigit, accipit; atque ita ejus acceptionem alii non fastidiunt. Quibus auditis Confucius, quasi adhuc dubius: itáne, inquit, reverà est? Quomodo, quæso, eam perfectionem consecutus est?

18. Primarius quidam Regni *Lu* Præfectus *Tsam vu chum*, cùm in Patriam deliquisset, ex suo feudatorio oppido *Fam* in Regnum *Chu* profugit. Posteà armatus rediit in hanc suam ditionem *Fam*; unde delegavit viros ad Regni *Lu* Regulum, petens, ut vellet suos Posteros instituere perpetuos hujus oppidi *Fam* heredes; quo obtento, relicto illic filio, rursus abiit in Regnum *Chu*. Hac super re sic ait Confucius: Præfectus *Tsam vu chum* hoc hereditatis jus pro suis Posteris à Regulo postulans, quamvis diceret: nolo ego Principem ad hoc impetrandum vi terrere ac cogere, sed tantùm supplex rogo; non id tamen ego credo.

19. Olim Regni *Cy* Regulus *Von kum*; deinde hoc defuncto, Regni *Cin* Regulus

lus *Ven kum* in pacandis totius Imperii Regulis, & in iis ad clientelare Imperialis Familiæ *Cheu* obsequium reducendis, egregiam navârant operam; ideóque uterque dictus est Regulorum dux seu Archon, Sinicè *Pa*. De his itaque duobus agens Confucius, sic ait: Regulus *Ven kum* insidiis, non rectâ viâ; Regulus *Von kum* rectâ viâ, non insidiis, res moliebatur. Ideò hic illo superior.

Nota: Celebres Regulorum Duces sive Archontes, Sinicè *Pa*, hi quinque numerantur: primus *Quen ngu*, sub Imperio *Hia*; 2. *Ta pum*, & 3. *Xi guei*, sub Imperio *In*; 4. *Von kum*, & 5. *Ven kum*, sub Imperio *Cheu*.

20. Regni Cy Regulus *Siam kum* malè Regnum administrabat; ideò ejus ex fratre nepos *Vu chi* deficere, milites cogere, arma inferre; Princeps *Siao pe*, posteà dictus *Von kum*, & Reguli *Siam kum* primogenitus filius cum primario Regni Ministro *Pao xo ya* profugit in Regnum *Kiu*. Interim parricidali manu occiditur Regulus *Siam kum*. Hujus filius secundogenitus *Kum tsu kieu* cum duobus primariis Præfectis *Quon chum* & *Chao ho* se recepit in Regnum *Lu*. Sublato posteà parricidâ, uterque frater armatus hinc & hinc Regnum repetit, & alter in alterum dimicat. Princeps *Von kum* partâ victoriâ, jussu & minis cogit Regni *Lu* Regulum, ut fratrem suum minorem *Kum tsu kieu* illuc profugum interficiat; vinctósque sibi mittat duos illos Præfectos *Quon chum* & *Chao ho*, qui pro fratre contra ipsum dimicârant. Quo comperto *Chao ho*, vitam sibi laqueo adimit, solúsque *Quon chum* appulit vinctus. Sed mox hunc solvit Princeps *Von kum*; quin imò ad supremam primi sui Ministri dignitatem evexit, id suadente fido suo Ministro *Pao xo ya*. Jam verò Confucii Discipulus *Tsu lu* sic interrogat: Regulus *Von kum* jussit interfici fratrem suum *Kum tsu kieu*, vinctósque sibi adduci Præfectos *Chao ho* & *Quon chum*, qui adversùs ipsum dimicârant. Sed *Chao ho* maluit mortem, quàm vincula pati, vitámque sibi ademit: *Quon chum* non ausus est cum collega pro Principe suo *Kum tsu kieu* mori. Numquid potest ergo dici pietate & fidelitate erga Principem suum caruisse? Confucius sic illi reponit: Regulus *Von kum* prosecturus Imperialem Familiam *Cheu* adversùs Regulos ubique deficientes, quos brevi ad clientelare obsequium omnes reduxit, non militibus & quadrigis, sed æquitate & pietate usus est. Verùm id omne viribus & industriæ ejus Ministri *Quon chum* debetur. Ubinam ergo in Patriam pius, sicut ille, inveniri possit? Ubi, inquam, in Patriam pius, sicut ille, inveniri possit?

21. Deinde Discipulus *Tsu kum* etiam hac super re interrogavit Confucium: Annon, inquit, Præfectus ille *Quon chum* pietati & fidelitati erga suum Principem defuit? Regulus *Von kum* jussit interfici fratrem suum *Kum tsu kieu*; ille Præfectus non tantùm non ausus est pro suo Principe *Kum tsu kieu* mori: Sed etiam Regulum *Von kum* Principis sui interfectorem adjuvit, primúmque ejus Ministrum egit. An tu ignoras, respondit Confucius, magna Præfecti *Quon chum* in Patriam merita? Hic enim primum Reguli *Von kum* Ministrum agens, ita eum adjuvit, ut brevi omnium Regulorum dux evaderet, & ferocientem Regni *Tsou* Regulum ad se Imperatori subdendum cogeret; denique omne Imperium in viam rectam reduceret. Et certè ad hæc usque tempora omnes populi illius beneficiis perfruuntur. Si enim Præfectus ille *Quon chum* in mundo non fuisset, nunc nos omnes exterarum gentium more, solutum capillorum cincinnum ab occipite in humeros dependentem, & togam à lævo latere fibulâ collectam inculti gestaremus. Quòd autem ipse unà cum suo Principe *Kum tsu kieu* non occubuerit; numquid sanè & hoc rectè egit? an fortè facere debuerat, uti illi viles homunculi & mulierculæ, quæ, ut frivolam fidem tenaciter servâsse dicantur, se in aqueum canalem præcipites agunt, & undis se suffocant? nec posteà, qui id sciat, aut celebret, reperias hominem.

22. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum xo ven* habebat domûs suæ Administrum quemdam nomine *Chuen*, virum sapientem & industrium; ideóque Regulo eum proposuit, ut ad eamdem secum primarii Præfecti dignitatem eveheret; qua obtenta, pari gressu unà cum priore suo Domino *Kum xo ven* Reguli palatium adibat. Deinde Præfectus ille *Kum xo ven*, post mortem donatus est cognomento *Chim hoei ven*, id est, rectus, beneficus, perspicax, seu absolutus. Confucius cùm præclarum hoc factum audivisset, sic in ejus laudes erupit; Præfectus ille eximio cognomento *Ven* verè dignissimus fuit.

23. Cùm fortè misceret sermonem Confucius de malo Reguli *Lim kum* regimine in suo Regno *Guei* administrando, primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam*, qui aderat, sic eum interpellavit: Cùm hæc ita sint, inquit: quî fieri potest, ut suam dignitatem cum Regno non amittat? Non amittit, reponit Confucius, quia ad res administrandas horum trium virorum operâ utitur: *Chum xo yu* ad excipiendos Legatos, *Cho to* ad ritus parentalis Aulæ dirigendos, *Vam sun kia* ad militiam curandam. Quæ dum ita se habent, quî possit dignitatem suam cum Regno amittere?

24. Con-

24. Confucii effatum: Qui audacter promittit, difficulter adimplet promissa.

25. Primarius Regni Cy Præfectus *Chin chim* clam defectionem moliebatur. Cùm id rescivisset Regulus *Kien kum*, præcipit suo primo Ministro *Kan chi*, ut perduellem interficiat; sed hoc subodoratus *Chin chim*, illum *Kan chi*, deinde suum Principem *Kien kum* interficit. Quō audito Confucius, mox præmissâ abstinentiâ & corpore loto, adit Regni *Lu* Regulum *Ngay kum*, eíque immane facinus refert. En, inquit, perduellis ille *Chin chim* violentas suo Principi manus injecit, crudelitérque eum interfecit; eia age, scelus vindica. Hoc defer, Regulus subjicit, tribus meis Præfectis primariis, (nempe *Mem sun*, *Xo sun*, *Ki sun*, penes quos totum erat Regni regimen.) Confucius hoc responso paulùm exacerbatus, auláque egressus: ego, inquit, quamvis nunc Magistratum non geram, post primarios tamen Regni Præfectos primo loco venio, ideóque non potui tantum scelus non deferre Principi; ille autem ait: Hoc defer tribus meis primariis Præfectis, quid?

26. Ceterùm dicto obsequens Confucius, adit tres illos Præfectos; scelus narrat; commonet officii; stimulat ad vindictam; sed hi nec expedire, nec fieri id posse responderunt. Tum Confucius: Quamvis ego nunc Magistratum non geram, post primarios tamen Præfectos primo loco venio, ideóque non potui tam immane facinus non deferre.

27. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, quomodo primarium Regni Ministrum oporteat suo Regi inservire? Regem, inquit, non decipiat, sed peccantem confidenter admoneat.

28. Confucii effatum: Sapiens res altas, insipiens res infimas penetrat.

29. Confucii effatum: Prisci sapientiæ disciplinis vacabant propter se, (id est, ad cognoscendam veritatem, & ad virtutem consequendam;) recentes, propter alios, (id est, ad famam aucupandam, & ad honores opésque adipiscendas.)

30. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kiu pe yo* Confucium nuper illuc appulsum liberali hospitio exceperat. Cùm autem in Patriam *Lu* rediisset Confucius, ille honoris ergo misit viros, qui de Confucii salute, rerúmque statu inquirerent. Appulsos, unáque considere jussos humaniter sic interrogat Confucius: Ecquid nunc rerum vester Herus agit? Noster, inquiunt, Herus conatur quotidie suas culpas imminuere, sed ad optatum finem non potest pertingere; cùm hi egressi fuissent; tum Confucius: egregii, inquit, sanè nuntii! egregii, inquam, sanè nuntii.

31. Confucii effatum: Quæ ad suum non spectant officium, regere non quærit Sapiens.

 32. Dein-

32. Deinde Discipulus *Tsem tsu* citavit hunc locum libri *Ie kim*: *Sapientis cogitationes extra conditionis suæ terminos non vagantur.*

33. Confucii effatum: Sapiens plus loqui, quàm agere erubescit.

34. Confucii effatum: Sapientis perfectio tres virtutes complectitur; ast ego nè unam earum huc usque potui consequi: Vir sapiens, est pius sine mœrore, doctus sine errore, fortis sine timore. Hæc cùm audisset Discipulus *Tsu kum*: noster, inquit, Magister volendo Sapientis perfectionem exprimere, verè seipsum expressit.

35. Discipulus *Tsu kum* sæpè solebat unum cum altero conferre, & utrumque dijudicare; quem ut argueret Confucius, sic ait: Egregius sanè meus ille *Su* (*Su* est nomen, *Tsu kum* cognomentum) est sapientiæ Alumnus! mihi certè non vacat aliorum mores ac vitam perpendere; sed ut mihi vacem, tempus vix supperit.

36. Confucii effatum: Sapiens non dolet se ab hominibus nesciri, sed dolet se nec omnem veritatem, nec omnem virtutem assequi posse.

37. Confucii effatum: Qui nec temerè præsagit quòd alter velit ipsum decipere, nec temerè præmeditatur quòd alter mendacia in ipsum cudat; sed potiùs, ubi tale quid imminet, naturali quadam luce velut objecto ante oculos speculo, statim illud percipit, numquid hic verè Sapiens dici potest?

38. Confucius varias Chinæ Provincias peragrans fortè occurrit cuidam seni cognomine *Vi sem*, nomine *Meu*, qui sic eum interpellavit: Quid frustrà, Magister *Kieu*, huc illuc circumcursans ad tuam doctrinam propagandam, ita tenaciter tuo proposito adhæres? Numquid sanè illud est velle verbosum agere. Non ego ausim, reponit Confucius, verbosum agere, sed ego sui judicii tenacem odi. Tacitè nimirum incusans istum senem privatæ vitæ suæ tenaciter adhærentem.

39. Confucii effatum: Famosus equus *Ki*, non quia viribus, sed quia virtutibus excellebat, celebratus fuit. Ita nimirum vir sapiens.

40. Fortè quidam sic interrogavit Confucium: En aliquis me odio persequitur; ejus ego odium virtute penso, quid, Magister, censes? Si odium, reponit Confucius, virtute pensas, quomodo virtutem & beneficia pensabis? Quod quidem ego censeo, hoc est: odium pensandum est æquitate, virtus pensanda virtute, amor amore, beneficia beneficiis.

41. Confucius volens inducere Discipulum *Tsum kum* ad interrogandum, sic ait: Eheu! qui me sciat, nemo est. Mox *Tsu kum*: eccur, inquit, nemo est,

est, qui te, Magister, sciat? Cui Confucius: Communem ego vivendi modum teneo; si Cælum mihi non faveat, Cælo non irascor; si homines me abjiciant, de hominibus non conqueror; ex rerum infimarum studio ad sublimium scientiam assurgo. Numquid ergo unum est Cælum, quod me novit?

42. Discipulus *Tsu lu* prætorem cujusdam oppidi, quod primario Præfecto *Ki sun* subjacebat, agebat; quidam autem ejusdem Regni *Lu* incola *Kum pe leao* apud Præfectum *Ki sun* illi obtrectavit; quod indignè ferens alius primarius Præfectus *Tsu so kim pe* adiit Confucium, sícque eum allocutus est: Præfectus *Ki sun* falsis calumniatoris *Kum pe leao* criminationibus impulsus suspectum habet prætorem suum *Tsu lu*. Hujusmodi obtrectatorem justitiæ leges vivere non sinunt; si igitur placet, mihi adhuc satis virium est, ut hunc statim interficiam, ejúsque cadaver in foro ante Regulí palatium ad propalandam calumniam projiciam.

43. Huic sic respondit Confucius: Tota Sapientis vita ab una Cæli lege dependet: prosperúmne cursum ejus doctrina brevi habitura sit? an infelicem? id Cæli lex sancit. Ecquid ergo potest obtrectator ille *Kum pe leao* contra Cæli legem agere, & Discipulo meo nocere?

44. Confucii effatum: Viri sapientis quatuor sunt fugæ: Imperio squallente, fugit Magistratum; Regno tumultuante, fugit regionem; Principe immodesto, fugit aspectum; Principe iniquo, fugit affatum.

45. Confucii effatum: Eheu! tunc temporis quàm ingloriè jacebant Sapientes! ideò septem illi Heroës spretis dignitatibus privatam vitam elegerunt. (Quinam illi fuerint, non indicavit Confucius.)

46. Discipulus *Tsu lu* peregrè euntem Confucium secutus, cùm vellet pernoctare in oppido *Xe muen*, accidit, ut urbicæ portæ custos sic eum interpellaret: Tu quis? & unde? Ex Confucii comitatu venio, reponit *Tsu lu*. Tum custos: Numquid vir ille est, qui, quod scit non posse fieri, vult tamen facere?

47. Confucius degens in Regno *Guei*, cùm fortè instrumentum musicum *Kim*, tono internam animi tristitiam exprimente, pulsaret: accidit, ut quidam occultus sapientiæ Alumnus, vimineum canistrum bajulans, præ foribus ejus transiret; audiénsque sic triste pulsantem: quàm multa, inquit, iste instrumenti *Kim* pulsator sub corde volvit!

48. Deinde addit: Numquid sanè contemptu digna est lapidea ista mentis firmitas? videt enim se à nemine sciri, nec à quoquam suam doctrinam re-

recipi; tempus est ergo, ut à proposito desistat. Bellè liber Carminum tom. *Que sum*, odâ *Pao yeu kou* sic ait: *Viator, dum fluvium utcumque profundum offendit, suas bajulans vestes illum transeat; si autem non sit profundus, vestes duntaxat parumper attollens illum trajicit.* Ita scilicet Sapiens, quid pacis, quid belli tempore sit agendum, videre debet:

49. Hæc ubi rescivisset Confucius, sic ait; Certè sibi uni vacare, uti noster ille egregius bajulus, nulla est difficultas.

50. Discipulus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: Liber *Xu kim*, sive Annalium Imperialium tom. 3. cap. *Tue tsim* refert, imperante Familia *Xam* Imperatorem *Kao tsum vu tim*, post patris *Siao ye* obitum, totos tres annos, sepositâ regiminis curâ, velut mutum, in vili mapali degisse. Ecquæ, rogo, hujus loci explanatio? cui tunc parebant Præfecti? Quid, inquit Confucius, necesse est in medium proferre Imperatorem *Kao tsum*? omnes antiqui Imperatores sic egerunt. Olim Imperator simul atque obiérat, omnes Præfecti & Magistratus continuantes suum officium, toto isto triennio parebant supremo totius Imperii Ministro.

51. Confucii effatum: Dum Princeps honestatem amat, sine difficultate populis imperat.

52. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, quis posset dici Sapiens? Qui omni cum diligentia, inquit Confucius, suos mores componit. Hócne sufficit? reponit *Tsu lu*. Debet, inquit Confucius, ita eos componere, ut aliis tranquillitatem afferre valeat. Hócne prorsus sufficit? iterùm subjicit *Tsu lu*. Sufficit, inquit, si eos ita componat, ut non tantùm uni Regno, sed & toti Imperio tranquillitatem afferre possit. Imò verò hac in re ipsimet clarissimi Imperatores *Yao* & *Xun* aliquam adhuc animi ægritudinem passi sunt.

53. Confucius, cùm à quodam antiquo amico, dicto *Yuen jam*, inurbanè deflexis poplitibus desidenti exceptus fuisset, sic illum arguit: Nec puer, Seniorum cultor; nec vir, laude dignus; nec senex adhuc moreris; istud sanè est esse humani generis probrum. Hæc fatus, baculo inurbanè desidentis calcanea flagellavit ad cogendum assurgere.

54. Quidam Adolescens pagi *Kiue tam* venerat ad Confucii palæstram. Confucius semper eum jubebat hospites excipere. Alius quidam ratus id singulari erga istum Adolescentem studio fieri, sic Confucium interrogat: Iste Adolescens haud dubiè ingentes faciet progressus. Enimverò progressus! reponit Confucius: Ego eum passim video æquali loco cum Ma-

Majoribus confidere; æquali passu cum Magistro incedere. Iste non quærit progressus facere, sed quærit virorum absolutorum jus præripere; ideò eum sæpiùs ad excipiendos hospites mitto, ut urbanitatis & modestiæ leges addiscat.

ARTICULUS XV.

1. REgni *Guei* Regulus *Lim kum* plus bellicæ fortitudinis, quàm recti regiminis amator, petiit à Confucio modum instruendi aciem. Cui Confucius: Quæ spectant ad Rituum vasa, sive cannea, sive lignea, ego quidem parumper didici; sed quæ spectant ad militiam & certamina, necdum ego ea didici. Mox die sequenti illinc abiit.

2. Confucius è Regno *Guei* appulsus in Regnum *Chin* cœpit commeatûs & victûs inopiâ laborare. Hinc, qui eum sequebantur Discipuli, præ fame ægrotare, & vix ullus præ infirmitate poterat surgere. Hujus penuriæ impatiens Discipulus *Tsu lu*, erumpente è vultu ira, ergóne, inquit, hujusmodi paupertatem etiam patitur Sapiens? Cui Confucius: Sapiens, ubi paupertate premitur, constanti; Insipiens, ubi paupertate premitur, effræni animo eam patitur.

3. Confucius, instructurus suum Discipulum *Tsu kum*, nimis multa addiscere ardentem, sic eum alloquitur: Charissime *Su*, (cognomento *Tsu kum*) putásne me multo studio & memoriæ usu ea, quæ scio, didicisse? Utique, reponit *Tsu kum*; annon ita est? Minimè, inquit Confucius, ego uni dumtaxat vacando, (scilicet cordis rectitudini) cetera omnia assequor.

4. Confucius sic Discipulum *Tsu lu* alloquitur: Charissime *Yeu*, (cognomento *Tsu lu*) qui verè virtutem nôrint, quàm nunc pauci sunt!

5. Confucii effatum: Qui quasi nihil agendo potuit optimè gubernare, annon reverà Imperator *Xun*? & verò quid agebat? internam dumtaxat animi virtutem externa morum honestate prodebat, unámque suam majestatem sublimis in throno ad austrum verso graviter exhibebat, & nil aliud.

6. Discipulus *Tsu chan* interrogavit Confucium, quid opus esset, ut quis posset, quocumque vellet, sine difficultate tendere? Respondit Confucius: Verax in verbis, solers in factis, quamvis ad Barbaras, vel Australes, vel Boreales gentes perrexerit, nullam difficultatem patietur. Contrà, si quis nec in verbis verax, nec in factis solers fuerit, quamvis solummodò cum ejusdem urbis aut pagi Incolis agat, ecquam sanè difficultatem non patietur!

7. Itaque dum stas, cogita te illam veracitatem ac solertiam videre ante oculos adstantem. Dum curru veheris; cogita te illam videre transverso temonis ligno incumbentem. Si ita egeris, posteà, quocumque perrexeris, nullam difficultatem patieris. *Tsu chum*, ut hoc effatum nunquam obliviscereturr, mox in suo aulico cingulo exaravit.

8. Confucius peragrando varias Chinæ Provincias, duos optimos Regni *Guei* Præfectos *Ly yo* & *Pe yo* familiariter frequentârat, in quorum laudes sic posteà exclamabat: Quàm recto animo præditus erat ille Præfectus *Ly yu!* quamdiu viguit bonum Regni regimen, rectus ut sagitta; ubi periit; etiam rectus ut sagitta. Deinde quàm verò prudens erat ille Præfectus *Kiu pe yo!* quamdiu viguit bonum Regni regimen, Magistratum capessivit; ubi periit, Magistratu mox se abdicavit, & privatus delituit.

9. Confucii effatum: Capacem non instruere, est perdere hominem; incapacem instruere, est perdere verba. Vir prudens nec homines nec verba perdit.

10. Confucii effatum: Fortis sapientiæ Alumnus, & verus pietatis sectator non tantùm contemnit vitam, nè suæ pietati noceat; sed etiam lubens mortem oppetit, ut eam perfectam reddat.

11. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium, quid opus esset ad adipiscendam pietatem, seu perfectam cordis rectitudinem? Respondit Confucius: Opifex volens opus suum ex omni parte absolutum, sua priùs instrumenta aptat atque acuit. Ita sapientiæ Alumnus ubi in aliquo Regno versatur, hominibus tamquam instrumentis, quibus se aptet atque acuat, utatur necesse est; utatur primariorum Præfectorum sapientiâ, illis inserviendo, ut discipulus; utatur virorum honestorum pietate, illos frequentando, ut amicus.

Nota: Sinæ pro uno die naturali numerant tantùm duodecim horas, quarum singulæ æquivalent duabus nostris Europæis, propriúmque nomen habent. Ab Undecima nocturna inclusivè ad Primam nocturnam exclusivè, vocatur illa hora *Tsu*; à 1. nocturna inclusivè usque ad 3. exclusivè vocatur *Cheu*; à 3. inclusivè usque ad 5. exclusivè vocatur *In*; & sic de reliquis *Mao*, *Xin*, *Su*, *Ou*, *Vi*, *Xin*, *Teu*, *Sio*, *Hay*. Deinde his duodecim horis correspondent duodecim signa cælestia, sive anni 12. menses, & ab illis accipiunt nomen; v gr. Signum Aquarii dicitur Mensis seu Signum *Tsu* (quamvis olim aliter; nimirum Capricornus erat Mensis *Tsu*, Aquarius *Cheu*, Pisces *In*, &c.) Signum Piscium dicitur Mensis *Cheu*, Arietis *In*,

&

& sic de reliquis. Tres Imperiales Familiæ *Hia, Xam, Cheu*, singulæ in principio sui imperii, immutaverunt anni civilis principium. Familia *Hia* pro anni principio constituit mensem & horam *In*; Familia *Xam* mensem & horam *Cheu*; Familia *Cheu* mensem & horam *Tsu*. His notatis:

12. Discipulus *Yen yuen* à Confucio modum Regni ritè administrandi petiit. Respondit Confucius: Ad Regnum ritè gubernandum plurimùm conducit primò: ut annus inchoëtur à mense *In*, volvatúrque juxta morem Imperii *Hia*. 2. ut juxta imperii *Xam* formam seu normam, elaborentur currus, ex forti ligno absque vano ornatu confecti. 3. Ut regalis corona à Monarchiæ Conditore *Hoam ti* gestari cœpta, gestetur juxta morem imperii *Cheu*; hæc enim nec inculta, ut olim, nec cultu exuberans. 4. Ut absolutissima Imperatoris *Xun* Musica dicta *Xao vu* decantetur. 5. Ut trivialis Regni *Chim* cantus, & vaniloqui magistelli amandentur; illo enim impurus, hi periculosi sunt.

13. Confucii effatum: Qui longè ventura non præmeditatur, huic dolor propè imminet.

14. Confucii effatum: Eheu! Spes nostra periit: qui ita ardenter amaret virtutem, uti quis ardenter amat libidinem, nondum ego vidi hominem.

15. Confucii effatum: Numquid reverà dignitatis suæ prædo erat primarius ille nostri Regni *Lu* Præfectus *Tsam ven chum?* Sciebat enim civem suum *Lieu hia hoei* virum esse sapientiâ & virtute præstantissimum; nec tamen unquam eum Regulo proposuit ad conferendam illi dignitatem, secúmque in palatio standum.

16. Confucii effatum: Si te severè, alios mansuetè arguas, quævis odia à te amovebis.

17. Confucii effatum: Qui secum ipse cogitans non dicit: quonam pacto istud faciam, aut omittam? quonam pacto istud amplectar, aut fugiam? quamvis ego ejusmodi hominē voluerim instruere, quî possim, non video.

18. Confucii effatum: Qui turmatim toto die otiosi vanis confabulationibus tempus terunt, nihílque, quod æquitatem sapiat, loquuntur; sed solùm res ludicras ad aucupandam leviculam ingenii laudem, amant agere, hi quàm difficulter aut virtutis iter iniburt, aut mundi spinas effugient!

19. Confucii effatum: Vir sapiens, pro vitæ suæ basi, æquitatem; pro opere, honestatem; pro sermone, demissionem; pro ultima perfectione, veritatem sibi sectandam proponit. Annon igitur ardua Sapientis perfectio?

20. Confucii effatum: Sapiens non dolet se ab hominibus nesciri, sed dolet se non posse, ut optat, in virtute proficere.
21. Confucii effatum: Qui totum vitæ tempus sine ulla nominis ac virtutis fama transigunt, hos Sapiens abhorret.
22. Confucii effatum: Sapiens seipsum, Insipiens alios quærit.
23. Confucii effatum: Sapiens est gravis sine offensione, est comis sine singularitate.
24. Confucii effatum: Sapiens nec propter verborum peritiam promovet hominem, nec propter hominis imperitiam rejicit verba.
25. Discipulus *Tsu kum* sic interrogavit Confucium: Potéstne uno verbo exponi aliquid, quod toto vitæ tempore possit sine periculo erroris in praxim redigi? Potest, reposuit Confucius: ex te ipso alios metire; quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris.
26. Confucii effatum: Versando ego cum hominibus, cujusnam vitia plus æquo aperio? cujusnam virtutes plus æquo extollo? si autem subinde videor plus æquo extollere alicujus virtutes, hoc ideò facio; quia ille singularis perfectionis desiderio accensus, has laudes posteà effectu comprobabit. Deinde cùm iste præsens populus rectam vivendi normam, quæ sub trium Imperiorum, *Hia*, *Xam*, *Cheu*, initiis viguit, etiamnum sequatur, quomodo possim illum plus æquo extollere aut deprimere?
27. Confucii effatum: Mihi quidem olim adhuc videre licuit Historicum, qui in rebus dubiis nôsset suum stylum suspendere; & amicum domi alentem equos, qui vellet eos aliis ad equitandum commodare; sed nunc hujusmodi mores omninò periêrunt.
28. Confucii effatum: Garrula verba sæpè alienam virtutem, & leves impatientiæ sæpè magna cœpta perturbant.
29. Confucii effatum: Quem omnes oderunt, ut tu illum rectè odisse possis, priùs inspice, quid odio dignum habeat; aut quem omnes amant, ut tu illum rectè amare possis, priùs inspice, quid amore dignum habeat.
30. Confucii effatum: Sapientiæ doctrinam homo, non hominem sapientiæ doctrina amplificat.
31. Confucii effatum: Suas culpas non corrigere, est novas committere.
32. Confucii effatum: Licèt ego in perscrutandis rerum naturis totam penè diem sine cibo, & totam penè noctem sine somno transigam, nullum tamen fructum ex illa nuda contemplatione percipio; præstat ergo practicis sapientiæ disciplinis operam navare.

33. Con-

33. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus in studendo non dignitates, ut lautè comedat; sed virtutes, ut rectè vivat, sibi acquirendas proponit. Quemadmodum agricola terram colit, ut victum acquirat; si autem annus sterilis occurrat, hinc famem in suo labore reperit; ita sapientiæ Alumnus litteris vacat, ut virtutes acquirat; si autem ei Magistratus obtingat, tunc victum in suo studio reperit. Idcircò Sapientem non paupertatis metus, sed virtutis profectus anxium semper ac sollicitum reddit.

34. Confucii effatum: Qui suâ perspicaciâ rectè vivendi & regendi artem potuit assequi, si pietate eam non conservet; mox quod assecutus est, perdet; sed quamvis pietate eam conservet, si gravitate ad regendum necessaria careat, mox populus illum non reverebitur; sed quamvis & pietate eam artem conservet, & gravitate ad regendum necessaria polleat, si in instruendis populis honestate careat, nec optimus nec absolutus censeri poterit.

35. Confucii effatum: Heros, cùm sit maximæ rei capessendæ capax, non potest in parva cognosci; contrà homunculus, cùm sit magnæ rei capessendæ incapax, potest in minima cognosci.

36. Confucii effatum: Ad tranquillam populorum vitam, pietas & justitia multò magis, quàm ignis & aqua conducit. Calcantes ignem & aquam miserè perire, nobis sæpiùs videre est; sed calcantes pietatis & justitiæ semitam, periisse nondum videre licuit.

37. Confucii effatum: Sapiens agnitam veritatem firmiter, sed sine pertinacia tuetur.

38. Confucii effatum: in tenenda cordis rectitudine nemini, nè vel Magistro quidem, cedendum est.

39. Confucii effatum: Sapiens in Regis obsequio primùm muneris sui partes, deinde suæ dignitatis stipendia curat.

40. Confucii effatum: Sapiens sine personarum & conditionum discrimine omnes instruit.

41. Confucii effatum: Mente & corde diversi, non possunt bene inter se deliberare.

42. Confucii effatum: Legationis diploma nitidè tantùm mittentis mentem debet exprimere, & nil aliud.

43. Olim in Musicæ Præsidem solebat adsciscì cæcus, ut sic posset meliùs tonos, & tonorum concordiam distinguere. Itaque cæcus Musicæ Præses *Mien* venit ad invisendum Confucium. Appulso ad scalæ gradus,

mox Confucius: Hîc, inquit, sunt scalæ gradus. Appulso ad aulam: Hîc, inquit, sunt sedes. Cùmque ille & alii unà consedissent, tum Confucius singulorum nomina illi explicans: Hîc, inquit, est NN. illic NN. Denique egresso isto Præfecto *Mien*, Discipulus *Tsu chem* sic Confucium interrogavit: Num fortè, inquit, in tam accurata erga illum humanitate inest aliquis doctrinæ sensus? Inest, reponit Confucius; olim cæcus solebat habere comitem, qui illi dux esset viæ. Quod ego huic præstiti cæco, est verus modus, quo illum dux viæ adjuvare deberet.

ARTICULUS XVI.

1. TRes primarii Regni *Lu* Præfecti, spreta Reguli authoritate, totum Regnum, in quatuor partes divisum, sibi administrandum vindicabant; *Meng sun* unam, *Xo sun* unam, & *Ki sun* duas sibi vindicabat; solus exigui regni seu ditionis conterminæ *Chuen yu*, vix viginti aut triginta stadiis amplæ, Princeps fideliter Regni *Lu* Regulo clientelare obsequium exhibebat. Hinc invidus Præfectus *Ki sun* voluit illum armis impetere, & sibi subdere. Itaque cùm esset Regnum istud *Chuen yu* aggressurus, duo Confucii Discipuli *Gen yu* & *Ki lu*, qui sub isto *Ki sun* Magistratum aliquem inferiorem gerebant, veniunt ad Confucium: Noster, inquiunt, Præfectus *Ki* brevi est negotium Regno *Chuen yu* facessurus, bellumque illaturus. Tum Confucius solum Discipulum *Gen kieu*, sive *Gen yeu*, utpote qui magis istius Præfecti pravæ cupiditati obsecundabat, compellans: Mi, inquit, *Kieu*, annon reverà hoc negotium ac bellum tibi ipsi culpæ vertendum erit? hoc Regnum *Chuen yu*, primi Familiæ *Chou* Imperatores olim donârunt Posteris Regis *Fo hi*, illóque montis *Tum mum*, ad cujus radices situm est, Dominos creârunt. Deinde istud Regnum est intra nostri Regni *Lu* limites conclusum, nec unquam hostile quid movit, sed semper inviolata fide nostro Principi clientelare obsequium præstitit. Denique nullo modo intra Præfecti *Ki* ditionis terminos jacet, ac jure hereditario per se stat. Qua ergo ratione, qua justitia illud invadi potest?

2. Tum ut se purgaret *Gen kieu*, sic ait: Nos quidem ambo illud non optamus, sed ille Dominus noster id omninò vult. Mox acriter eum arguens Confucius: mi, inquit, *Kieu*, ille antiquus Historicus *Chou gin* sic bellè ait: Qui in aliquo officio suas potest exercere vires, accedat, licet, ad illud gerendum; si autem non potest, ab illo absistat. Cæci enim duxi si nec labentem cæcum apprehendere, nec lapsum attollere valeat, ecqua

hujus-

hujusmodi comitis utilitas: Quod autem ais, vos ambos illud non optare, multùm sanè falleris: dic, quæso, si leopardus, tigris, aut unicornium è scpto regio aufugerit; vel si pretiosa testudo in arca conclusa mucorem contraxerit, atque humiditate corrupta fuerit, cujus culpæ id adscribendum putas?

3. *Gen yen* iterùm se volens, simul & Præfectum *Ki*, purgare: noster, inquit, Dominus *Ki* nunc meditatur Regnum *Chuen ju* invadere; tum quia sensim fit potens, tum quia vicinum extat suæ metropoli *Pi*; si enim illud jam non occupârit, posteà ejus Posteri damnum & luctum sunt inde percepturi. Mox rursus eum increpat Confucius: Mi *Kieu*, qui suam pravam habendi cupiditatem non tantùm non vult ore prodere, sed etiam fucatis verbis illam conatur abscondere; hunc vir sapiens abominatur. Ego quidem *Meu* sæpiùs audivi Principem non dolere ob suorum paucitatem, sed ob suorum ambitionem; non ob Regni paupertatem, sed ob Regni dissensionem. Si enim ambitio exulet, nullus tunc paupertatis metus; si regnet concordia, nulla tunc populi paucitas; si dissensio absit, nullus tunc adversus casus pertimescendus.

4. Deinde addit: Cùm igitur vester Herus sic se malè gerat, idcircò externi isti ditionis *Chuen ju* populi nolunt se illi subdere; oportet autem mores suos rectè componere, sapiénsque regimen tenere ad eos alliciendos, ut ultrò se subdant; deinde postquàm se ultrò subdiderint, oportet illos vitæ tranquillitate donare: Jam verò vos, *Yeu* & *Kieu*, estis quidem isti Præfecto *Ki* à consiliis; sed quid? nec externi populi se subdunt ultrò, nec vestra virtute potestis illos allicere, ut veniant; totum Regnum in quatuor partes scissum in præceps ruit, nec vos potestis ruenti succurrere; quin contrà movere arma, milites cogere, bellum accendere intra nostri Regni fines meditamini; ego sanè vereor, nè malum, quod sibi pertimescit *Ki sun*, non sit in Regno *Chuen ju*, sed intra domesticos suos parietes situm.

5. Tum sic pergit: Dum Imperium sapienti viget regimine, ritus, musica, bella ab Imperatore præscribuntur; dum illo caret, ritus, musica, bella à Regulis, Imperatoris auctoritatem sibi vindicantibus, proficiscuntur; & quia tunc primarii Præfecti Regulorum auctoritatem etiam sibi vindicant, ideò rari sunt hujusmodi Reguli, qui intra decem generationes occupatum thronum non amittant. Insuper dum ritus, musica, bella à primariis Præfectis, Regulorum auctoritatem sibi vindicantibus, proficiscuntur, quia tunc horum Præfectorum Subpræfecti sibi primariorum Præfe-

Præfectorum auctoritatem vindicant, ideò rari sunt hujusmodi primarii Præfecti, qui intra quinque generationes occupatum sceptrum non amittant. Denique dum primariorum Præfectorum Subpræfecti Regni habenas arripiunt, rari sunt, qui intra tres generationes occupatam administrationem non amittant.

6. Iterùm sic subjungit: Dum Imperium sapienti viget regimine, præceptorum ac legum potestas non est penes Præfectos, nec populi sub sapienti regimine audent quidquam aut carpere, aut dijudicare, aut deliberare.

7. Confucii effatum: Ex quo Regulus *Ven kum* obiit, interfectóque ejus filio *Tsu che* regnare cœpit Regulus *Siuen kum* per quinque generationes, scilicet *Siuen kum*, *Chim kum*, *Siam kum*, *Chao kum*, *Tim kum*, rebus quotidie in pejora ruentibus, totum sensim regimen ad primarios Præfectos, incipiendo à *Ki vu* usque ad *Ki von* nunc dominantem per quatuor generationes, scilicet *Ki vu*, *Ki tao*, *Ki pim*, *Ki von*, transiit. Sed cùm occupata à primariis Præfectis Regis auctoritas, ut plurimum, vix ad quinque generationes pertingat, ideò Præfectus *Ki von* Familiæ *Ki sun* caput, reliquæque duæ Familiæ *Chum sun*, sive *Mem sun*, & *Xo sun* (hæ tres à famoso Regulo *Ven kum* genus trahebant) nunc valde in casum vergunt, pristino vigore destitutæ.

8. Confucii effatum: Amicorum genera tria sunt, quæ prosunt; tria, quæ obsunt: amici recti, amici sinceri, amici docti nobis prosunt; nimirum ad nostram pravitatem, simultatem, ignorantiam expellendam: contrà amici pravi, amici fucati, amici garruli nobis obsunt; nimirum ob periculum imitandi eorum pravitatem, fucum, garrulitatem.

9. Confucii effatum: Amorum genera tria sunt, quæ prosunt; tria, quæ obsunt; quæ prosunt, sunt hæc tria: amare Rituum honestatem & Musicæ concordiam; amare virorum proborum laudes ac præconia; amare frequentem sapientium amicorum consuetudinem. Quæ autem obsunt, sunt hæc tria: amare superbiam & lasciviam; amare otium & deambulationes; amare epulas & comœdias.

10. Confucii effatum: Adolescentior, vel inferior adstans viro ob ætatem aut dignitatem venerabili, tres culpas potest committere. Prima: Si nondum interrogatus loquatur, censetur præceps. 2. Si interrogatus non loquatur, censetur dissimulatus. 3. Si non colligens ex vultu alterius mentem, temerè loquatur, censetur cæcus.

11. Confucii effatum: Tria sunt, quæ sapientiæ Alumnus fugere debet. In ado-

adolescentia, quia sanguis & spiritus nondum sunt stabiles, fugiat luxuriam; in juventute, quia sanguis & spiritus sunt stabiles, fugiat iram; in senectute, quia sanguis & spiritus sunt debiles, fugiat avaritiam. Luxuria enim, addit Interpres, destruit sanitatem; ira parit damna, avaritia corripit vitam.

12. Confucii effatum: Tria sunt, quæ Sapiens veretur: Veretur Cæli legem, veretur illustres viros, veretur Sapientum dicta. Contrà Insipiens, cælestis legis ignarus, illam non veretur, aspernatur illustres viros, ludificatur Sapientum dicta.

13. Confucii effatum: Cùm homines ingenio sint multùm diversi, primi ordinis censentur ii, qui ita nati sunt, ut penè sine ullo studio scientias calleant; secundi ordinis ii, qui pauco cum studio illas acquirunt; tertii ordinis ii, qui ingenio tardi multo cum studio illas sibi comparant; denique infimi ordinis, uti plebs abjecta, censendi ii, qui quamvis ingenio tardi, non tamen curant illas acquirere.

14. Confucii effatum: Novem sunt, quæ Sapiens assiduè meditatur: In aspectu claritatem, in auditu intelligentiam, in vultu affabilitatem, in corpore modestiam, in verbis veritatem, in negotiis solertiam, in dubitationibus interrogationem, in altercationibus damnum, in opibus æquitatem.

15. Confucii effatum: Antiquo proverbio dicitur: *Aspiciendus vir probus, quasi eum æquare nequires; aspiciendus vir improbus, quasi fervens jusculum tangere paveres.* Tum addit Confucius: Homines, qui ita agerent, etiamnum vidi; unde & hoc proverbium etiamnum audivi.

16. Deinde subjungit: Olim etiam erat hoc proverbium: *Sapiens, dum adhuc privatus agit, menti suæ ritè stabiliendæ studet, ut, dum publicam posteà tractaturus est æquitatem, in commune emolumentum suam rectè vivendi & regendi artem extendat.* Tum addit: Hoc proverbium etiamnum audivi; sed homines, qui ita agerent, nondum vidi.

17. Regni Cy Regulus *Kim kum*, ait Confucius, licèt olim quater mille equos ad mille quadrigas trahendas aleret, post mortem tamen populi nullam in eo virtutem, qua celebrari posset, invenerunt. Principes autem *Pe y* & *Xo cy* germanos fratres, qui ambo recusato sceptri honore, ad radices montis *Xeu yam* miseriâ & fame periêrunt, assiduis huc usque laudibus populi extollunt. Numquid hoc est, quod liber Carminum tom. *Siao ya*,

odâ *Ngo him ki ye* sic ait: *Profectò non opes, sed longè aliud laudant homines.*

18. Discipulus *Chin kam* ratus peculiari modo Confucii filium *Ly*, cognomento *Pe yu*, à patre suo edoceri, sic ipsum interrogavit: Numquid, Dominé, peculiaria quædam doctrinæ præcepta à patre forsan accepisti? Minimè, reponit *Pe yu*. Quadam die cùm pater solus staret, ego *Ly* properè transivi ante aulam, in qua erat, arbitratus me evocandum. Et verò, ut me vidit, statim advocavit: heus tu! inquit, librûmne Carminum didicisti? Cui ego: Necdum, mi pater. Nisi, inquit, librum Carminum didiceris, nunquam perfectam bene loquendi artem callere poteris. Mox ego digressus, in addiscendum Carminum librum incubui.

19. Deinde alio die rursum stabat solus, ego *Ly* properè iterùm transivi ante aulam, in qua erat, arbitratus me evocandum. Et verò, ut me vidit, rursum statim advocavit: didicistíne, inquit, librum Rituum? Cui ego: Necdum, mi pater. Nisi, inquit, librum Rituum didiceris, nunquam perfectam in virtute standi scientiam callere poteris. Mox ego digressus, in addiscendum Rituum librum incubui. Hæc duo sunt, quæ peculiariter à patre accepi. Quo audito Discipulus *Chin kam*, discedendo sic lætabundus aiebat: Me sanè felicem! unum ego tantùm rogavi, & tria accepi; accepi libri Carminum studium requiri ad perfectam bene loquendi artem; accepi libri Rituum studium requiri ad perfectam in virtute standi scientiam; accepi Sapientem in docendo filio procul à se peculiarem affectum amovere.

20. Confucius, antiquum Ritum indicans, sic ait: Quod quidem ad Reguli uxorem attinet, ejus nomen valde varium est: ipse enim Regulus eam vocat uxorem; Reguli uxor se ipsa vocat rudem puellam; Regni incolæ intra Patriæ fines eam vocant Regulam; extra Patriæ fines in aliis Regnis eam vocant parvam paucæ virtutis Regulam; denique externorum Regnorum incolæ eam etiam vocant Regulam.

ARTICULUS XVII.

1. QUidam Subpræfectus nomine *Hu*, cognomento *Yam ho*, à Domino suo *Ki von*, primario Regni *Lu* Præfecto, defecerat; armis victum Dominum suum carcere incluserat, & publicæ administrationis potestatem sibi vindicârat. Cùm autem sciret Confucium esse magni nominis virum, vehementer optabat, ut se invisseret. Sed Confucius eum invisere noluit.

hoc. Ille autem *Yam ho*, ut Confucium honestè cogeret ad se invisendum, dono misit nefrendem assatum. Sed Confucius ad gratias pro munere agendas, prout urbanitas exigebat, illum invisit eo tempore, quo sciebat domo abesse. Sed ecce præter spem illi in via occurrit.

2. Hic ergo ut vidit Confucium transeuntem: Huc, inquit, huc, precor, adesto; habeo, quod tecum loquar. Dic, quæso, qui pretiosum doctrinæ & virtutis suæ thesaurum non prodit, sed siccis oculis Patriam in exitium ruentem videre sustinet, potéstne hic dici in Patriam pius? Non potest, reponit Confucius. Dein subridens *Yam ho*: vir, inquit, qui ad regimen aspirat, & opportunam occasionem sinit elabi, potéstne dici prudens? Non potest, reponit Confucius. Iterùm jocando: dies, inquit, & menses celeriter currunt; nec anni sunt in nostra potestate; eccur ergo non festinas Magistratum capessere? Ita est, inquit, eum brevi capessam.

3. Confucii effatum: Natura prout primùm producitur, multùm in omnibus hominibus consimilis est; prout paulatim sive virtuti, sive vitio assuescit, multùm dissimilis.

4. Confucii effatum: Soli summè perspicaces, & soli summè rudes aliorum sive exemplis, sive documentis bonis aut malis non mutantur.

5. Cùm profectus esset Confucius in oppidum *Vu chim*, quod urbi *Yen cheu* in Provincia *Xan tum* sitæ subjacet, resonantes ubique citharœdorum musicósque modos canentium voces audivit. Nimirum illius oppidi Præfectum agebat Discipulus *Tsu lu*, qui Musicæ & Rituum artem studiosè populum doceri curabat. Hoc audito Confucius, lætitiâ gestiens, gratúmque subridens, sic Discipulum suum *Tsu lu* alloquitur: Mi dilecte *Tsu yeu*, eccur ad regendum hoc oppidulum, magnam illam rectè regendi artem advocas? num fortè ad jugulandam gallinam adhibendus est grandis ille culter, quo boves mactantur? Olim, reponit *Tsu yeu*, tuus ego *Yeu* hæc ex te, Magister, audivi. Si Præfectus sit sapientiæ & rectè vivendi normæ studiosus, mox suum diligit populum, & ex se ipso illum metitur; si populus sit sapientiæ & rectè vivendi normæ studiosus, mox suum diligit Præfectum, & se sinit facilè gubernari. Quo responso audito Confucius, conversus ad suos Discipulos: parva, inquit, Discipulorum turba, optimè respondit charissimus noster *Yeu*; ita sanè est. Quod autem ego dixi, non opus est bovino cultro ad jugulandam gallinam, hóc jocandi ergo dumtaxat protuli.

6. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki von* habebat Subpræfectum dictum *Kum xan si jao*, qui suæ metropoli *Pi* præerat. Hic cum alio suo collega *Xam hu* adversùs suum Dominum *Ki von* arma movit, vinctúmque carcere inclusit. Cùm ergo istam metropolim *Pi* occupâsset, rogavit Confucium, ut ad se venire vellet; & certè eum Confucius adire penè cupiebat, utpote qui non adversùs Regulum, sed adversùs infidum Regni Ministrum arma moverat; sed ejus mens displicuit Discipulo *Tsu lu*: Magister, inquit, nullus est uspiam, ut vides, tuæ propagandæ doctrinæ modus; ad quid igitur vis seditiosum illum *Kum xan* adire? Putásne, reponit Confucius, eum qui me ita ardenter invitat, nullum sibi in me arcessendo finem proposuisse? si fortè voluerit ille meâ uti operâ ad regimen, numquid potero Regni leges ac ritus penitùs labefactatos restaurare? reformatam Patriæ faciem renovare? & efficere, ut Imperium *Chou*, quod sub primis Imperatoribus adeò floruit in Occidente, id est, *Xen si*, translatum esse videatur in Orientem, id est, *Xan tum*? Ceterùm illum non adiit Confucius; iste enim Subpræfectus *Xan si* prælio victus à Præfecti *Ki* exercitu, profugit in Regnum *Cy*.

7. Discipulus *Tsu cham* rogavit Confucium, ecquis Princeps vera pietate seu absoluta cordis rectitudine præditus dicendus foret? Vera pietate præditum, reponit Confucius, censeo eum, qui potest quinque imperatorias virtutes in Imperii administratione exercere. Quænam sunt illæ, inquit *Tsu cham*, quinque imperatoriæ virtutes? Hæ, reponit Confucius: gravitas, benignitas, veritas, diligentia, liberalitas; si Princeps gravitate n habuerit, omnes eum reverebuntur, nec erit, qui illum ausit contemnere; si benignitatem, omnium amorem ac benevolentiam sibi conciliabit; si veritatem, omnes ei fident, nec ullas suspiciones concipient; si diligentiam, omnes res ritè perficientur; si liberalitatem, omnibus facilè poterit imperare.

8. Subpræfectus *Pie hie* præerat oppido *Chum meu*, quod pertinebat ad quemdam primarium Regni *Cin* Præfectum, dictum *Chao kien*. Tunc temporis in isto Regno *Cin*, id est *Xan si*, omnia susquedeque evertebantur; Regulus sine auctoritate; tota Regni administratio penes sex primarios Præfectos, quorum unus hic erat *Chao kien*, qui exortis seditionibus & intestinis bellis, cùm adversùs æmulum *Fan chum him* primarium ejusdem Regni Præfectum dimicaret, ejus Subpræfectus *Pie hie* commodam occasionem nactus, defecit cum oppido *Chum meu*, misitque viros, qui ad se invitarent

vitarent Confucium. Et certè invitantem jam adire volebat Confucius; sed id displicuit ejus Discipulo *Tsu lu*, qui ait: Tuus ego Discipulus *Tseu*, hoc olim ex te, Magister, audivi: Vir sapiens cum scelerato societatem non init. Jam verò Subpræfectus ille *Pie hie*, fretus oppido *Chum meu*, arma movit in suum Dominum, & scelera sceleribus addit. Si igitur eum, Magister, adeas; quomodo tuis verbis veritas cohærebit? numquid alieni criminis participem te reddes? Ita est, reponit Confucius; hæc olim verba protuli. Sed numquid de re durissima dicitur: quantumvis eam frices, non tamen atteres? & de re albissima, (v. gr. ebore, marmore, &c.) dicitur: quantumvis eam denigres, non tamen tinges? (ita vir sapiens, addit Interpres, quantumvis viri scelerati societate fricetur, non tamen ejus virtus atteritur; & quantumvis viri scelerati vitiis denigretur, non tamen ejus virtus nigredine tingitur.) An igitur putas me velle esse similem magnis illis cucurbitis, quæ cùm sint amarissimi & insipidissimi gustûs, ad nihil aliud prosunt, quàm ut in cubiculo ad visum, non ad esum, frustrà dependeant?

9. Cùm Discipulus *Tsu lu* magis esset bellicæ fortitudinis, quàm discendæ sapientiæ amator, sic eum affatus est Confucius: Mi *Tseu*, (*Tsu lu* est cognomentum) numquid audîsti sex præclara effata, & sex horum defectus? Mox *Tsu lu*, qui ad Magistri latus sedebat, assurgens: nunquam, reponit. Tum Confucius: Sede, inquit; ego singillatim illa tibi exponam. Primum est amare pietatem; sed non amare pietatis scientiam; ejus defectus est cæca hebetudo. 2. Amare prudentiam, sed non amare prudentiæ scientiam; ejus defectus est vaga immoderatio. 3. Amare veritatem, sed non amare veritatis scientiam; ejus defectus est damnosa obstinatio. 4. Amare rectitudinem, sed non amare rectitudinis scientiam; ejus defectus est præceps inconsideratio: 5. Amare fortitudinem, sed non amare fortitudinis scientiam; ejus defectus est tumultuosa discordia. 6. Amare constantiam, sed non amare constantiæ scientiam; ejus defectus est fastosa præsumptio.

10. Confucii effatum: Parva Discipulorum turba, eccur librum Carminum non addiscitis? hic Carminum liber suis rebus rectis & pravis ad virtutis amorem & ad vitii horrorem excitare; suis laudibus & vituperiis ad proprii cordis examen movere; suis amicitiæ legibus ad honestam humanæ societatis familiaritatem dirigere; suis tristitiæ & iræ affectibus ad alienarum culparum iracundiam & medelam, instruere lectorem potest. Insuper

super modum, quo domi Parentibus, foris Principibus inserviendum est, plurimáque avium, bestiarum, herbarum, arborum nomina, quorum cognitio plurimùm ad omnes scientias conducit, complectitur.

11. Confucius instructurus suum filium *Pe Yu*, sic eum alloquitur: Didicistine duo libri Carminum capitula *Cheu nan* & *Chao nan*?

Nota: hæc duo capitula referunt virtutes, quibus uxor Principis *Ven Vam*, dicta *Tay Su*, non tantùm suum, sed etiam aliorum Principum & Præfectorum gynecæa in Provinciis australibus degentium, suo exemplo ad meliorem vitæ normam reduxit. Unde illa de moribus componendis, & familia bene regenda præcipuè agunt. Alterum dicitur *Cheu nan* à nomine Principis *Cheu Kum*, qui à patre *Ven Vam*, è regione borealiori Provinciæ *Xen si* missus est ad partem Chinæ australiorem & occidentaliorem. Et alterum dicitur *Chao nan* à nomine Principis *Chao Kum*, qui ab eodem patre *Ven Vam* è borealiori ad australiorem, & orientaliorem ejusdem Chinæ partem missus est; ut ibi ambo res ac Regulorum Regna componerent. Ista vox Sinica *Nan* significat partem australem.

Deinde sic pergit Confucius: Qui non discit ista duo capitula, annon in componenda sua domo, aut in administrando Regno erit sicut vir, qui prælto adstans parieti, nihil prorsus in altera parte positum videre, nec ullum omninò passum promovere potest?

12. Confucii effatum: Olim Imperatores, ut morum honestas servaretur, varios Ritus instituerunt; & ad patefaciendam internam cordis venerationem, pretiosa & serica munera adhibenda esse censuerunt. Si igitur absit hæc interna cordis veneratio, annon illa pretiosa & serica munera, quæ jactitando iteratis vocibus vocant *Ritus*, *Ritus*, vocanda potiùs erunt vana fastûs spectacula? Deinde Imperatores olim etiam Musicam, ut concordi musicorum instrumentorum ac vocum concentu, populis animorum concordiam instillarent, instituerunt. Si igitur absit hæc animorum concordia, annon illa resonantia tympana, cymbala, æramenta, quæ jactitando iteratis vocibus vocant *Musicam*, *Musicam*, vocanda potiùs erunt vana sonitûs instrumenta?

13. Confucii effatum: Qui exteriùs gravis & constans videri vult, interiùs autem levitate & inconstantiâ sordescit, numquid hic verè similis est istis homunculis, qui noctu vicinæ domûs parietem ad occulta sua furta perpetranda suffodiunt atque trajiciunt: & diu honestatem ementito vultu præseferunt?

14. Con-

14. Confucii effatum: Est quoddam hominum genus qui ob ementitum virtutis colorem & ingenii sagacitatem dicuntur Patriæ decus & norma; & tamen hi sunt veræ virtutis labes ac pestis.

15. Confucii effatum: Qui acceptum sapientiæ præceptum in corde non fovet, sed mox ore effutit, hic similis est viatori, qui auditum in via verbum confestim quibusvis obviis hominibus illud effutit. Hoc sanè virtutis projectio est.

16. Confucii effatum: Quonam sanè modo viles illi homunculi, qui non publicum, sed tantùm suum quærunt emolumentum, possunt Regi inservire? ubi dignitatem, quam ambiunt, nondum adepti sunt, toti anxii timent, nè non adipiscantur. Ubi eam adepti sunt, toti anxii timent, nè amittant; quia autem adeò timent, nè amittant; ideò nullum est scelus, quod non perpetrent, ut eam conservent.

17. Confucii effatum: Olim homines tribus animi ægritudinibus laborabant; nunc mores adeò in pejus sunt mutati, ut nè has quidem animi ægritudines in quibusdam reperire valeas. Olim fastosi parcæ tantùm modestiæ fines transgrediebantur; nunc fastosi omnes omninò & justitiæ & honestatis leges transgrediuntur. Olim austeri inamabilem tantùm vultûs speciem præseferebant; nunc austeri non tantùm inamabilem vultûs speciem præseferunt, sed etiam in contentiones, odia, iras assiduè erumpunt. Olim rudes erant sinceri & recti; nunc rudes sunt fraudulenti ac perversi.

18. Confucii effatum: Adulatores pios vix, aut nè vix reperias.

19. Nota: puros colores Sinæ recensent hos sex: album, nigrum, rubrum, flavum, cæruleum, viridem; alii omnes habentur pro mixtis sive imperfectis. Jam verò sic ait Confucius: Etsi violaceus color rubro additus gratiùs, quàm solus ruber, videatur delectare visum: ego tamen illum, utpote qui suam rubro perfectionem aufert, vehementer odi. Deinde etsi lasciviens Regni *Chim* cantus suaviùs, quàm recta Musica, videatur delectare auditum: ego tamen illum, utpote qui rectas puræ Musicæ leges confundit, vehementer odi. Sic & pejus odi loquaces illos sophistas, qui suis ementitis verbis Regna & domos pervertunt.

20. Cùm videret Confucius suos Discipulos magis audiendi, quàm rectè vivendi avidos, sic eos arguit: Ego deinceps nolo ampliùs loqui. Mox Discipulus *Tse Kung*: Si tu, Præceptor, non ampliùs loquaris, à quo nos tui Discipuli doctrinæ & vitæ præcepta, Posteris transmittenda, accipiemus?

mus? Cui Confucius: Numquid Cælum vides? Ecquid, quæso, Cælum loquitur? Aspicis tantùm quatuor anni tempestates stato & inviolato ordine volvi ac revolvi; aspicis res omnes continuata productionum serie semper persistere; ecquid, quæso, Cælum loquitur? (sic nempe re, non voce vos instruam.)

21. Quidam Regni *Lu* Incola, dictus *Ju Poi*, cùm olim sub Magistro Confucio litteris operam dabat, illum offenderat, & studia abjecerat. Posteà accidit, ut invisendi Confucii avidus, domum ejus adiret. Sed Confucius fictè causatus morbum, jussit se ab ejus affatu excusari. Vix bene pedem is, qui excusationem deferebat, portâ extulerat, cùm Confucius citharam arripuit, eámque pulsans cantare incipit, ea mente, ut ille *Ju Poi* audiens cantantem, sciret ipsum non ægrotare, sed non velle affatum dare, donec culpam suam agnosceret & corrigeret.

22. Discipulus *Tsay Ngo* sic Confucium interrogavit: Antiquo quidem more receptum est, ut patribus & matribus defunctis toto triennio parentetur; sed si uno dumtaxat anno parentaretur, numquid hoc satis foret? Si enim Sapiens toto triennio parentans, in Ritibus non se exerceat: mox horum scientiam amittet; si toto triennio in Musica non se exerceat: mox hanc obliviscetur. Ubi veteres præteriti anni fructus desierunt, jam novi incipiunt crescere; atque ita post unum annum fit rerum renovatio. Insuper præscriptarum arborum ligna, quæ ad eliciendum ignem terebrâ perforantur, atque ipse ignis, qui ex istis lignis elicitur, intra unius anni curriculum pluries successivè immutatur. (Nota: Olim Sinæ ad ignem eliciendum, non utebantur pyrite seu silice, sed quarumdam arborum, juxta singulas anni tempestates distributarum lignis; hæc ligna terebrâ perforabant, ut inclusos illic spiritus igneos excitarent, ignéinque accenderent; Vere utebantur salice, ineunte Æstate utebantur pruno & malo arminiaca; deinde moro, atque sic aliis & aliis arboribus Autumno & Hieme.) Unus igitur annus ad terminandum funebrem Parentum luctum videtur sufficere. Cui Confucius: Intra illos, inquit, tres annos, quibus Parentes lugentur, insipida tantùm legumina, viliorísque orizæ juscula ad cibum; sola aqua ad potum, rudis cannabis ad vestitum solet adhiberi. Jam verò si exacto uno anno, mox luctus deponatur; tunc ergo post unius anni luctum poterit filius patre vel matre orbatus, opiparè vivere, delicatiori orizâ vesci, splendido vestitu indui. Quid? tu id posses pacata mente, & sine ullo cordis morsu agere? Pacata mente, reponit *Tsay Ngo*. Tum Confucius:

ns: Si post unius dumtaxat anni luctum pacata mente & sine ullo cordis morsu opiparè vivere, & splendido ornatu indui possis, tu id age. Sed vir sapiens ubi patri & matri defunctæ parentat, in ciborum sapore non gustat saporem, in auditu Musicæ non haurit suavitatem, in lecto & habitatione non admittit commoditatem; adeò cor mœrore plenum est. Ideò post elapsum luctûs annum, nondum vult solitas escas & festivas vestes resumere; tu verò si pacata mente & sine cordis morsu has possis resumere, per te licet, resume. Egresso foras *Tsay Ngo*, Confucius veritus, nè id, quod ad illum arguendum dixerat, fortè arbitrarentur Discipuli dictum esse ad ei consentiendum, statim subjungit: Ille *Tu*, (*Tsay Ngo* est cognomentum) nullam sanè in Parentes se habere pietatem verè demonstrat; filius post tres tantùm ab ortu annos eximit Parentes onere se gestandi; ad pensandum igitur hoc triennale beneficium, omnes in toto Imperio, triennalis luctûs Ritum observant; num fortè solus ille *Tu* hoc triennale amoris beneficium à Parentibus non accepit, ut triennali luctu eximatur?

23. Confucii effatum: Qui toto die otiosus nihil aliud curat, quàm ut ventrem escis impleat; proh! quàm difficulter in virtutis via progressum faciet! num vidisti talorum aut scruporum lusores? quamvis hi rem ludicram agant, numquid tamen vel sic suâ diligentiâ otiosos illos epulones superant?

24. Discipulus *Tsu lu* bellicæ fortitudinis amator sic interrogavit Confucium: Vir sapiens, inquit, etiámne fortitudinem plurimi facit? Id quod plurimi facit vir sapiens, reponit Confucius, est æquitas. Vir enim Magistratum gerens, si tantùm fortitudine polleat, & æquitate careat, facilè tumultus commovet. Vir plebeius, si tantùm fortitudine polleat, & æquitate careat, facilè latrocinia exercet.

25. Discipulus *Tsu Kung* sic Confucium interrogavit: Etiámne vir sapiens alios odio prosequitur? Est quadruplex, reponit Confucius, hominum genus, quos vir sapiens odio prosequitur. Primò: Malevolos, qui aliorum vitia propalant. 2. Viles, qui Principibus obtrectant. 3. Robustos, qui humanitate carent. 4. Audaces, qui cæco impetu res aggrediuntur. Tum addit: Charissime *Su*, (*Tsu Kung* est cognomentum) etiámne alios odisti? Est triplex, reponit *Tsu Kung*, hominum genus, quos ego etiam odio prosequor: Rudes: qui volunt videri intelligentes; Arrogantes, qui volunt videri fortes; Contumeliosos, qui volunt videri recti.

 26. Con-

26. Confucii effatum: Unum quod maximè difficile invenio, est fœminas & famulos alere. Si enim familiariùs eos tractes, mox debitam submissionem perdunt; si severiùs, mox in iras & querelas erumpunt.

27. Confucii effatum: Qui jam quadraginta annos natus, odiosum omnibus ob sua vitia adhuc vitam trahit, hic ad usque vitæ finem similis persistet, nec facilè mores mutabit.

ARTICULUS XVIII.

1. CUm olim Imperator *Cheu* Imperium malè administraret, exigui Regni *Vi* Regulus *Tsu*, (id est, quasi diceres Marchionem, vel Baronem) Imperatoris frater natu major, sed ex secundaria uxore genitus, fratrem suum sæpenumerò admonebat officii, sed frustrà. Veritus igitur, nè tota Imperialis Familia, deficientibus undique Regulis, funditus interiret, ipse patrium solum exilio vertit, ut saltem conservaretur, qui Majorum suorum Imperatorum defunctorum cultus & parentationes statis temporibus præstaret. Deinde exigui etiam Regni *Ki* Regulus, titulo *Tsu*, ejusdem Imperatoris *Cheu* Patruus, suum Nepotem sæpiùs pariter admonebat, sed frustrà; quin imò monita & sana consilia vinculis & carcere pensata sunt, atque instar mancipii detentus fuit; posteà veritus, nè interficeretur, insaniam simulavit. Denique alter ejus Patruus *Pi Kan* apertis verbis eum arguit, atque ad meliorem frugem cohortatus est; sed hac aperta admonitione excandescens *Cheu*, Patruum per medium corpus bifariam dissectum, humaniter contrucidavit. Confucius hos tres collaudans sic ait: Sub Imperio *Yu*, sive *Xam*, (cujus ultimus Imperator fuit iste *Cheu*) tres vera in Patriam pietate insignes floruêre Heroës.

2. Vir sapiens *Lieu hia hoei*, custodiendis reis Præfectus, ter officio exciderat. Fortè quidam volens eum carpere, sic ait: Cùm sis, Domine, adeò infelix, numquid tibi satiùs foret in aliud Regnum proficisci? Cui ille: Ego, inquit, officio sæpiùs excidi, quia rectam justitiæ viam sequendo, inservio Principi; si igitur stet animo fixum, ad meas ritè partes implendas, rectam justitiæ viam sequi; dic, quæso, quò possim proficisci, ubi ter officio non excidam? si autem vellem pravam injustitiæ viam sequendo, inservire Principi, quid necesse est patrio solo & Regno exire?

3. Fortè venerat Confucius in Regnum *Cy*; cúmque hujus Regni Regulus *Kim Kum* notam haberet Confucii sapientiam, consilium iniit cum suo primo Ministro, quomodo eum tractare deberet. Sunt enim, inquit,

in

in Regno *Lu* primarii tres Præfecti, quorum primus & clarissimus est *Ki Sun*; hunc *Lu* Regulus honorificentissimè & quasi largiùs, quàm par est, tractat; si ego Confucium, ut ille Præfectum suum *Ki*, tractavero; videor excessu peccaturus, adeóque id ego non possum agere. Alter illorum Præfectorum est *Mem Sun*, cui *Lu* Regulus non tantum honorem defert; si ego Confucium, ut ille Præfectum suum *Mem* tractavero, videor defectu peccaturus. Præstat ergo medium, inter *Ki* & *Mem* honorem eligere. Tum addit: Sed ego jam multùm senesco, viréſque deficiunt; ideò jam non sum aptus ad utendum rigidâ illâ Confucii disciplinâ ac doctrinâ, qui tamen, ut eam tradat, exercendámque proponat, consulto huc advenit, adeóque videtur de modo eam tractandi frustrà consultare. Cùm id rescisset Confucius, extemplò illinc discessit; non quia, addit Interpres, se parciùs tractandum timeret, sed quia suam ibi operam inutilem fore prævideret.

4. Regni *Lu* Regulus *Tim Kum* Confucium jusserat supremum justitiæ Præsidē agere & supremi à consiliis Ministri vices gerere; ipse intra tres menses sapienti suo regimine effecit, ut totum istud Regnum *Lu* novi vigoris faciem indueret. Hinc vicini Regni *Cy* Regulus veritus, nè tantum potentiæ incrementum & regiminis vigor sibi noceret, octoginta puellas vestitu & formâ decoras, agere choreas, pulsare plectra, bene cantare doctas dolosè elegit, donóque misit Regulo *Tim Kum*, ut cor ejus libidinibus irretirent, cœptúmque bonum regimen perturbarent. Appulsas extra urbem ter invisit Regulus *Tim Kum*, stipatus suo primario Præfecto *Ki Von*, qui tandem ei persuasit, ut eas in palatii gynæceum recipi juberet; & verò harum cantu ac amoribus captus Regulus, mox publicum regimen neglexit, totóque tres dies judicialem aulam ad Regni negotia tractanda non frequentavit; hinc graviter offensus Confucius officio se abdicavit, & peregrè abiit.

5. Quidam Regni *Tsou* Incola, nomine *Cie Yu*, mentis hebetudinem, ad fugiendos mundi honores simulans, fortè occurrit Confucio illuc appellenti, transiénsque ante illius currum cœpit cantare his verbis: Aquila, heu! aquila, quomodo miserè tua perspicacia periit! olim Imperio florente apparebas, squallente delitescebas; sic tunc bellè tempus noveras. Nunc autem quæ tempora, qui mores, ut appareas? quamvis id, quod præteriit, non possit emendando sisti; quod tamen futurum est, potest adhuc prævidendo mutari. Desiste, desiste ab inutili tuo proposito. Nunc enim

qui Magistratus gerunt, non tantùm dignitatis suæ claritatem sustinere nequeunt, sed etiam famæ, fortunarum, & vitæ pericula incurrunt. Quo audito Confucius, mox è curru desiliens, voluit cum illo sermonem miscere, expositurus, quid quemque agere deceat; sed ille gradum accelerans profugit, nec potuit cum illo colloqui.

6. E Regno *Tsou* redeunti in Regnum *Tsey* Confucio occurrit fluvius; cúmque ignotum esset vadum, misit Discipulum *Tsu lu* ad interrogandum duos agricolas, non procul illinc distantes, ubi esset vadum (Hi agricolæ erant *Chem Tsu* & *Kie Nie*, ambo viri sapientes, qui privatam ruri vitam agentes unà terram arabant.) Sciscitanti igitur respondens *Chem Tsu*: quisnam, inquit, est ille, qui, curru vectus, habenas manu tractat? Est *Kum Kieu*, (scilicet Confucii cognomen & nomen) reponit *Tsu Lu*. Famosúsne ille, subjungit *Chem Tsu*, Regni *Lu Kum Kieu*? Ipse est, reponit *Tsu Lu*. Tum *Chem Tsu*: Si est ille, quid me fluvii vadum interrogas? Enimverò ille vadũ ignorare non potest. (Quia nempe huc illuc assiduè cursitabat.)

7. Discipulus *Tsu Lu* videns nil responsi se potuisse elicere ex *Chem Tsu*, pergit ad ejus socium *Kie Nie*, qui ibi propè arabat, idémque interrogat. Cui *Kie Nie*: Domine, inquit, tu quis es? Ego sum *Chem Tsu*, reponit. Tum ille: Túne ille famosi Confucii ex Regno *Lu* oriundi Discipulus *Chem Tsu*? Ipsemet, reponit *Tsu Lu*. Deinde *Kie Nie*: Ego, dum malum horum temporum regimen & mundi mores semper in pectus ruere perpendo, videor mihi videre præcipitem aquam, quæ quò longiùs fluit, eò semper in inferiora loca descendit; nec video remedii locum: quisnam enim valeat tantos tumultus & confusiones cum pace & recto regimine commutare? Jam verò tuus Magister modò huc, modò illuc cursitat, ut his malis remedium afferat; & tamen vides vano labore eum consumi. Tu igitur cur hujusmodi & hominum & locorum fugitivum Magistrum sequeris? Numquid rectiùs ageres, si me & mundi & honorum fugitivum Magistrum sequereris? Interea agebat boves, & semper progrediendo terram occabat, nec vadi locum illi indicavit.

8. Tum abiens *Tsu Lu*, horum duorum agricolarum verba & responsa retulit Confucio, qui suspiranti similis ait: Enimverò numquid dedecet hominem habere communem cum bestiis & avibus societatem? cùm ergo ejusdem speciei animalia simul versari deceat, si ego cum tot istis populis longè latéque per totam Chinam dispersis non versatus fuero, cum quibusnam me versari decebit! Quod autem ille objicit mundi mores & Impe-

rii

rii regimen semper in pejus ruere: certè si rectam æquitatis viam tenerent, ego *Meu* non satagerem illa immutare & corrigere.

9. Cùm Discipulus *Tsu Lu* comitaretur Confucium in suis variis itineribus, accidit, ut longiùs à tergo secutus illum videre desierit; tum in medio campo errans, quemdam senem, qui suo scipione fiscellam bajulabat, obvium habuit. Hunc interrogans *Tsu Lu*: meúmne, inquit, Magistrum hâc transeuntem forsan vidisti? Cui senex: Tu validos illos artus in terra aranda fatigare renuis; imò quid sit oriza, quid triticum, quid pisum, quid hordeum, non vales distinguere: unum dumtaxat Magistrum tuum, quem, an viderim, rogas, sequi satagis. Ecquis est ille tuus Magister? His dictis, mox suum scipionem humi defigit, & inutiles campi herbas cœpit evellere. Tum *Tsu Lu* ratus hunc Senem fortè quemdam esse virum sapientem, qui ruri incognitus degeret; confestim toto corpore ad venerationem composito, modestè ad ejus latus cœpit stare. Quod ubi animadvertit Senex, statim humaniter illum rogavit, ut in domum suam pernoctaturus diverteret. Domum ingresso *Tsu Lu*, gallinam occidi, optimámque orizam parari, deinde duos suos filios, qui humanissimè hospitem salutârunt, in conspectum venire jussit.

10. Sequenti die, summo mane discedens *Tsu Lu*, prægressum Confucium offendit, totámque rem illi narravit. Quo audito, Confucius: haud dubiè, inquit, iste est Sapiens in privata vita delitescens. Móxque ad eum rursus invisendum remisit Discipulum *Tsu Lu*; sed domum appulso *Tsu Lu*, jam ille in agrum abiérat. Ceterùm Magistri verba domesticis exposuit, ut ea redeunti Seni posteà referrent. Vir, inquit, præclaris ad regimen instructus dotibus, si illud capessere refugiat, non agit, quod æquitas & recta ratio exigit. Quod attinet ad debitam Juniorem & inter Seniorem humanitatem, vester Herus, dum in conspectum meum suos duos filios heri venire jussit, indicavit eam non esse negligendam; quod verò pertinet ad debitam Subditum inter & Regem æquitatem, quomodo potest illam negligere? at, inquies, vult vitam sceleris puram ducere: ideò sæculum & Magistratum fugit. Enimverò cupiendo vitam sceleris puram ducere, totum labefactat magnum humanæ conditionis ordinem; quandoquidem negligit, quod debita Subditum inter & Regem æquitas exigit. Itaque Sapiens Magistratum quærit & capessit, non ut opes & honores comparet, sed ut servet & agat, quod à se æquitas postulat. At rursus oppones: magna rectè vivendi & regendi scientia jam non recipitur, & frustrà traditur.

ditur. Istud ego optimè novi; sed numquid ego ob hanc causam possum negligere, quod à me æquitas & ratio postulat?

11. In Annalibus recensentur septem illustres viri, *Pe Y*, *Xo Cy*, *Tu Chum*, *Y Te*, *Chu Cham*, *Lieu hia hoei*, *Xao Lien*, qui spreto mundo privatam vitam incogniti egerunt. Quia verò illorum mores & gesta multùm dissimilia fuerunt, ideò de illis agens, sic loquitur Confucius: Qui mentem suam nunquam ad rem ullam abjectam demittere, moresque suos probro aliquo inficere passi sunt, numquid verè fuerunt illustres illi duo Heroës *Pe Y* & *Xo Cy*? Contrà dicuntur *Lieu hia hoei* & *Xao Lien*, ut aliorum voluntati & consuetudini sese conformarent, mentem suam subinde ad rem abjectam demittere, moresque suos penè probro aliquo inficere non renuisse. Attamen cùm sic se gerebant, nec illorum verba à rectæ rationis ordine, nec illorum gesta ab alieni desiderii æquitate discrepabant. Atque in hoc illorum vita eluxit. Deinde dicuntur *Tu Chum* & *Y Te*, ut sui nominis famam obscurarent, sibi unis clàm vacâsse, quin & immodicis verbis indulsisse. Attamen cùm sic se gerebant, nec illorum mores à vitæ integritate, nec illorum immodica verba ab æquitatis ordine discrepabant. (Nil loquitur de *Chu Cham*.) Ceterùm quod ad me attinet, ab horum mente sum longè alienus; non enim uni tantùm parti tenaciter adhæreo. In hac vita modò est id, quod fieri addecet, modò est id, quod fieri dedecet. Ubi addecet Magistratum quærere & capessere, ego quæro & capesso; ubi dedecet, nec quæro nec capesso.

12. Olim dum Regulus mensæ accumbebat, ad singula nova ferculi novus Musicæ concentus edebatur; & unumquodque ferculum suum Musicæ Præfectum habebat. Cùm autem in Regno *Lu* nobiles tres Familiæ *Ki*, *Xo*, *Mem*, omnia perturbarent; Reguli auctoritatem, Ritus, Musicam sibi vindicarent; atque adeò ipsa Reguli Musica suis Ritibus, usu, ordine careret; idcircò omnes Musicæ tribunalis Præfecti in varias regiones dispersi abiêrunt. Summus hujus tribunalis Præses *Chi* abiit in Regnum *Cy*; secundi ferculi Præfectus, nomine *Kan*, abiit in Regnum *Tsou*; tertii ferculi Præfectus, nomine *Leao*, abiit in Regnum *Tsay*; quarti ferculi Præfectus, nomine *Kiue*, abiit in Regnum *Cin*, sive *Xeu Si*; pulsandis tympanis Præfectus, nomine *Fam Xo*, abiit in oppidum *Flo Nuy*; cymbalis & sistris tangendis Præfectus, nomine *Vu*, abiit in urbem *Han Chum*; summi Præsidis assessor, nomine *Yam*, & pulsandis instrumentis *Kim* ex lapide confectis Præfectus, nomine *Siam*, abiêrunt in oppidum *Hay Tao*.

13. Prin-

13. Princeps *Cheu Kum* instructurus suum filium *Pe Kin*, jure hereditario creatum Regni *Lu* Regulum, sic eum alloquitur: Hæc quatuor potissima Regni fundamenta menti altè infige: Primum: Princeps sapiens suos Consanguineos nec indecorè deserere, nec remissè diligere debet. 2. Primis Regni Ministris non debet præbere suâ diffidentiâ irascendi ansam. 3. Nobiles antiquarum Familiarum Posteros, nisi maxima vel improbitatis vel perfidiæ causa subsit, non debet relinquere inhonoros, aut dignitatibus vacuos. 4. Omnimodam in uno homine non debet exigere aut quærere perfectionem.

14. Imperante Familia *Cheu*, res mira contigit: Quædam mulier genuit octo filios, singulis partubus gemellos, qui omnes sapientiâ claruêre: primo partu *Pe Ta* & *Pe Quo*; 2. *Chum To* & *Chum Ho*; 3. *Xo Te* & *Xo Hia*; 4. *Ki Sui* & *Ki Va*.

ARTICULUS XIX.

1. CONfucii Discipuli *Tsu Cham* effatum: Qui ad aspectum periculorum non timet vitam profundere; ad aspectum lucri unam spectat æquitatem; in faciendis Ceremoniis Cy unam spectat reverentiam; in exequiis persolvendis unum spectat mœrorem, hic potest dici verus sapientiæ Alumnus.

2. Ejusdem *Tsu Cham* effatum: Qui pusillo animo virtutem apprehendit, & instabili corde doctrinæ credit, hic nec vivus Sapientum numerum auget, nec mortuus minuit. Quî igitur possit dici aut esse, aut non esse?

3. *Tsu Cham* & *Tsu Hia* cùm ex Discipulis Confucii facti essent Magistri, quidam Magistri *Tsu Hia* Discipulus interrogavit Magistrum *Tsu Cham* de recta humanæ societatis norma. Quid de hac sentit Magister vester *Tsu Hia*? reponit *Tsu Cham*. Cui ille: Noster Magister sic sentit: Dignos frequenta; indignos evita. Tum *Tsu Cham*: Quod ego olim accepi, longè ab hoc diversum est; sic autem accepi: Sapiens Sapientes colit, & reliquum vulgus admittit; probos laudat, & improbos miseratur. Sic enim secum ipse cogitat: Magnáne ego sapientiâ polleo? Quidni ergo minùs sapientes non admittam: nulláne ego sapientiâ polleo? Sapientes ergo non me admittent. Quæ cùm ita sint, quomodo verum potest esse id, quod Magister vester asserit, indignorum societatem esse evitandam?

4. Discipuli *Tsu Hia* effatum: Parvæ illæ agricolarum, olitorum, medicorum artes, quamvis tantilla existimatione dignæ sint, si quis tamen longiùs

giùs suas cogitationes extendens, ad Magistratus aspiret, vereor, nè illarum exercitatio eum à proposito impediat. Idcircò sapientiæ Alumnus illis non navat operam.

5. Ejusdem *Tsu Hia* effatum: Qui amat singulis diebus discere id, quod nondum valuit scire, & singulis mensibus recolere id, quod jam valuit discere, hic potest dici verus discendi amator.

6. Ejusdem *Tsu Hia* effatum: Si vis pietatem seu perfectam cordis rectitudinem adipisci, multa addisce; firma tuum propositum; singillatim interroga; cuncta tibi applica. Ex his quatuor pietas ultrò emanat.

7. Ejusdem *Tsu Hia* effatum: Quemadmodum opifices in sua officina constanter perseverant, ut opus suum perficiant; ita sapientiæ Alumni debent in litteraria palæstra ad ultimam usque virtutis perfectionem constanter perseverare.

8. Ejusdem *Tsu Hia* effatum: Homunculi subrepitios suos defectus cùm corrigere deberent, mox contegunt & ornant.

9. Ejusdem *Tsu Hia* effatum: Tres sunt veri Sapientis in affatu mutationes; dum eum procul aspicis, apparet gravis & severus; dum eum propè alloqueris, comis & benignus; dum eum diu audis, rectus & constans.

10. Ejusdem *Tsu Hia* effatum: Sapiens Regis Minister postquam effecit, ut populus de vera illius erga se benevolentia nihil dubitet, tunc labores facilè ab eo exigit; si enim de illa dubitet, mox credit se injustè vexari. Deinde postquam effecit, ut Rex de vera illius erga se benevolentia nihil dubitet, tunc monita facilè ei ingerit; si enim de illa dubitet, mox credit se contumeliosè tractari.

11. Ejusdem *Tsu Hia* effatum: Vir sapiens in rebus gravibus transilire sui muneris limites omninò non potest; in rebus autem levibus id non ita obest.

12. Confucii Discipulus *Tsu Tsu* volens carpere Magistrum *Tsu Hia*, quòd levia doceret suos Discipulos, sic ait: Parva illa Magistri *Tsu Hia* Discipulorum turba, quonam modo rigandum & verrendum gymnasium, interroganti modestè respondendum, hospes humaniter excipiendus & deducendus, utcumque callet; sed hæc sanè ultima est sapientiæ particula; si enim primam & potissimam ejus partem in perfecta cordis rectitudine sitam non calluerint; ad quid ista minima urbanitatis officia conducent? Cùm hos sermones rescivisset *Tsu Hia*: Eheu! inquit, iste *Tsu Tsu*, (id est *Tsu Tsu*) vehementer fallitur. In tradenda sapientiæ doctrina ecquid, quæso, priùs cum facilitate, ecquid posteriùs cum labore docendum? Numquid Magister

gister debet se suorum Discipulorum capacitati adaptare? Sicut enim plantarum aliæ grandes, aliæ parvæ; unaquæque species suam continet diversitatem; ita Discipuli & suam. Si igitur Discipulos adhuc imbecilles alta & recondita Magister docuerit; numquid eos decipiet? Jam verò vir sapiens quî potest in tradenda sapientiæ doctrina Discipulos decipere? istam autem sapientiæ scientiam à primis rudimentis usque ad ultimam ejus perfectionem posse amplecti, hoc opus est viri omnibus numeris absolutissimi.

13. Discipuli *Tsu Hia* effatum: Præfectus expleto suo munere, si quid virium ac temporis illi superest, impendat litterarum studiis; litterarum Alumnus expleto suo munere, si quid virium ac temporis illi superest, impendat præfecturæ studiis.

14. Discipuli *Tsu Teu* effatum: In justis persolvendis, dummodò Parentans verum cordis dolorem exhibeat, hoc sanè unum sufficit.

15. Discipulus *Tsu Teu* agens de Magistro *Tsu Cham* sic ait: Quod attinet ad nostrum amicum *Tsu Cham*, quæ aliis difficilia forent, ipse quidem sine difficultate ea agit, sed pietatem nondum assecutus est.

16. De eodem *Tsu Cham* sic etiam aiebat Discipulus *Tsem*: Spectabilem quidem aliquam corporis gravitatem præ se fert ille noster *Tsu Cham*; sed nec ipse aliis, nec alii ipsi pietatem indere possunt.

17. Ejusdem *Tsem* effatum: Hoc olim ex Magistro nostro Confucio audivi: Qui passim agendo & totam mentis vim & totam cordis affectionem impendat, vix aut nè vix reperias hominem: sed si vis videre, qui agendo & totam mentis vim & totam cordis affectionem sponte impendat, vide patri aut matri defunctæ Parentantem.

18. Idem Discipulus *Tsem*, cùm vellet arguere Præfectum *Ki* Parentibus inobsequentem, sic cœpit laudare ejus Consanguinei *Mem Chuam* filialem erga suos Parentes observantiam: Hoc ego ex Magistro Confucio audivi: Singularis quidem atque admiranda fuit Præfecti *Mem Chuam* erga suos Parentes observantia, sed illam vel sic alii possunt adhuc imitari. Quòd verò patris defuncti nec subditos Præfectos, nec regiminis normam immutárit, hoc certè quivis alius difficulter posset præstare.

19. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Mem* quemdam *Tam Fu* justitiæ Præsidem creavit: hic ex Magistro suo *Tsem* modum rectè fungendi officio sciscitatus est. Cui *Tsem*. Jam pridem, inquit, nec Præfecti prælucent exemplo, nec populi virtutem sequuntur. Tu igitur in examinandis reis, si cri-

criminis veritatem assecutus fueris, absit ut lætteris; sed sontis commiserescе, quantúmque potes, clementiam in illum exerce.

20. Discipuli *Tsu Kum* effatum: Quamvis Imperatoris *Cheu* improbitas non fuerit tanta, quanta vulgò fertur: quia tamen odiosum nomen post se reliquit, ideò quodvis scelus illi adscribitur. Hanc ob causam Sapiens horret in imo improbitatis loco immorari, nè omnia mundi crimina ad eum devolvantur, eíve adscribantur.

21. Ejusdem *Tsu Kum* effatum: Viri sapientis defectus sunt similes solis ac lunæ defectibus; omnibus eos videre licet; non enim ipse illos occulit. Deinde simul atque depulsi sunt, uti in solis ac lunæ defectibus videre est, rursus omnes illum, ut priùs, suspiciunt, perinde ac si defectu caruisset.

22. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum sun chao* sic Discipulum *Tsu Kum* interrogavit: Vester Magister *Kum Ny*, (id est, Confucius) dic, quæso, unde tot tantáque scientiarũ genera, quibus abundat, haurire potuit? Cui *Tsu Kum*: Sapientissimi Principis *Ven Vam* & *Vu Vam* regimen in terram nondum decidit; etiamnum hodie in hominibus persistit. Quod in illo majoris, eruditiores; quod in illo minoris ponderis fuit, rudiores hodiéque recordantur. Atque ideò nullus est vir, in quo illorum Principum doctrina ac disciplina non reperiatur. Ubinam igitur, & undenam non possit discere Magister noster? Quídve ei difficultatis, ut ubique ac semper Magistrum, à quo erudiatur, inveniat?

23. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Xo sun vu xo*, cùm in Reguli palatio unà cum aliis Præfectis ageret, sic cœpit de Confucio loqui: Miror, quòd omnes ita celebrent istum Confucium; mihi sanè videtur Magister *Tsu Kum*, Confucio sapientior. Quod cùm audisset Præfectus *Tsu fo kim pe*, mox retulit ipsi *Tsu Kum*, qui sic ei reposuit: Enimverò ego Confucio sapientior? Ego *Su*, (*Tsu Kum* est cognomentum) sum velut humilis murus, qui vix hominis humeros altitudine æquat, adeóque absque portæ ingressu, omnia domûs ornamenta facilè possunt foris conspici. Confucius verò sua virtute & doctrina, velut murus multis prælatus orgiis assurgit, adeóque nisi per portam ingressus fueris, omnem interiorem parentalis Imperatorum ædificii pulchritudinem & augustam omnium Procerum opulentiam nullo modo potes intueri. Paucissimos autem, qui possint illam Confucianæ domûs portam subire, reperire est; unde nec mirum Præfectum *Xo sun vu xo* talia locutum fuisse.

24. Idem Præfectus *Xo sun vu xo*, cùm quodam die Confucii famæ obtrectaret,

ctaret, illum increpans Discipulus *Tsu Kum*: tu, inquit, Confucii fimæ frustrà oblatras; Confucii doctrina non potest detrectatione minui; cetera Sapientum turba grandiori aggeri aut colliculo, qui facilè scandi ac trajici; Confucius, lunæ ac soli, qui minimè scandi ac trajici potest, similis est. Quamvis igitur obtrectator velit suis obtrectationibus præclaram Confucii doctrinam à se respuere; quî tamen possit soli & lunæ nocere? nihil sanè aliud efficiet, quàm suam hebetitudinem & inscitiam prodere.

25. Confucii Discipulus *Chin tsu kin*, sermonem miscens cum suo Condiscipulo *Tsu Kum*, sic cœpit de Confucio loqui: Tu tantoperè Magistrum Confucium revereris ac suspicis; ecqua, quæso, in re ille te superat? Mox *Tsu Kum* eum increpans: sapientiæ, inquit, Alumnus sæpè ex unico verbo judicatur vel prudens, vel imprudens; idcircò suis verbis invigilare assiduè debet. Jam verò noster Confucius eò sapientiæ devenit, quò nemo alius possit pertingere; instar Cæli, quod nullis scalis scandi potest.

26. Fac enim, ut aliquod Regnum habeat gubernandum: id quod dicitur stabilire vitæ humanæ adminicula, (v. gr. agros, urbes, vicos, &c.) mox stabilitum; id quod dicitur erigere palæstras ad rectam morum instructionem, mox erectum; id quod dicitur publicam pacem ac tranquillitatem procurare ad multorum populorum reductionem, mox procuratum; id quod dicitur commovere discordes ad concordiæ unitatem, mox commotum videbis. Denique omnes vivum laudabunt tamquam sapientiæ Magistrum, mortuum lugebunt tamquam Patriæ Parentem. Quonam igitur pacto possit quis summam ejus sapientiam attingere aut adæquare?

ARTICULUS XX.

1. SApiens priscorum Imperatorum regimen, tamquam à Confucii doctrina nihil prorsus discrepans sic incipit referre Historicus: Imperator *Yao* suum imperium Principi *Xun* transmissurus: heu! te, inquit, Princeps *Xun*, Cælum, quod successiva Principum serie alternat imperia, nunc tibi meum transmittit. Unum autem tibi maximè commendo; verè apprehende, firmitérque tene virtutis medium. Alioqui omnes illos populos quatuor inter maria longè latéque dispersos in summum periculum & calamitates adduces; ad iras & seditones impelles; atque ita imperii potestas tibi à Cælo tradita in æternum ruet exitium. Imperator *Xun* suum imperium in Principem *Yu* transferens, eâdem etiam verborum formulâ usus est.

2. *Chim Tam*, alio nomine *Ly*, primus Familiæ *Xam* Imperator, cùm priorem Imperialem Familiam *Hia*, expulso ejus ultimo Imperatore *Kie*, extinxisset; in comitiis Principum & Regulorum simul collectorum sic locutus est: Ego *Ly* puer parvulus, priusquam in animo statuissem arma ad expellendam tyrannidem capessere, ausus sum tenellum nigri coloris vitulum, (nempe juxta morem Imperialis Familiæ *Hia*) ad eum sacrificandum assumere, ac de mea mente, magni cæli ac densæ terræ Spiritum, sive summum cæli Dominum palàm admonere his verbis: Ille Imperator *Kie* multis est nocens criminibus; non ausim ego illis ignoscere aut connivere; omnes isti viri sapientes sunt verè cæli Rectoris proceres, (vel potiùs dic: sunt verè tui, ô cæli Rector, proceres); adeóque non debeo permittere, ut illi obscuram sine honore ac magistratu vitam ducant. Id enim dumtaxat specto, quod tuum, cæli Domine, cor spectat ac sancit. Quî ausim ego illi adversari? Ita tunc ego. Jam verò si peccârim, hoc meum peccatum, est tantummodò meum; quid hoc enim ad omnes istos populos attinet? Sed si omnes isti populi peccent, illorum peccata mihi adscribuntur, utpote qui malè illos dirigam.

3. *Vu Vam* primus Familiæ *Cheu* Imperator, cùm in principio suæ Monarchiæ ultimum Familiæ *In*, sive *Xam* Imperatorem *Cheu* nondum penitùs debellâsset, cœpit magnificam in miseros populos munificentiam demonstrare opum & frumenti largitione; eos autem, qui sapientiâ & probitate ceteros antecellebant, majori liberalitate cumulavit, imò & ditavit; idcircò in libri Annalium Imperialium tom. 4. cap. *Tay xi chum* oratione, quam ipse habuit ad suos, jam jam aggressurus hostiles hujus Imperatoris *Cheu* copias, sic ait: *Quamvis hostis* Cheu *innumera Consanguineorum multitudine stipatus incedat; paucos tamen in iis fidos ac probos reperire est; adeóque tota illâ innumerabilis infidorum & malorum multitudo, non præstat nostræ exiguæ piorum & fidorum paucitati. Quid igitur moras trahimus? Ecce populorum murmur, suspiria & querelæ quotidie crescunt, méque tardantem incusant; & omnia, quæ illi committunt crimina, mihi uni adscribuntur.*

4. Postquam autem Imperator *Vu Vam*, extincto Prædecessore *Cheu*, imperium suum stabilivit, tunc publicum regimen longo temporis lapsu penè eversum cœpit restaurare. Itaque libram, cubitum, modium omni facta diligentia ad æquitatis normam reduxit; publicas Regni leges maturè discussit; collapsa Magistratuum officia reparavit. Hinc novus regiminis vigor ac robur per quatuor Imperii partes ubertim se se diffudit, felicém-

que

que cursum tenuit. Deinde præteritorum Imperatorum Nepotibus amissa Regna restituit; qui autem sine herede defuncti erant, Posteros, propinquiori consanguinitate illis conjunctos, suffecit. Viros sapientes, qui obscuram sine Magistratu in vulgo vitam agebant, ad dignitates evexit; & sic omnes populi per totum Imperium dispersi, hac virtutis & sapientiæ fama illecti statim amorem & venerationem conceperunt, séque ultrò ei subdiderunt. Sed quæ inprimis cordi habuit, fuerunt hæc tria: prospicere omnibus ad commodum populorum victum necessariis; præscribere funerum Ritus; ordinare Ceremonias Cj.

5. Deinde Historicus generatim resumens horum omnium Imperatorum *Yao*, *Xun*, *Yu*, *Tam*, *Vu*, regimina, sic ait: Itaque ad ritè gubernandum hæ quatuor virtutes in Principe requiruntur: benignitas, sinceritas, diligentia, æquitas. Benignitate omnium animos in se colligit; sinceritate omnium fiduciam ad se attrahit; diligentiâ omnia Regni negotia ad optimum finem perducit; æquitate omnium corda exhilarat.

6. Discipulus *Tsu Cham* sic Confucium interrogavit: Quomodo Princeps sapiens ad ritè administranda Regni negotia se gerere debet? Cui Confucius: quinque, inquit, virtutes sectetur, & quatuor vitia fugiat. Quænam sunt, reponit *Tsu Cham*, illæ quinque virtutes? Hæ, inquit Confucius: Beneficium sine expensa, laboriosorum operum exactio sine populorum iracundia, desiderium sine avaritia, magnanimitas sine superbia, gravitas sine severitate.

7. Quid, quæso, vocas, subjungit *Tsu Cham*, beneficium sine expensa? Cui Confucius: Ex quibus rebus populus lucrum haurit, (v. gr. agris, habitatione, arborum satione, pecudum gregibus, &c.) dum Princeps ex iisdem lucrum illi procurat, numquid hoc est beneficium sine expensa? Deinde dum Princeps ea tantùm opera, quæ jure merito imponenda sunt, populis imponit, ecquis tunc irascitur? Insuper dum Princeps ardenter appetit pietatem, & appetitam adipiscitur, num forsan inde avarus vocabitur? Præterea dum Princeps sive multos sive paucos populos, sive gravia sive levia negotia habeat, magnificam semper liberalis frontis speciem præ se fert, numquid hoc est magnanimitas sine superbia? denique dum Princeps in vestibus & pileo ita rectam componit formam, in vultu & oculis ita venerandum prætendit jubar, ut ad ejus gravem aspectum omnes venerationem ac timorem concipiant, numquid hoc est gravitas sine severitate?

8. Jam verò, rursus percontatur *Tsu Cham*, dic, precor, quænam sunt illa quatuor Principis vitia? Hæc sunt, reponit Confucius: 1. qui populum non instruit, & cùm peccat, mox interficit, hic dicitur crudelis. 2. qui non maturè de opere faciendo præmonet, & mox venit inspecturus an sit factum, hic dicitur præceps. 3. qui hæsitanter rem faciendam jubet, & allapso illius faciendæ tempore, mox acriter urget ut fiat, hic dicitur perniciosus. 4. qui viris bene meritis avarè confert præmium, hic dicitur depositarius.

9. Confucii effatum: Nec sapientiam apprehendere, qui Cæli legem; nec in virtute stare, qui Rituum honestatem; nec homines potest dignoscere, qui verborum artem ignorat.

SI-

Notes du mont Royal

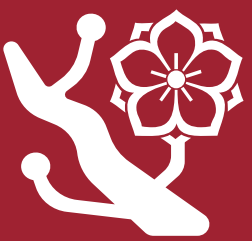

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Une ou plusieurs pages ont été volontairement omises ici.

Errata Corrige

In Præf. Pag. 6.	lin. 7.	cœpit exordium.	*lege*,	cepit exordium.
Pag. 2.	lin. 8.	natura ingenii.	*lege*,	nativa ingenii.
Pag. 43.	lin. 26.	Tractatum unum.	*lege*,	Tractatum unicum.
Pag. 49.	lin. 12.	illimibus oculis.	*lege*,	limis oculis.
Pag. 90.	lin. 31.	originem habebat,	*lege*,	originem ducebat.
Pag. 97.	lin. 19.	significabant.	*lege*,	significant.
Pag. 115.	lin. 5.	*Ten Teu.*	*lege*,	*Gen Teu.*
Pag. 148.	l. 10. 26. 35.	factu opus.	*lege*,	facto opus.
Pag. 182.	lin. ult.	diu.	*lege*,	interdiu.
Pag. 186.	lin. 22.	humaniter.	*lege*,	inhumaniter.
Pag. 188.	lin. 21.	in pectus.	*lege*,	in pejus.
Pag. 201.	lin. 22.	unique.	*lege*,	ubique.
Pag. 211.	lin. 5.	præparatu.	*lege*,	festinato.
Pag. 236.	lin. 9.	sic *Heu Cie.*	*lege*,	hic *Heu Cie.*
Pag. 243.	lin. 33.	confœderata.	*lege*,	fœderata.
Pag. 244.	lin. 7.	confœderati.	*lege*,	fœderati.
Pag. 252.	lin. 17.	pullorum cantus.	*lege*,	gallorum cantus.
Pag. 357.	lin. 28.	prædefinire.	*lege*,	præfinire.
Pag. 279.	lin. 23.	confœderatis.	*lege*,	fœderatis.
Pag. 289.	lin. 25.	ac vimineum.	*lege*,	ad vimineum.
Pag. 297.	lin. 19.	*post* terræ tractum.	*lege*,	vel unum magnum terræ quadratnm, cujus &c.
Pag. 299.	lin. 5.	contexuerunr.	*lege*,	contexunt.
Pag. 322.	lin. ult.	boni.	*lege*,	bonum.
Pag. 332.	lin. 28.	confœderatus.	*lege*,	fœderatus.
Pag. 347.	lin. ult.	prædefinit.	*lege*,	præfinit.
Pag. 349.	lin. 11.	profectionem.	*lege*,	perfectionem.
Pag. 361.	lin. 31.	stabat.	*lege*,	itabat.
Pag. 379.	l. 25.	sapientes sapientibus. / insipientes insipientibus.	*lege*	sapientes cum sapientibus. / insipientes cum insipientibus.
Pag. 407.	lin. 13.	die noctúque.	*lege*,	diu noctúque.
Pag. 412.	lin. ult.	fructibus.	*lege*,	fruticibus.
Pag. 464.	lin. 17.	dolunt.	*lege*,	volunt.

Errata		Corrige	
Pag. 508. lin. 30.	*hæc verba* excepta parentandi &c.	*nectе cum verbis sequentibus* vir & mulier &c.	
Pag. 548. lin. 28.	obtemperare.	*lege*,	obtempera.
Pag. 581. lin. 2.	cypressum.	*lege*,	cupressum.

Cetera benevolus Lector facilè observabit & corriget.